

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Jak adolescenti vidí v budoucí perspektivě svou roli muže a ženy v partnerském/manželském vztahu s ohledem na výchovu svých dětí

Vypracovala: Lenka Černá
Vedoucí práce: PhDr. Miloslav Procházka, Ph.D.
České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 27. 05. 2018

Lenka Černá

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miroslavu Procházkovi za odbornou pomoc, cenné rady a náměty. Také velké poděkování patří celé mojí široké rodině za jejich velkou podporu při mém studiu a vždy chápající přístup.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je zjištění, jak adolescenti vidí v perspektivní budoucnosti svou roli muže a ženy v partnerském/manželském vztahu a to také s ohledem na plánování a výchovu svých dětí. Práci tvoří dvě hlavní části. V první, teoretické části je popsáno adolescentní období, jako proces dospívání a budování vlastní identity a je charakterizována celková proměna somatické, psychické a sociální osobnosti. Poté jsou postupně vysvětleny základní pojmy role muže a ženy, jejich charakteristika a utváření rolí v rodině, vzájemná komunikace a její vliv na výchovu a formování dětí. Dalším pojmem jsou rodiče, kteří pro své dítě v rodinném prostředí představují doplňující se model chování a jeho význam pro zdravý vývoj dítěte. Dále je zde pojednáno o svazku manželském a o partnerském soužití. Rozsáhlou kapitolu v této práci zaujímá rodina jako místo pro život, její funkce, charakteristické znaky a typy dnešních rodin. Další oblastí je výchova v rodině, způsoby výchovy a výchovné chyby. Ve druhé praktické části je provedeno výzkumné šetření s použitím kvantitativní metodologie prostřednictvím nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce. Výzkumný soubor byl získán metodou dostupného výběru a tvoří jej respondenti z oblasti Vimperska, administrace dotazníku proběhla elektronickou cestou. Jedná se o mládež (chlapce a dívky) ve věku od 15 do 22 let, kteří bydlí ve Vimperku, dojíždějí sem do školy nebo zaměstnání nebo žijí v obcích do cca 15 km od města Vimperk. Prostřednictvím dotazníku byly zjišťovány názory mladých lidí, jakou roli v rodině představuje žena jako matka a muž jako otec a jakým způsobem výchovně ovlivňují své děti. Na tuto problematiku bylo nahlíženo ze dvou rovin. Nejprve bylo zkoumáno, jak vnímají rozdělení rolí a výchovné působení na děti u svých rodičů, ve své původní rodině a poté, jaké mají představy o své budoucí roli muže a ženy v rodině a o svém budoucím výchovném působení na děti. Dále bylo zjišťováno, jaký typ soužití mladí lidé upřednostňují, co pro ně rodina znamená a zda vůbec do budoucna uvažují o potomstvu.

Klíčová slova

Adolescent, sociální role, role muže a ženy, rodič, matka, otec, manželství, partnerství, rodina, výchova, rodinná výchova.

Abstract

This bachelor thesis aims to establish how the adolescent young people see their future gender role of a man and woman in their partner/marital relationship, last not least with respect to parental planning and upbringing of children. The thesis consists of two parts. The first, theoretical part describes the adolescent age period as the process of maturation and creating the person's own identity and outlines the comprehensive transformation of somatic, psychic and social personality. Then the basic concepts of male and female roles, their characteristics and the shaping of roles in the context of family, the mutual communication and its influence on upbringing and formation of children are explained. The parents constitute another important concept of the thesis, since they represent a complementary behaviour model that is essential for a child's healthy development. Another subject is the marital bond and partner's joint life. The family as an environment for life, its functions, characteristics and contemporary family types is treated extensively, as are the upbringing of children in family, manners of parenting and parenting mistakes. The second, practical part of the thesis contains a research study relying on quantitative methodology, using a non-standardized questionnaire designed by the author. The research sample was obtained by available selection method and the respondents are residents of Vimperk and its surroundings. The questionnaire was administered electronically. The research population consists of adolescents (boys and girls) aged between 15 and 22 years who live in Vimperk, commute to the town to school or employment or who live in nearby municipalities within approximately 15 km radius. The questionnaire was designed to establish the attitudes of young people, specifically on the respective roles of the woman as mother and of the man as father and on the way they influence their children. This subject was approached from two perspectives. First it was studied how the respondents perceive the role distribution and parenting influence exerted by their parents on them as their children, in their original family. The aim of second perspective was to establish how the respondents themselves imagine their future roles of a man and woman in the family and their future parenting characteristics. Also of interest was which way of living together the young people prefer, what family means to them and whether they consider having children in the future.

Keywords

Adolescent, social role, male and female gender roles, parent, mother, father, marriage, partnership, family, upbringing, parenting.

Obsah

Úvod.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 Období adolescence	11
2 Role.....	14
2.1 Sociální role	14
2.2 Mužská a ženská role v rodině.....	14
2.3 Úloha komunikace v roli muže a ženy.....	16
2.4 Mužská a ženská role z genderového hlediska.....	18
3 Osobnost rodiče	21
3.1 Opomíjená role otce ve vývoji dítěte.....	22
4 Manželství/partnerství muže a ženy	25
4.1 Volba partnera/manžela	25
4.2 Definice manželství.....	25
4.3 Manželství nebo partnerství.....	25
4.4 Výhody a nevýhody manželství.....	26
5 Rodina.....	27
5.1 Definice rodiny.....	27
5.2 Rodina jako místo pro život.....	27
5.3 Rodina znamená domov.....	30
5.4 Funkce rodiny	30
5.5 Charakteristické znaky současné rodiny	32
5.6 Typy rodin.....	34
6 Výchova.....	37
6.1 Definice výchovy.....	37
6.2 Výchova jako proces socializace	37
6.3 Rodinná výchova.....	38
6.4 Způsoby výchovy v rodině	39
6.5 Výchovné chyby	41
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	43
7 Deskriptivní výzkumný problém:.....	43
7.1 Metoda a technika výzkumu:	43
7.2 Výzkumný soubor	46
7.3 Výsledky výzkumu, zodpovězení výzkumných otázek a předpokladů	48

8	Tabulky a grafy	49
8.1	Zhodnocení předpokladů	97
9	Závěr	101
	Seznam použité literatury:	106
	Přílohy:	109

Úvod

Rodina, kvalitní rodinný život a výchova dětí je základním stavebním kamenem společnosti a důležitou primární skupinou, ve které dochází k prvotní socializaci jedince, tj. k předávání sociálních, mravních a etických norem, které pak zásadním způsobem ovlivňují utváření hodnotového systému jedince. Tyto hodnoty a vzorce chování a jednání si pak jedinec přenáší do své sekundární rodiny. Na prvotní socializaci v rodině poté přímo navazuje druhotná socializace jedince ve škole, při trávení volného času, nebo utváření osobnosti pod vlivem vrstevnických skupin, až po formování jedince dalším vnějším působením společnosti např. v zaměstnání. Působení otce a matky na výchovu dítěte a převzaté vzory a schémata chování z primární rodiny přímo ovlivňují další socializační vývoj jedince. Především se jedná o schopnosti jedince vytvářet kvalitní a pevné mezilidské vztahy, celkovou životní spokojenost a v neposlední řadě i o jeho úspěšné zařazení do společenské hierarchie.

V dnešní době tvoří běžnou funkční rodinu většinou rodiče, tedy otec a matka s jedním nebo v lepším případě se dvěma dětmi. Rodiče se povětšinou snaží o to, aby se rodině dobře dařilo. Přejí si, aby jejich děti byly sebevědomé, samostatné a šťastné, aby dosáhly vyššího vzdělání než oni a aby byly v životě spokojené. Bohužel, ne vždy se jim to podaří a jejich toužebná přání se vyplní. Narozením dítěte se dva lidé stanou rodiči, kdy je na tuto roli nikdo předem nepřipravil, a kdy se mohou spolehnout jen na svou intuici a spontánní chování, nebo na výchovné postupy převzaté z původní rodiny, případně na rady načerpané z odborné literatury, nebo od svých rodičů.

Platí i dnes, že matka při výchově působí na dítě pouze v emocionální rovině a představuje především ženu v domácnosti, která vykonává roli starostlivé pečovatelky? Je otec jen pouhým živatelem rodiny, který je přísný, nepřístupný a rozvíjí především praktické stránky u dítěte? Je muž schopen plnohodnotně nahradit ženu v domácnosti a v péči o dítě? Jsou stále ostře vymezeny hranice mezi rolí muže a ženy, nebo se role podle potřeby rodiny vzájemně prolínají a v průběhu života i různě dominují? Představují rodiče pro své děti spíše autoritu nebo oporu?

Oba rodiče jsou v dnešní době často velmi pracovně vytíženi, pod tlakem neustálého profesního růstu, od čehož se odvíjí ekonomické zajištění a životní úroveň rodiny, ale také jsou nuceni společně čelit různým společenským nárokům kladeným na dnešní

rodinu. Mladí rodiče musí oproti předchozím generacím rodičů rozhodovat o řadě věcí, neboť dnešní společnost s sebou přináší velké množství dilemat, které jsou nuceni řešit. Taktéž výchova dětí je spojena s prosazováním zdravého životního stylu, týkajícího se zdravého stravování, dostatečného pohybu a celkového efektivního rozvíjení zájmů dítěte. Rodiče dnes také mají, díky široké nabídce klasických, ale i alternativních školských zařízení, větší možnosti při výběru vhodné mateřské školy a následně základní a střední školy, kdy k tomuto výběru přistupují většinou svědomitě a se zájmem. Často si také nevědí rady, co s volným časem svých dětí a kladou si otázky, zda zvolené kroužky zdravě, dostatečně a správně rozvíjejí osobnost dítěte a zda jejich dítě má dostatek pohybu a netráví příliš času u počítače, televize nebo s nevhodnými kamarády.

Výraznou změnou také prošla podoba vztahů mezi rodiči a dětmi. Rodiče se snaží o větší otevřenost, o spíše kamarádský vztah k dítěti. Často své dítě vnímají jako jedinečného a sebevědomého jedince, který by se měl v životě zdravě prosadit a proto se možná trochu nerozumně opomíjí význam poslušnosti a respektu k autoritám.

Cílem této práce je zjistit, jak adolescenti hodnotí vliv mužské a ženské role na výchovu dětí v rodině, jakým způsobem vnímají svou budoucí perspektivní roli v rodině a jaký typ soužití upřednostňují.

Tento výzkumný problém byl zvolen proto, že právě pozdní adolescence je významným obdobím, ve kterém se ocitáme na rozcestí, na důležité životní křižovatce možností, jak dál naložit s vlastním životem. Zda si zvolíme život rodinný s partnerem a dětmi nebo zda je pro nás důležité osobní pohodlí, nebo profesní kariéra a proto si volíme život osamocený nebo jen s partnerem bez dětí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Období adolescence

Adolescencí označujeme období dospívání, které zahrnuje dekádu života zhruba od 10 do 20 let. V tomto období dochází k celkové proměně somatické, psychické i sociální osobnosti. Vágnerová (2014) rozděluje adolescenci na ranou a pozdní adolescenci:

Raná adolescence zahrnuje období přibližně mezi 11 a 15 rokem života. Nejnápadnější změnou tohoto období je tělesné dospívání, spojené s pohlavním dozríváním, kdy hormonální proměny stimulují změny emočního prožívání, jehož výkyvy mají subjektivní i objektivní dopad a mohou tak ovlivňovat hodnocení dospívajícího. Dospívající pubescent se začíná osamostatňovat z vázanosti na rodiče a významnými činiteli se pro něho stávají jeho vrstevníci, se kterými se ztotožňuje. V tomto období pubescent navazuje četná přátelství a začíná experimentovat s partnerskými vztahy. V rámci celkového vývoje dochází ke změně způsobu myšlení, kdy dospívající začíná uvažovat abstraktně, a to i o variantách, které reálně neexistují.

Starší pubescenti většinou usilují o odlišení se od dětí, ale i od dospělých. Tato potřeba se projevuje výraznou úpravou zevnějšku, která je spojená s tělesnou atraktivitou, specifickým životním stylem, změnou zájmů, hodnot apod. Důležitým sociálním mezníkem je v 15 letech ukončení povinné školní docházky a správné rozhodnutí o dalším profesním směřování, které pak spoluurčuje budoucí sociální postavení dospívajícího.

Pozdní adolescence trvá přibližně od 15 do 20 let a vstup do této fáze je biologicky vymezen pohlavním dozráním, kdy v tomto období často dochází k prvnímu pohlavnímu styku. Je to doba celkové psychosociální proměny, kdy se mění osobnost dospívajícího i jeho společenské pozice. Tato fáze je zaměřena na hledání a rozvoj vlastní identity, pokusem o sebe definování, které je pro adolescenta subjektivně přijatelné, tudíž odpovídá jeho představám. Dochází k aktivnímu přístupu k seberealizaci, s vědomím možnosti ovládat vlastní život. Dospívající prosazuje různé změny a alternativy, kdy hledá hranice svých možností a experimentuje s různými variantami chování, které však nemusejí být vždy bezpečné (Vágnerová, 2014, s. 369-371).

Důležitým sociálním mezníkem je ukončení profesní přípravy a následný nástup do zaměstnání nebo pokračování ve studiu na vysoké škole, s čímž je spojeno dosažení či oddálení ekonomické samostatnosti. Právě ekonomická nezávislost je v našich sociokulturních podmínkách považována za jeden ze znaků dospělosti. Zároveň pozdní adolescence bývá chápána jako období volnosti, kdy dospívající má dostatek svobody, ale minimální zodpovědnost. Smyslem pozdní adolescence je poskytnout dospívajícímu možnost a dostatek času na to, aby porozuměl sám sobě, zvolil si, čeho chce v budoucnu dosáhnout a aby se postupně osamostatnil ve všech oblastech, v nichž to současná společnost vyžaduje (Vágnerová 2014, s. 371-372).

Podobně o adolescentním období smýšlí Říčan (2006), kdy adolescencí označuje biopsychosociální vývoj jedince od 15 do 22 let. V této době je člověk na vrcholu mládí a krásy, je tělesně i duševně nejsvěžejší, nejkrásnější i nejdychtivější. Zároveň je to období plné rozporů, kdy se má dospívající vyznat sám v sobě a najít si své místo ve světě, svůj životní program. Mladý člověk vstupuje do adolescence v době, kdy zpravidla tělesně dozrává v ženu nebo muže a zároveň se volbou studijního oboru začíná připravovat na výkon povolání. Ve vztahu k druhému pohlaví již neprožívá pouhé okouzlení, ale hledá něco víc, snaží se druhého poznat a zároveň se druhému otevírá k poznání. Na počátku v sobě adolescenti mívají mnoho zmatku a nejasností, prožívají vážné osobní krize a dopouští se nesčetných kotrmelců a vylomenin, pro které rodiče i učitelé mnohdy nemají pochopení. Teprve ke konci adolescentního období převládá pocit mládí, krásy a vnitřní síly a dochází k rozumovému prohloubení a emočnímu uklidnění, ze kterého pak vyplyne i radostnější ladění (Říčan, 2006, s. 191).

Adolescence je zvláštním životním obdobím mezi dětstvím a dospělostí. Dospívající má již určitá práva a dostává se mu určitých příležitostí, avšak stále pro něj platí řada nepříjemných zákazů a omezení. Pro toto období je také typické trávení volného času určitým způsobem, specifický způsob komunikace, zábavy i stylizace zevnějšku a někdy i životní filozofie (Říčan, 2006, s. 193).

Dospívání je spojeno s procesem nalézání a budování vlastní identity. Adolescent si uvědomuje své vlastnosti a schopnosti, které měl už dříve, ale zároveň u sebe objevuje nové. Toto je spojeno i s tím, že o sobě začíná ztrácet iluze, třeba o sportovním nebo uměleckém nadání. Sebepoznání je spojeno s jednáním a nejde jen o to poznat jaký

dospívající je, ale kým nebo jakým se snaží být. Hledání identity je často spojeno s experimentováním ve všech oblastech života a zároveň zesiluje zaměření pozornosti k vlastní osobě. Především mravní a milostný život vede k přímému zaměření na vlastní nitro. Také emoční působení rodičů na adolescenta vede k přemýšlení o sobě (Říčan, 2006, s. 221).

Pokud chceme pochopit náročnost dopívání - rozpornost a obtížnost adolescentního hledání, musíme si uvědomit, že nová identita znamená opouštění staré jistoty - naivní dětské identity, bolestné loučení s dětským světem a tento přerod může připomínat duševní poruchu. Dospívající, který někdy prožívá pocity smutku, prázdnoty, únavy nebo podráždění, se snaží tyto pocity zamaskovat aktivitou a hranou suverenitou (Říčan, 2006, s. 223).

2 Role

2.1 Sociální role

Nad definicí sociální role se zamýšlí Čáp (2001) ve své knize *Psychologie pro učitele*, ve které uvádí, že „role zahrnuje určité povinnosti, práva, způsoby chování, které od jedince očekávají v jeho prostředí. Některou roli jedinec ochotně přijímá, proti jiné se bouří, přesto ji však v mnoha případech dříve nebo později přijímá.“ (Čáp, 2001, s. 57)

Odlišně vysvětluje pojem sociální role Matoušek (2001), který uvádí, že role je „očekávané jednání vzhledem k držitelům pozic v sociální struktuře společnosti. Role lze chápat jen v kontextu vztahů, neboť mohou být definovány jen v jejich síti.“ Role dělí na připsané, jež jsou výsledkem určitých okolností (věk, pohlaví nebo rasa), na získané, které jsou výsledkem naší činnosti (vzdělání nebo prestiž) a na vnucené, které jsou výsledkem činnosti někoho jiného (vojenská služba nebo nezaměstnanost). Matoušek dále zmiňuje názor Mertona (1957), který se zabýval termínem „soubor rolí (role-set)“, pod kterým spatřuje soubor všech možných očekávání, která se vztahují k určité sociální pozici. Z uvedeného logicky vyplývá, že role muže nebo ženy je v první řadě rolí připsanou, neboť vzniká při početí jedince, jež je spojená se sebepojetím a genderovou identitou osobnosti. Zároveň je částečně rolí vnucenou i získanou, neboť na jedince působí výchova prostřednictvím vzájemné interakce s činiteli rodiny, ostatními lidmi a okolním prostředím, ale i požadavky, nároky a očekávání společenského zřízení (Matoušek, 2001, s. 217).

2.2 Mužská a ženská role v rodině

Jednou z determinantů dobrého fungování rodiny je především biologická rozdílnost muže a ženy, neboť muž a žena nevnímají okolní svět a lidi stejně. Jdou-li spolu například na procházku, žena si především všimá blízkého okolí, vnímá lidi, které potkávají. Mužovu pozornost spíše přitahují stavby nebo technické výtvoř. Rozdílně se matka a otec chovají i ke svému dítěti např. na hřišti otec dítě pobízí, aby vylezlo na skluzavku, a povzbuzuje jej, i když se dítě bojí; matka je ve svém jednání opatrnější, a když vidí, že je dítě nejisté, raději ho na skluzavce přidržuje (Matoušek, 1993, s. 27).

Matoušek (2001) také porovnal charakteristiky mužů a žen z výzkumů, které byly provedeny ve vyspělých průmyslových zemích, kdy jde o rozdíly neurčené kulturou tj.

relativně nezávislé na prostředí a výchově. Z tohoto porovnání vyšlo najevo, že muži mají oproti ženám obvykle větší zájem o sféru věcí, lepší prostorovou orientaci a matematické nadání, lepší schopnost sestavovat mechanismy a lepší koordinaci velkých tělesných pohybů avšak slabší reakce na smyslové podněty. Agresivitu projevují přímo a při kontaktu s neznámou osobou jsou důvěřivější. Rychleji reagují na nevstřícné projevy a snadněji přecházejí od nepřátelství ke spolupráci. Ženy oproti tomu se více zajímají o mezilidské vztahy, jsou více empatické k druhým lidem, lépe si pamatují jména a podoby. Lépe rozumějí řeči i používají řeč, rychleji zpracovávají informace a to zvláště v situacích, které vyžadují rychlé rozhodnutí. Lépe koordinují jemnou motoriku, silněji reagují zejména na světlo, zvuky, na tělesné dotyky. Agresivitu neprojevují přímo, spíše útočí slovně a v kontaktu s neznámou osobou jsou spíše nedůvěřivé. Matoušek (2001) ze zjištěného vyvodil logický závěr, že muž je biologicky lépe vybaven na to, aby ochraňoval rodinu proti vnějšímu ohrožení a aby byl jejím živitelem. Žena je biologicky předurčena k tomu, aby se zaobírala vnitřními rodinnými záležitostmi. Podle Matouška (2001) vede vzájemné prolínání mužské a ženské role v postmoderní společnosti ke zvýšenému výskytu nároků a očekávání, pro které muži a ženy nemají valné předpoklady. Od mužů se čím dál víc očekává větší zájem o rodinu, spočívající v podílení se na péči o děti a na domácích pracích. Od žen se zase ve veřejné sféře očekává větší nezávislost, výkonnost, sebeprosazení a odolnost vůči stresu. Proto se moderní společnost snaží osvětou a především výchovou pozměnit vrozenou výbavu žen a mužů (Matoušek, 1993, s. 28-29).

Podobně jako Matoušek nahlíží na mužskou a ženskou roli Čáp (2001), který se opírá o názor Boreckého a Gjuričové, že se v naší společnosti i přes značné historické změny stále udržuje patriarchální koncepce mateřské a otcovské role. Od matky se všeobecně očekává, že i když bude zaměstnána, bude vzornou milující matkou, manželkou či družkou, která se za všech okolností postará o domácnost a děti. Od otce se především očekává, že ekonomicky zajistí rodinu a bude vykonávat tradiční mužské – fyzicky nebo technicky náročné práce (např. opravy v domácnosti, údržba zahrady nebo auta), (Čáp, 2001, s. 63).

Dalším faktorem, který ovlivňuje utváření mužské a ženské role je odlišný postoj k agresivitě dětí, z pohledu rozdílných postojů společnosti k mužům a ženám a jejich odlišné výchovy v dětství. Již od útlého dětství se od dívek a chlapců očekává odlišný

způsob jednání, chování, hodnotových orientací, postojů i životních cílů, který je v dětech umocňován přístupem dospělých. Nejenže dostávají odlišné hračky nebo barevně odlišené oblečení, ale i způsob výchovy je jiný. Podle tradičního nastavení chlapec jako budoucí živitel a ochránce rodiny, má být průbojný, aktivní, bez zbytečných emočních ohledů a projevů. Dívka má být poddajná, hodná, citlivá, empatická a především pečující, která sebe samu obětuje dětem i manželovi, popřípadě širší rodině (Čáp, 2001, s. 179).

Čáp (2001) dále zmiňuje, že se od žen očekává tradiční ženské chování a to, že stihnou zaměstnání, rodinu a péči o děti. V zaměstnání by žena měla vykonávat roli pracovnice, tudíž by měla být spolehlivá, aktivní a věcná. Doma by měla být v roli milé, přívětivé manželky a pečující, sebe obětující se matky. Dále se od ženy požaduje, aby byla půvabná, proto ženy s úzkostí sledují třeba jen domnělé příznaky stárnutí a odchylky od ideálu štíhlé ženy. Podle autora však nejde jen o nátlak na ženy a dívky zvenčí, ale ony samy přijaly tyto tradiční požadavky za své a po generace se jimi řídí. Přitom stále přetrvává názor, že půvabné ženy jsou často milně posuzovány jako méně inteligentní a spolehlivé, proto mívají problém s dosažením lepšího odpovědnějšího postavení v zaměstnání (Čáp, 2001, s. 180).

2.3 Úloha komunikace v roli muže a ženy

Dalším důležitým faktorem, který spoluvytváří roli muže a ženy je komunikační jazyk. Dospělí jedinci s širokým okolím rodiny a se světem komunikují jazykem obecným. V rodině mezi sebou a s dětmi komunikují jazykem domácí. Zároveň komunikační svět kolem dítěte je spoluvytvářen dvěma odlišnými jazykovými mody, mužským a ženským. Ženy, které s dítětem komunikují od jeho početí, rozvíjejí převážně, ale nikoli pouze, jazyk souhlasný, přijímající. Oproti tomu, muži, kteří mají za úkol ochraňovat matku a dítě před nástrahami vnějšího světa, převážně používají jazyka vymezujícího (Trapková a Chvála, 2009, s. 65-69).

Mužský jazykový modus používá výrazy a způsoby vymezující, rozhodující podmiňující, kterými se muž dožaduje změny ve svém okolí. Muž chce touto komunikací zaujmout, chce se prosadit, soutěžit o nejlepší postavení. Kromě přímého útoku a rozhodnosti je pro mužskou komunikaci typická ironie. Ironii, autoři na základě svých terapeutických zkušeností, považují za „skrytý otcův jazykový nástroj, který

podvědomě brání sblížení s dospívající dcerou při zastavení ve vývoji rodiny.“ S touto problematikou autoři zmiňují názor Freuda, podle kterého může jít o projev pudových sil tabu, anebo o projev neschopnosti otce uznat svou dceru jako ženu, se kterou se nebojuje, protože nejde o posloupnost v mužském světě (Trapková a Chvála, 2009, s. 69).

Mužský jazykový modus byl zdokonalován zkušenostmi z překonávání překážek, a proto je předností mužství jako takového, že není příliš empatické. Rodič, který jej u dětí uplatňuje, cíleně zvyšuje jejich odolnost, neboť dítěti srozumitelně sděluje, že v prostředí mimo rodinu, nikdo nebude brát ohledy na jeho vlastní potřeby a nevýhody jako v soukromí rodiny, kde se vyvíjelo svým vlastním tempem a podle svých možností (Trapková a Chvála, 2009, s. 69-70).

Ženský jazykový modus se podle autorů vyznačuje tím, že není dána přesná hranice mezi zamlčovaným a vyslovovaným. Ženská součást bytosti je schopna se dorozumívat s dětmi na preverbální úrovni např. pouhým postojem těla nebo mimikou a takový projev nese známky instinktivního prožívání. Žena spíše pozoruje, vyčkává a nerada vyslovuje neuvážené myšlenky a formuluje je až tehdy, když pocítuje jejich váhu a platnost pro okolí. To se pak většinou vyjadřuje s velkou určitostí, naléhavostí, často s výrazným citovým doprovodem. Dle autorů ženský jazykový modus souzní s biologickými rytmy a ztělesňuje ho měkká ženská náruč, kolébání a krmení. Nositeli obou jazykových modů, tedy ztělesněním mateřského a otcovského principu v rodině, bez vázanosti na pohlaví, mohou být podle autorů žena i muž. Z hlediska dětí je však výhodnější, když u matky převládá ženský a u otce mužský výraz shodný v jazyce i ve fyziologii. Autoři na základě vlastních klinických zkušeností dospěli k závěru, že se např. bez působení mužského jazykového modu v rodině snižuje u dětí jejich odolnost a výkonnost, stávají se více choulostivými, rozmazlenými a obtížně překonávají nároky odloučení. Naopak je-li mužského jazykového modu v rodině nadbytek, děti bývají příliš vycepané, citově strádající, napjaté, mohou se u nich projevit poruchy řeči a celkově jsou vnitřně chudé. Autoři jsou toho názoru, že oba principy v rodině spolu musí ve prospěch dítěte spolupracovat, neboť základní biologickou potřebou dítěte je mít k dispozici dva rozdílné a přiměřeně vzdálené póly, mezi kterými se může v průběhu svého vývoje a zrání pohybovat (Trapková a Chvála, 2009, s. 69-70).

2.4 Mužská a ženská role z genderového hlediska

Pojmem gender byl převzat z angličtiny, kde původně vyjadřoval gramatický rod a ve spojení s rodinou a společností toto slovo spíše spojujeme s rozvětveným rodem nebo rodovou společností. Ovšem výraz gender se také váže k rozdílu mezi muži a ženami nebo taky mezi ženským a mužským. Z genderového hlediska nejde o biologické rozdíly mezi ženami a muži, nýbrž tyto rozdíly mezi pohlavím vznikají na základě působení sociálních, kulturní a historických faktorů. Gender jakožto sociální činitel přímo vytváří a ovlivňuje osobní vlastnosti a schopnosti jednotlivých mužů a žen a tím i formuje jejich postoje, chování a názory v souladu s očekávanou normou, tedy směrem k typickým znakům mužského nebo ženského pohlaví (Maříková ed., 2000, s. 11).

Problematika genderu je dále spojována s rozvojem sebepojetí, neboť v období od 2 do 3 let dochází u dítěte k rozvoji sebepojetí a s ním k vymezení vlastního já, které vyplývá ze sociální interakce. Pro rozvoj sebepojetí je důležitý vývoj jazykových schopností, které umožňují dítěti pojmenovat jednotlivé rysy vlastní osoby. Sebeпоjetí dítěte je ovlivňováno skutečným rozvojem jeho schopností a dovedností a typických znaků, které si dítě uvědomuje a které plně využívá, ale i jejich kladným či záporným hodnocením rodiči a dalšími lidmi. Dítě tak získává mnohé informace o sobě z interakce s jinými lidmi, kteří je charakterizují a přisuzují mu různé vlastnosti. Sebeпоjetí je tedy souborem rozmanitých rolí, které dítě v rodině i někde jinde má. Sociálně významnou součástí sebepojetí se v tomto věku stává genderová role, která se odvozuje z pohlaví dítěte, které je dáno biologicky. Dítě je chlapec nebo děvče a postupně se s touto rolí ztotožňuje. Gender zahrnuje mnohé vlastnosti a schémata chování, které jsou považovány za typické a žádoucí pro jedince mužského či ženského pohlaví. Zároveň je to soubor sociálních očekávání, jejichž respektování je společností odměňováno nebo trestáno. Obsah genderové role je vždy socio-kulturně podmíněn a je rozdílný v různých společenských či sociálních vrstvách. Od raného věku dítěte je vývoj genderové identity podporován sociálně a to rozdílným přístupem a vlivem dospělých na děti různého pohlaví. Především rodiče poskytují svým dětem podle pohlaví různé informace o nich samých, o tom jak vypadají nebo jak se chovají a zaměřují jejich pozornost na rozdílné věci, nedávají jim např. stejné oblečení a hračky. Taktéž se dětem podle pohlaví přisuzují jiné vlastnosti, chlapcům např. síla, aktivita a bojovnost, dívkám např. jemnost, citlivost a přizpůsobivost. Z tohoto očekávání vyplývají i rozdílné

projevy chování, na které společnost nereaguje stejným způsobem. Např. u chlapců se více tolerují projevy hlučnosti a vzteku, a u dívek se za přirozené považuje poddajnost a tichost. U dítěte vývojem postupně dochází k identifikaci s genderovou rolí rodiče stejného pohlaví a rodič opačného pohlaví dítěti ukazuje, kým není a ke komu si vytváří doplňující se vztah (Vágnerová, 2014, s. 171-176).

Podobně je význam slov gender a gender identita (gender role) objasněn v *Pedagogickém slovníku* (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 83), ve kterém gender znamená pojmenování sociálně a kulturně nastavených rozdílů mezi muži a ženami v závislosti na čase a místě na rozdíl od všeobecné biologické kategorie pohlaví. Oproti tomu gender identita je přímo „*Mužská, nebo ženská identita jedince, jeho vnitřní pocit mužství, nebo ženství, ztotožnění se s pohlavím.*“ Hlavní roli při jejím utváření hrají zejména rodiče a sourozenci, ale i další lidé (učitelé, vychovatelé, idoly), se kterými se dítě ztotožňuje. V průběhu socializace, asi od 2-3 let, si děti uvědomují svou příslušnost ke svému pohlaví a mají vytvořená příslušná gender schémata. Dále autoři s odkazem na Kohlberga uvádějí, že kolem 7 roku věku si dítě plně uvědomuje příslušnost ke svému pohlaví a chápe ji jako konstantu své existence. Také dětské skupiny se v tomto věku velmi výrazně rozdělují podle pohlaví. Ve středním školním věku dochází k dozrávání gender identity v souvislosti s osvojováním rodičovských rolí.

Podle Plaňavy (2000) lze při výkladu gender role vycházet z předpokladu, že muži a ženy jsou ve své podstatě stejní a rozdíly v jejich chování, jednání, prožívání i hodnotových preferencích jsou utvářeny výhradně vlivem výchovy, očekávání a převládajících společenských norem. Plaňava (2000) zmiňuje pohled Gjuričové (1995), která ve své úvaze nad pojmy „gender“ a „pohlaví“ uvádí, že utváření mužské a ženské osobnosti je v každé kultuře jiné, neboť je významně ovlivněno společným sociálním a kulturním kontextem. Pojem pohlaví je vztahováno spíše k biologickému určení jako podstatě člověka, což přispívá k představě, že existuje základní podstata ženství a mužství, tedy jakýsi společný prázáklad pro vysvětlení všech odlišností (Plaňava, 2000, s. 105-106).

Plaňava (2000) se dále ve svých úvahách zamýšlí nad rodovými rozdíly mezi muži a ženami z pohledu Možného (1990), který poukazuje na dualitní pojetí mužského a ženského rodu v rodinném prostředí. Na první pohled by se dalo říct, že v rodině lze od sebe striktně rozlišit činnosti a nástroje na ryze mužské a ženské. Avšak tyto mužské

a ženské nástroje, práce a úkoly se odehrávají ve stejném rodinném prostoru, kde na sebe navazují, do sebe dokonale zapadají a společně tak vedou k dosažení cíle. Možný (cit. dle Plaňava, 2001) tak poukazuje na pozitivní hodnotu rodových rozdílů mezi muži a ženami, ale také na nenadřazenost jednoho rodu nad druhým. Rodové rozdíly mezi muži a ženami samozřejmě jsou a trvají, nicméně dochází k jejich zmenšování např. ve vizáži a oblékání, ale i v chování a v hodnotových orientacích. Tato změna však ještě nemusí znamenat, že rozdíly zmizely nebo mizí (Plaňava, 2000, s. 107).

3 Osobnost rodiče

Rodiče představují pro své dítě v rodinném prostředí a při společných aktivitách ničím nenahraditelný, doplňující se model chování a jednání dvou pohlavně rozdílných lidí, což dítěti do značné míry usnadňuje chápání signálů z okolního světa. Pro každé dítě je pro jeho zdravý vývoj optimální, pokud je mu od raného věku umožněno vnímat, že otcova tvář píchá strništěm vousů a matčina nikoliv a že rodiče si mezi sebou povídají s rozdílnou intonací a volí rozdílné strategie v jednání. Pod vlivem rodičovského páru se u dítěte postupně formuje představa (identifikace) vlastního pohlaví, které jej determinuje k určitému ženskému či mužskému chování, jenž mu každodenně ukazuje jeden z rodičů. Zároveň je mu poskytována možnost korekce vlastního chování podle vzoru otce či matky (Šulová, 2004, s. 136).

Velmi poutavě se k osobnosti rodiče vyjadřuje Bakalář (2002), který uvádí, že dítě ke zdravému vývoji své osobnosti nutně potřebuje vzor a na jeho výchově se má podílet především zdravější rodič. Pod pojmem zdravý rodič má autor na mysli dospělého zralého jedince, bez psychopatologií, který je emočně stabilní, produktivní, nezávislý a odpovědný, který je schopen relaxovat a normálně přijímat. Osobnost rodiče je pro dítě nesmírně důležitá, neboť její hodnoty, kvalita a její zralost se přímo nebo zprostředkovaně promítá do osobnosti dítěte. Rodič by podle autora měl být schopen lidské slušnosti, měl by mít ucelenou představu o vnějším světě a o dovednostech, jak se v něm bez ztráty cti pohybovat, měl by být schopen realisticky pohlížet na schopnosti, vlastnosti a nedostatky svého dítěte a pomoci dítěti jeho schopností efektivně využít a s nedostatky se vyrovnat a především by měl rodič umět dávat, ale i brát a občas se sám sobě zasmát. Každý rodič by si měl uvědomit, že pozitivní vztah k dítěti je nezbytný pro jeho další zdravý a normální vývoj (Bakalář, 2002, s. 1-2).

V rodičovských rolích lze také spatřovat důležité životní poslání, poněvadž rodiče či jiní rodinní vychovatelé se osobně angažují na budoucnosti dítěte tím, že ji předvídají, plánují a formují. Zároveň tím, že svůj vlastní životní čas tráví se svým dítětem, tak předvídají, plánují a formují i svou vlastní budoucnost. Dalším významným a často opomíjeným rysem života v rodině je takzvaná rodinná vzájemnost, spočívající v oboustranném uspokojování duševních potřeb dospělých a dětí (Matějček, 1994, s. 27-28).

3.1 Opomíjená role otce ve vývoji dítěte

Bakalář (2002) se v knize *Průvodce otcovstvím* zamýšlí nad tím, co znamená otec v životě dítěte. Otec je rodič mužského pohlaví a zahrnuje v sobě hned tři role. Podle role biologické je otcem ten, kdo dítě zplodí, podle role sociální je otcem ten, kdo se o dítě dlouhodobě stará a kdo je vychovává a podle role právní je otcem ten, komu náleží rodičovská odpovědnost, povinnosti a práva (Bakalář, 2002, s. 190).

Podle Bakaláře (2002) je u nás stále nedoceňován význam otce pro dítě, rodinu i pro společnost a tato svá tvrzení dokládá názory Billera z jeho knihy *Otcové rodiny*, ve které uvádí, že bylo např. výzkumem prokázáno, že angažovaná otcovská péče může mít dlouhodobý vliv na utváření empatických schopností dítěte a na jeho ohleduplné chování k druhým lidem. Otec, který je ke svým dětem více všímavý a který se podílí na jejich výchově, rozvíjí svým pozitivním zájmem u dítěte jeho tvořivý potenciál a otcovo povzbuzování vede dítě k větší nezávislosti a je vhodnou protiváhou k ochranným tendencím matky (Bakalář, 2002, s. 127-128).

Nad rolí otce a otcovskou výchovou se dále zamýšlí Biddulph (2007) v knize *Mužství*. Na otce můžeme např. pohlížet jako na pouhého dárce spermatu, který se dál o nic nestará, nebo na otcovství můžeme pohlížet jako na nepostradatelnou a základní součást výchovy dětí. Podle autora se dnešní úloha otců bohužel scvrkla na minimum a proč se tak stalo? Protože v naší společnosti vyrůstali a vyrůstají chlapci bez aktivní otcovské péče, a proto nebudou schopní jako muži - otcové nikdy pořádně fungovat. Dnešní mladý muž sice může chtít být dobrým otcem, chtěl by do výchovy svých dětí vložit důslednost, odpovědnost, vřelost a pevnost, jenže pokud to sám na sobě nikdy od svého otce nepoznal, chybí mu ty správné metody, ten potřebný software, aby svou lásku dokázal proměnit v činy. Dnešní muži by se měli oprostít od starých rolí svých otců, zbavit se některých starých vzorců chování. (Biddulph, 2007, s. 89-91)

Dnešní muži jsou velmi pracovně vytížení a v práci tráví nepřiměřeně dlouhou dobu na úkor rodiny, a proto se svými dětmi mají málo společného a často ani nedokáží svému dítěti vysvětlit, co vlastně v práci dělají. Otcové by si měli včas uvědomit, že to, co děti vnímají od pracovně vytíženého otce, nejsou jeho zkušenosti, ani smysl jeho práce a z něj vycházející spokojenost, ale pouze jeho nálada, když přijde večer domů, unavený a podrážděný z náročného dne. Tímto přístupem trpí hlavně synové, protože

dcery se od matky, která s dětmi tráví více času, snadno naučí být ženou, ale syn se od matky, ač by byla sebelepší, nemůže naučit jak být mužem. Syn ke správné identifikaci potřebuje správný vzor - otce nebo muže, který dobře nahradí otcovskou roli. Je logické, že pokud máte na dosah ruky něco, co silně potřebujete a přesto je to pro vás nedosažitelné, vyvolává to ve vás intenzivní emoce a nespokojenost. Proto nepřítomnost otce v rodině může mít specifické vedlejší účinky na vzájemný citový vztah otce a syna. Syn má svého otce buď rád a otec je jeho vzorem nebo ho nenávidí. Většinou syn chce trávit čas společně se svým otcem a proto je potřeba, aby s ním otec sdílel svůj život, dělal s ním různé věci, zkoušel ho a podněcoval, ale nikdy ho neznevažoval ani nezraňoval (Biddulph, 2007, s. 94-98).

Tam, kde u chlapců chybí otcovská výchova, se chlapci projevují buď přehnanou mužností – trpí „mačo-mání“, nebo mají velmi nízké sebevědomí a často je přepadá sklíčenost. Oba typy hladoví po otci (Biddulph, 2007, s. 101).

Důležitý je také vztah otce a dcery, neboť dcery od svých otců potřebují ujištění – pocit, že je otec obdivuje a oceňuje a zároveň, že je ochraňuje, občas žárlí, ale nikdy jim neuškodí a ani je nezneužije. Dcera při rozhovorech s otcem získává pocit jistoty a vlastní hodnoty a zároveň má možnost realisticky pochopit mužské přednosti a slabé stránky. Pro dceru je důležitá i kvalita vztahu mezi matkou a otcem a na základě toho si stanoví určité hranice pro svůj budoucí vztah. Pokud je vztah mezi jejími rodiči vřelý a hluboký, dá se předpokládat, že dcera bude usilovat o přinejmenším stejně kvalitní a důvěrný vztah ve svém manželství (Biddulph, 2007, s. 106-107).

Dnešní otcové jsou spíše slabošší, výchovu dětí přenechávají na svých ženách a co je horší, občas podkopávají jejich autoritu. Děti a především ženy při výchově potřebují, aby byli muži při ukázkování potomků rovnocennými partnery. City matky jsou k dítěti v první řadě především láskyplné a dítě je opětuje, a když děti kárá, může to být pochopeno jako kritika a dítě se pak může mylně domnívat, že ho matka nemá ráda. Vezme-li si děti na starost otec a jasně a pevně si s nimi promluví o tom, co je nebo není přijatelné, děti o tom pak většinou nijak nepochybují a jsou schopné se tím řídit. Autor tento styl otcovské výchovy trefně pojmenoval „*metoda přísné lásky*“. Žena pak cítí ve svém muži oporu, je uvolněná, vřelá a ženská. Pokud se oba partneři navzájem podporují a dítě má možnost vyjádřit svůj názor na věc, ale také je schopno vyslechnout

názor rodičů, pak je v rodině nastavena funkční rovnováha (Biddulph, 2007, s. 101-103).

4 Manželství/partnerství muže a ženy

4.1 Volba partnera/manžela

Na volbě partnera se stále výrazně podílí především subjektivní soubor očekávání, který koresponduje s konkrétní představou o ideálním protějšku. Muži za nejdůležitější hodnotu při volbě partnerky pokládají její vzhled a mládí. Ženy očekávají, že muž bude o něco starší a bude schopen se o rodinu ekonomicky postarat. Většinou se berou lidé, kteří mají podobné sociální a psychologické charakteristiky. Při volbě partnera dáváme přednost člověku stejné rasy a sociální vrstvy a stejného náboženství. Je statisticky prokázáno, že tyto homogenní sňatky jsou úspěšnější. Zároveň role, které vůči sobě partneři zaujmou, se musejí navzájem doplňovat, jinak by docházelo ke zbytečným konfliktům. Do partnerského vztahu si lidé přinášejí i očekávání nevědomá, ve kterých může figurovat především rodič a to v roli pozitivního modelu, hodného následování nebo jako odstrašující případ, anebo jako osobnost napovrch vzbuzující respekt, ale v jiné rovině vzbuzující obavy až nenávist (Matoušek, 1993, s. 51).

4.2 Definice manželství

Manželství je přesně definováno v § 655 a § 656 Občanském zákoníku II. Rodinné právo, (Hrušáková, Králíčková, Westphalová a kol. 2014, s. 5) jako *„trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství, že spolu vstupují do manželství.“*

Dále se pojmem manželství zabíral sociolog Giddens (2009), podle kterého je manželství společensky uznaným a schváleným sexuálním svazkem dvou dospělých jedinců. Pokud se dva lidé vezmou, stávají se automaticky příbuznými a manželstvím se dále spojí i širší škála nově příbuzných (Giddens, 2009, s. 309).

4.3 Manželství nebo partnerství

Podle názorů Beck, Beck-Gernsheim (1995) (cit. dle Hašková ed., 2014), dochází k vymaňování se z tlaku, ale i ochrany tradičních institucí jako je např. rodina a manželství a tím dochází k rozvolňování vztahu mezi rodičovstvím a manželství.

Rodina je předně založena na sdílení emocí a na dohodě mezi partnery, tudíž nejde jen o ekonomickou jednotku. Je svazkem mezi dvěma svobodnými jedinci, kteří se dohadují, jakou podobu bude mít jejich další soužití, zda povede k manželství nebo k založení rodiny v nesezdaném soužití (Hašková ed., 2014, s. 79).

Legálním partnerským svazkem - manželstvím se dále zabývá Fialová v knize *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*, která vychází ze šetření reprodukčního chování lidí, které provedl Český statistický úřad v roce 1993 (Reprodukce 93). Z tohoto šetření vyplynulo, že manželství je pro českou společnost velmi významné a stalo se nejen klíčovou a primární podmínkou osobní spokojenosti a štěstí, ale také podmínkou normality, duševního zdraví. Podle Fialové (2000) v české společnosti víceméně stoupá tolerance k dalším formám partnerského soužití: nesezdané soužití spočívající ve společném bydlení před sňatkem, ale i trvalé soužití bez oddacího listu. Dalším životním způsobem je tzv. osamělé mateřství – záměrné porození a výchova dítěte svobodnou matkou, bez trvalého vztahu s mužem. Zajímavé je zjištění, které vzešlo právě ze šetření Reprodukce 93 a to, že respondenti byli spíše toho názoru, že samotná žena by neměla o dítě cíleně usilovat, přičemž ale polovina dotazovaných její rozhodnutí neodsuzovala. Zároveň 90% žen a 95% mužů, kteří byli dotazováni, se domnívají, že základní podmínkou šťastného dětství je rodina tvořená matkou a otcem (Fialová, 2000, s. 22 -24).

4.4 Východy a nevýhody manželství

Mladí lidé přistupují k manželství z hlediska praktického (racionálního) a z hlediska emocionálního. Z praktického hlediska je manželství výhodnou institucí, jejíž důležitou úlohou je zabezpečení dětí a vytvoření podmínek pro jejich zdravý vývoj a která jejím členům zajišťuje ekonomickou jistotu a právní záruky v majetkových vztazích. Z emocionálního hlediska manželství naplňuje emoční potřeby jedince, avšak v tomto hledisku se projevuje souhlas či nesouhlas s tvrzením, že člověk nemůže být šťastný bez stálého partnera a dětí, že svobodní lidé jsou méně šťastní, než lidé v manželství a že u lidí, kteří neplánují dítě, je zbytečné, aby uzavírali sňatek. Dalším faktorem, který mladí lidé zvažují při vstupu do manželství, je míra ochoty k omezení jejich osobní svobody a individuálního rozvoje, což můžou někteří vnímat jako nevýhodu v manželství (Fialová, 2000, s. 71).

5 Rodina

5.1 Definice rodiny

V *Pedagogickém slovníku* je rodina definována jako „*nejstarší společenská instituce, která plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce.*“ Rodina formuje mezilidské vztahy, vytváří určité emotivní prostředí, hodnoty a postoje, základy mravních norem a životního stylu. Rodina je dále chápána jako sociální skupina, fungující a žijící ve vlastním prostoru – domově, kde dochází k uspokojování potřeb a poskytující jistotu bezpečí a péči dětem (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 248).

5.2 Rodina jako místo pro život

Rodina představuje určitý ohraničený prostor, jehož uzavřenost či vstřícnost k okolnímu světu se případ od případu liší. Propustnost hranic si každá rodina nastavuje podle vývojového stadia, ve kterém se zrovna nachází, podle svých dobrých či špatných zkušeností s okolním světem a to vše s ohledem na kulturní prostředí a na svůj osobitý komunikační styl (Trapková, Chvála, 2009, s. 57).

Trapková a Chvála (2009) metaforicky pojmenovali rodinu jako sociální dělohu. Tedy rodinu považují za prostor, kde blízký vztah mezi rodiči, především to, co je spojilo v době, když zakládali rodinu, a také to, jak se společně s takovým úkolem i nadále vyrovnávají, proudí k dětem prostřednictvím vzájemného působení jednoho na druhého, mimoděk jako přirozená výživa. Autoři trefně přirovnávají sociální proces probíhající v primární rodině k biologickému procesu v děloze, a dospěli k hypotéze, že se proces zrání plodu v těle matky ve svých základních kritériích opakuje na vývojově vyšší psychosociální úrovni. Rodinu tedy považují za obdobný útvar s podobnou funkcí jako dělohu, tedy jako orgán zajišťující ochranu plodu před nepříznivými vlivy okolí (Trapková, Chvála, 2009, s. 85-88).

Obdobně Brtníková (1991) v rodině spatřuje nejmenší sociální skupinu s typickou organizací manželských a příbuzenských svazků, vyznačující se společným životem se vzájemnou ekonomickou a morální odpovědností, mateřskými a otcovskými instinkty. Podle autorky tuto malou skupinu, která se zpočátku skládá jen ze dvou lidí, kteří se rozhodli spolu žít, vstoupit do manželství a založit rodinu, spoluurčuje muž. Muž se

rozhodne, že se ožení, neboť má pocit, že si našel a vybral tu nejlepší ženu pro sebe a pro své budoucí děti. Málokdy si uvědomuje, že přitom na sebe bere povinnosti, jež jsou mu uloženy zákonem, který chrání rodinu a především děti a jejich práva. Manželství totiž není jen soukromou záležitostí obou partnerů, ale je to i významná součást sociální struktury společnosti. Brtníková věří, že rodina, tato malá sociální jednotka, vzniká z lásky dvou lidí. Její existence i vnitřní vztahy všech členů jsou závislé na tom, jak jsou především muž a žena připraveni na společný život a jaké podmínky a prostředí si sami vytvářejí (Brtníková, 1991, s. 146-147).

Rodina je podle Procházky (2012) velice křehkou a zároveň velmi významnou institucí, která má pro zdravý vývoj jedince nesmírný význam a plní široké spektrum funkcí a rolí a je proto vnímána jako naprosto unikátní prostředí. Dále autor definuje rodinu pohledem Plaňavy (2000), který na rodinu pohlíží jako na strukturovaný celek, jehož účelem, smyslem i náplní je vytvářet podmínky pro bezpečný, stabilní prostor ke sdílení, reprodukci a kvalitní život lidí (Procházka, 2012, s. 101).

Rodinu za nejvýznamnější sociální skupinu, která má zásadní vliv na psychický vývoj dítěte, považuje Vágnerová (2014), neboť všichni její členové jsou neustále ve vzájemné interakci, kdy se vzájemně ovlivňují a přizpůsobují. Často k tomu dochází i neuvědoměle. Rodina tak dítěti, pro ni typickým způsobem, zprostředkovává a předává různé zkušenosti (Vágnerová, 2014, s. 17-18).

Rodinou se také zabývá Helus (2015) ve své knize *Sociální psychologie pro pedagogy*, kde uvádí, že rodina patří mezi základní strukturální složky společnosti, jejíž základní funkcí je zajišťování péče o děti a mládež a vytváření prvotních předpokladů rozvoje osobnosti v socializačním procesu. Dále autor uvádí, že rodina tím, jak s dítětem komunikuje, jak s ním jedná, jaké k němu zaujímá postoje, jakou mu dokáže vytvořit oporu pro jeho osobnostní vývoj, jakou emocionalitou jej zahrnuje, mu umožňuje zvládat základní vzorce sociokulturního chování a myšlení. Autor velmi výstižně použil výrok „*Rodina je základem společnosti, jaká rodina – takové děti.*“ (Helus, 2015, s. 198).

Oproti tomu Možný (2006) v rodině spatřuje sociální zařízení, jehož prvořadým úkolem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, v ústraní před vířícím a nepřehledným veřejným světem. Rodina chrání své členy, nemění vnitřní uspořádání

ani celkový vzhled, zůstává ve stejném tvaru a vyrovnává změny ve svém okolí. Svou stabilitou umožňuje a zároveň podporuje vývoj a pokrok, neboť brání společenský systém před chaosem a zhroucením (Možný, 2006, s. 14).

Významný sociolog Giddens (2009) rodinu zdánlivě jednoduše pokládá za skupinu osob, které pojí přímé příbuzenství a jejíž dospělí jedinci jsou přímo zodpovědní za děti (Giddens, 2009, s. 308-309).

Na rodinu se také dá pohlížet jako na soubor jednotlivin ve vzájemné interakci, nebo jako na systém různých interakcí. Rodina je systém výměny peněz, konzumace potravin, předávání virů a bakterií a především systém vzájemného působení v chování členů rodiny. Na psychologické úrovni se v rodině vyskytují i systémy nevědomých očekávání, primárních pudů, obranných mechanismů Já (Matoušek, 1993, s. 66).

Rodina je také prostředím, kde dochází k přímé komunikaci a lidé si k sobě musejí vytvářet osobní vztahy, které jsou definovány pravidly. Tato pravidla určují, jakým způsobem se lidé v rodině mají k sobě chovat při každodenních situacích (Matoušek, 1993, s. 66 a 68).

Každý jedinec by měl v rodině nalézat oporu, ztotožňovat se s ní a zároveň má být natolik svobodný, aby si vybudoval a zachovával svou osobní odlišnost. Živost v rodině se tak pohybuje mezi pólem chráněného soukromí a pólem vzájemného sdílení. V rodinném společenství se vytváří podsystémy pro různé účely a každý člen rodiny má své místo v mnoha takových podsystémech. Např. rodiče se spojují pro to, aby udělali závažné rozhodnutí, nebo aby jako manželé sdíleli sex. Např. otec a děti, aby se věnovali společnému zájmu nebo matka s dcerou, aby se posilovaly ve své sexuální roli apod. (Matouška 1993, s. 71-72).

Na rodinu lze pohlížet hned ze tří úhlů. Zaprvé rodinu považuje za nejintimnější a nejsoukromější jednotku společnosti. Zadruhé vidí v rodině základní jednotku sociálního systému, která má svoji strukturu a je hierarchicky uspořádána na základě pohlaví. A zatřetí z genderového hlediska je sférou, která produkuje a prohlubuje sociální nerovnosti. Především nerovnosti partnerské vážící se k dělbě rolí, práv a povinností v rodině, k dělbě práce v domácnosti a k šancím a k možnostem, které ženy a muži v rodině mají nebo nemají (Maříková ed., 2000, s. 9-11).

5.3 Rodina znamená domov

Matějček význam rodiny spojuje především s domovem, o kterém říká, že je pro nás místem, kde jsou naši lidé, tedy ti, kdo k nám patří a k nimž patříme my. Domov je místem, kde jsme přijímáni a chápáni takoví, jací jsme. Kde nesmíme nic předstírat, kde se nemusíme přetvařovat a z vědomí, že jsme přijímáni, pak plyne pocit jistoty a bezpečí. Domov je stabilním přístavem klidu a odpočinku, kam se můžeme vracet z našich dobrodružných výprav do neznámého světa (Matějček, 1994, s. 11). Zároveň pokládá rodinu za nejstarší lidskou společenskou instituci (Matějček, 1994, s. 15).

5.4 Funkce rodiny

Z hlediska dítěte nejsou vnější znaky rodiny příliš důležité. Důležitá je pro něj správně fungující matka a otec. Dítě přijímá za své rodiče ty, kdo se k němu chovají s mateřskou a otcovskou láskou a je pro ně zcela nepodstatné, jestli tihle jeho lidé na to mají či nemají oficiální potvrzení z porodnice. Rodina podle Matějčka (1994) není jedinou institucí, která o dítě pečuje, ale právě rodina je tou první institucí, která přímo ovlivňuje vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Její důležitou funkcí je přirozeně a vydatně upokojuvat základní psychické potřeby dítěte a zároveň je modelem interpersonálních vztahů, který si dítě ponese svým životem a podle něhož bude poměřovat všechny své další vztahy. V neposlední řadě by rodina měla pro dítě znamenat základní životní jistotu a to je podle autora ten nejlepší vklad, který může rodič dítěti dát (Matějček, 1994, s. 16-17).

Matoušek (1993) rodinu formuluje poněkud širěji a hlavní smysl a funkci rodiny, vidí v její reprodukci. Rodina usnadňuje lidem péči o děti a umožňuje jejich výchovu. Nejen, že je rodina biologicky důležitá pro zachování lidstva, je také základní jednotkou společnosti. Reprodukce člověka jako biologický organismus i jako kulturní bytost a zprostředkovává tradici dalším generacím. Zároveň je rodina prvním a významným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Rodina se snaží formovat dítě podle své hodnotové orientace, podle vlastní tradice a tím působí na jeho osobní vývoj a pomáhá mu utvářet postoje ke všem dalším skupinám (Matoušek, 1993, s. 10).

Dále Matoušek (1993) poukazuje i na skutečnost, jak významným činitelem je rodina pro dospělého, neboť dospělý je založením rodiny potvrzován nejen v roli sexuální, ale i v roli rodičovské a obě role jsou významné pro utváření dobrého sebehodnocení.

Zároveň se dospělý vyvíjí v souladu s vývojem svého životního partnera a se svými dětmi se vrací k vlastnímu dětství a tím je mu umožněno opravit chyby, jichž se u něho dopouštěli jeho rodiče. Dále Matoušek poukazuje na to, že rodina plní i rozměr sociální, poněvadž prostřednictvím svých členů navazuje nové kontakty a pod vlivem těchto nových, pro rodinu významných osob se různě rozrůstá, přetváří a obměňuje. (Matoušek, 1993, s. 11).

Rodina navzdory všem proměnám, kterými při svém vývoji prochází, problémům, s nimiž je nucena se vyrovnávat, a pochybám, kterým čelí, zůstává svébytným útvarem lidského soužití, bez kterého si většina lidí nedovede svůj život představit. Především je důležitým, byť v současné době pro mnohé již vratkým stabilizátorem důvěrné mezilidské vzájemnosti, je útočištěm domova (Helus, 2015, s. 219).

Procházka v knize *Sociální pedagogika* (2012, s. 103-110) rozdělil funkce rodiny na:

- biologicko-reprodukční, kdy rodinu považuje za prostředí, ve kterém dochází k realizaci reprodukce lidského druhu. Podle autora smysl lidského života dotváří právě narození dítěte, neboť mu dává nový individuální význam.
- sociálně-ekonomickou, kdy rodina je považována za sociální skupinu, která uspokojuje bio-psychické potřeby dítěte, jakými jsou strava, pití, ale i pocit domova, blízkého člověka, jistoty, bezpečí a lásky. Zároveň je rodina i ekonomickým subjektem, v němž je společně zajišťována materiální existence všech členů rodiny. Domácnost je významným spotřebitelem, ale též tvůrcem ekonomických hodnot (rodinné podniky).
- výchovnou, kdy jde především o cílevědomé a záměrné působení rodičů na dítě, s cílem předat mu hodnoty a normy společenského chování, vést ho ke vzdělání a k sebevýchově a zároveň se pro ně stát dobrým vzorem i životní oporou.
- socializační, při které se dítě učí přizpůsobovat se okolnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování, jež jsou ve společnosti běžné a očekávané. Procházka (2012) uvádí, že účelná socializace umožňuje dětem postupně přejít z důvěrného rodinného prostředí do širšího málo známého světa a úspěšně se v něm zorientovat.

Neméně důležitou a zároveň ohroženou funkcí rodiny je její emocionální klima. Podle Procházkovy jen rodinné prostředí, které vytváří potřebné emoční zázemí, naplňuje

jedince pocitem lásky, dává mu pocit bezpečí a životních jistot. Kladné vztahy mezi členy rodiny jsou předpokladem pro rozvoj pozitivní emocionality člověka. Klíčovou roli zde hraje rané utvoření citového vztahu mezi matkou a dítětem. Připoutání dítěte k matce jako pečující osobě je základní potřebou narozeného dítěte a její neuspokojení vyvolává citovou sociální deprivaci tj. postupnou neschopnost a bezradnost v oblasti citů v dospělém životě.

Procházka dále zmiňuje funkci ochrannou a domestikační, která zahrnuje uspokojování životních potřeb u všech členů rodiny. Je založena na principech spoluúčasti např. při zajišťování zdravotní péče nebo péče o členy rodiny se speciálními potřebami anebo výpomoci na sociálním zajištění prarodičů. Rodina je zázemím, je fyzickým útočištěm i emocionálním přijetím a dotváří potřebu bezpečí a jistoty s hmatatelným pocitem, že každý člen má své místo mezi nejbližšími, kde se každý může svěřit, očekávat moudré vyslechnutí, radu či pomoc.

V neposlední řadě rodina vykonává funkci rekreační a regenerační, neboť je pro utváření pozitivního životního stylu velmi výchovně významné, jak rodina tráví svůj volný čas a zda jej tráví pohromadě, jakým zájmovým činností se jednotliví členové věnují nebo jakým způsobem tráví dovolené.

5.5 Charakteristické znaky současné rodiny

Procházka (2012, s. 114-116) pod taktovkou Krause (2008), velice výstižně okomentoval charakteristické znaky současné rodiny v úhlu pohledu sociální pedagogiky. Jsou to tyto znaky:

Demokratizace uvnitř prostředí rodiny – žena oproti minulosti získala výraznější postavení ve společnosti, více práv, ale i povinností. Ke změnám došlo i ve vztahu mezi rodiči a dětmi, kdy vztah je více založen na partnerství a vzájemné důvěře. Ke změně došlo i v dělbě práce, která již není rozdělena na typicky ženské a mužské role, přesto péče o domácnost stále zůstává spíše ženskou záležitostí. Také být v současné době otcem není jednoduché, neboť na jednu stranu došlo u mužů ke ztrátě dominantního postavení v rodině, na druhou stranu jsou opomíjena práva otců, kdy otcové bojují o zachování autority a vlivu na výchovu svých dětí např. v porozvodovém řízení.

Izolovanost rodiny – rodina je unikátní sociální buňkou, kde její členové na jedné straně nacházejí intimitu a zázemí, ale na druhé straně se za zdmi svých bytů stále více odpoutávají od sousedských vztahů. Lidé se více uzavírají do sebe a pak nejsou schopni v blízkém okolí např. rozpoznat domácí násilí.

Rodina se zmenšuje – rodinu dnes tvoří rodiče a jedno nebo dvě děti a roste počet jednočlenných domácností a osamělých žen s dětmi.

Dezintegrace rodiny – způsobují všudypřítomné formy elektronické komunikace a zábavy, konkurující prostým emočně laděným chvílím, kdy se rodina společně schází, baví se a řeší své problémy.

Přetížení rodiny – nadměrné zatížení rodičů pracovními aktivitami (dvoukariérový způsob života), znamená velké časové zaneprázdnění a rodiče pak nemají sílu na výchovu svých dětí, ale i na řešení každodenních běžných sporů a starostí. Takové rodinné prostředí přestává být citově vyváženým, je pod neustálým tlakem a omezuje často svou podstatu na zajištění základního obnovení sil.

Nestabilita rodiny – je vyvolaná vysokou rozvodovostí. Podle Procházky (2012) se v České republice rozpadne každé druhé manželství a nelítostný boj o společné děti při rozvodu výrazně ovlivňuje jejich celoživotní stabilitu. V rozvodovém sporu se dítě povětšinou stává rukojmím i obětí zároveň, což výrazně ovlivňuje jeho následný psychický vývoj. Dalším rizikem spojeným s rozvodem se stává zneuctění jedné či obou rodičovských rolí, což dítě socializačně a především výchovně poškozuje. Navíc partneři často uzavírají nová manželství, ve kterých se mohou narodit další potomci a tak pro dítě z původního manželství vzniká složitý propletenec vztahů v soustavě dětí – rodiče – prarodiče.

Socioekonomická diferencovanost rodin – v české společnosti postupně dochází k velkým rozdílům v ekonomickém, sociálním a též ve vzdělanostním a kulturním postavení rodin. Mnoho domácností má nízké příjmy a některé z nich řeší svou finanční situaci nesmyslnými půjčkami, kdy často hrozí neúměrné zadlužení, které může vést až k exekuci. Zároveň se současná společnost potýká s nezaměstnaností, což se vždy promítne i do situace a statusu celé rodiny.

Podobně jako Kraus vystihuje současnou rodinu také Helus (2015), který uvádí: „Řekneme-li současná rodina, pak máme na mysli ty její znaky, kterými se odlišuje od rodiny nesoučasné, někdejší, v mnohém pro nás dnes už těžko představitelné.“ Helus současnou rodinu pokládá za rodinu nukleární (jádrovou), která je tvořena z jádra: z otce a matky a jejich dětí a kteří sdílejí intimní soužití. Pokud nejsou rodiče sezdáni, hovoří o rodině partnerské, pokud jsou rodiče sezdáni, hovoří o rodině manželské. Současně jde o rodinu dvougenerační, neboť sestává z generace rodičů a z generace dětí. Zároveň je takováto rodina intimně vztahová, poněvadž funguje jako soukromý prostor, ve kterém dominuje citová blízkost, kterou v sobě navzájem manželé objevili, a ze které počali své milované dítě. V rodině se projevuje láska a starostlivost o druhé a vzájemné vcítění a poskytování si citové opory. Dále v rodině dochází k privátní individualizaci, což je vymanění se z pout historických tradic, což znamená možnost, ale i nutnost rozhodovat se, volit, nést za své rozhodnutí zodpovědnost a poradit si sám se sebou (Helus, 2015, s. 201-205).

5.6 Typy rodin

Rodiny lze také dělit podle jejich typu na nukleární a rozšířené, dále na orientační a prokreační a z hlediska funkčnosti na funkční, dysfunkční a afunkční.

Nejvíce rozšířeným typem je rodina nukleární (jaderná), její jádro tvoří rodiče nebo rodič a děti. Rodinu rozšířenou tvoří jádro a další blízcí příbuzní např. prarodiče.

Orientační rodinou označujeme rodinu, v níž jedinec sám vyrůstá. Rodinu, kterou pak již dospělý jedinec založí, označujeme jako prokreační.

Pokud rodina plní všechny své funkce přiměřeně, hovoříme o rodině funkční. Dysfunkční rodina se vyznačuje tím, že některé funkce nejsou dostatečně plněny, avšak celkový život rodiny není zásadně ohrožen. Pokud rodina zcela nezvládá plnit své základní funkce a svým členům závažným způsobem škodí, nebo je dokonce ohrožuje na životě, hovoříme o rodině afunkční (Kraus, 2008, s. 80).

Helus se v knize *Sociální psychologie pro pedagogy* (2015, s. 224-223) blíže věnuje typů problémově zatížených rodin: funkčním rodinám s přechodnými problémy a rodinám problémovým. Autor je rozdělil do následujících kategorií:

Nezralá rodina – dítě přivedou na svět nezralí a nezkušení lidé, kteří díky své nezralosti v oblasti životních hodnot, životního způsobu, v oblasti zkušeností a citů a většinou i se sociálními a ekonomickými problémy, nemohou být a většinou nejsou dobrými a spolehlivými rodiči. Nezralost rodičů působí na jejich dítě již v jeho samotném počátku života a většinou má i trvalé následky, neboť počáteční nezralost může přerůst v hlubokou a trvalou krizi ve vztazích v rodině.

Přetížená rodina – rodiče zde často mají nadprůměrné vzdělání, nepostrádají zralost a um ve výchově, záleží jim na vzorné péči o dítě, a přesto dítě v rodině strádá v uspokojování svých potřeb. Tato rodina bývá přetížena konfliktními situacemi přímo v rodině nebo v zaměstnání, narozením dalšího dítěte, starostmi, které mohou být způsobeny vážnou nemocí v rodině, citovým strádáním nebo ekonomickými či kariérními problémy.

Ambiciózní rodina – zde je problém shledáván v tom, že rodiče se na úkor osobnostnímu rozvoji jejich dětí nadměrně soustředí na vlastní seberealizaci a uplatnění. Rodiče často argumentují tím, že se svým nadměrným snažením obětují, aby mohli svým dětem dopřát velkorysé dárky, avšak takovéto děti strádají především v emočních potřebách (v projevech lásky a soucítění), v potřebě jistoty a stability, související s potřebou sounáležitosti k rodině.

Perfekcionistická rodina – rodiče v této rodině od svého dítěte požadují vysoké výkony a perfektní výsledky, bez ohledu na to, jak velký a často nesnesitelný nátlak vyvíjejí na své dítě. Dítě se tak dostává do neustálé psychické i fyzické zátěže, spojené s nutností vyvinout extrémní úsilí ke splnění požadavků. U dítěte pak vzniká vyčerpanost a neustálá úzkost z toho, že při plnění úkolů neobstojí a zklame své rodiče.

Autoritářská rodina – tato rodina se vyznačuje tím, že dospělý s dítětem jedná formou příkazů a zákazů, aniž by přihlížel k potřebě dítěte se svobodně a samostatně rozhodnout a nést si tak odpovědnost za své jednání. V dítěti je tak potlačována jeho spontaneita, není přihlíženo k jeho zájmům a názorům a dochází k závažné frustraci jeho seberealizačních potřeb, které jsou důležité k utváření osobní autonomie.

Rozmazlující rodina – v této rodině převažují tendence dát dítěti za pravdu, postupovat tak, jak si dítě žádá a ve všem dítěti vyhovět. Tento přístup se však dostává do rozporu s tím, co je pro zdravý rozvoj dítěte důležité a to že dítě se musí naučit nést

odpovědnost za své chování a jednání, překonat samo sebe, musí umět přiznat své nedostatky a omyly, musí umět respektovat druhé lidi a jejich názory a umět se nepoddávat svým rozmarům.

Rodina liberální a improvizující – dítě zde postrádá dostatek řádu a jednoznačně nastavená pravidla. Rodiče nejsou schopni dítěti vytyčit výchovné cíle a pomoci mu těchto cílů dosáhnout. Liberální rodiče často nechávají dítěti přemíru volnosti v rozhodování, aby si samo zvolilo, co je pro něho nejlepší, což má často za následek zneužívání jeho libovůle, podléhání lenosti, nevhodným zábavám a egoismu.

Odkládající rodina – se často projevuje tendencí většinou přetížených rodičů dítě někam odložit, svěřit jeho výchovu např. prarodičům, tetám nebo přátelům. Tímto přístupem se u dítěte narušuje vytváření si citového vztahu k rodičům a k domovu jako k pevnému místu společného soužití.

Disociovaná rodina – u tohoto typu rodiny dochází k narušení vnějších i vnitřních vztahů rodiny, čímž je ohrožena především psychologická funkce rodiny, kdy rodina se extrémně uzavírá do sebe. Narušení spočívá např. ve vysoké míře konfliktnosti, která postupně přerůstá v izolovanost rodiny tj. v přerušení kontaktů s jinými rodinami, příbuznými nebo přáteli, ale i se společensko-kulturními institucemi. V této rodině také často dochází ke vzájemným konfliktům mezi jejími členy, z čehož vyplývá ustavičné napětí, neklid a intriky, vedoucí ke vzájemnému odcizení.

6 Výchova

6.1 Definice výchovy

V *Pedagogickém slovníku* od Průchy, Walterové, Mareše (2009, s. 345) je výchova definována jako „ *proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.* “

6.2 Výchova jako proces socializace

Výchovu považujeme za součást socializace, tudíž za proces, ve kterém dochází k přeměně člověka z bytosti biologické v bytost společenskou. Člověk se v tomto procesu postupně začleňuje do života společnosti a tato socializace probíhá živelně, nahodile a celoživotně (Kraus 2008, s. 59).

Výchovu lze také považovat za dynamický proces, ve kterém dochází k vědomé a řízené socializaci, pod kterou jsou zahrnuty všechny činnosti formující člověka pro život v dané společnosti. Výchova má tedy za úkol usměrnit průběh socializace tak, aby byl v souladu s očekávanými výchovnými cíli. Výchova člověka by tedy měla vést k tomu, aby člověk převzal získané poznatky a dovednosti do svého jednání a chování, a aby mu pomohly zvládnout každodenní realitu (Kraus, 2008, s. 64-65).

Zajímavý je pohled na výchovu Procházky (2012), který uvádí, že těžiště výchovy se sice nalézá v procesech socializace, ale nejde úplně o totožný proces. Při srovnání autor přebírá názor na výchovu Pelikána, podle kterého je výchova cílevědomá a záměrná činnost, jejímž cílem je osobnostní rozvoj člověka. Naproti tomu proces socializace podle Procházky zahrnuje záměrné, ale i nezáměrné vlivy. Lidská civilizace ukryla do výchovy své nejlepší úmysly, neboť se snaží předat další generaci své lety nabyté zkušenosti a vědomosti, čímž chce zabránit mladé generaci opakovat stejné chyby, které prožila generace předchozí. Rodičovská generace se tak snaží pozitivně působit a ovlivnit personální vývoj dětí a mládeže (Procházka, 2012, s. 93-94).

Podle Čápa (2001) je výchova chápána jako záměrné a cílevědomé působení učitelů, vychovatelů a rodičů především na děti a mládež, které vždy směřuje k určitému výchovnému cíli, spočívající v rozvinutí určitých vlastností, názorů, postojů a hodnotových orientací v dítěti. Výchova je proces, v němž se vyvíjejí, formují

a vzájemně ovlivňují jak vychovávaní, tak vychovávající. Při vzájemném ovlivnění při společných činnostech dochází k pedagogické interakci – ke zvláštnímu případu sociální komunikace a interakce. Zároveň vychovávaní svou sebevýchovou, autoregulací i aktivitou ovlivňují sami sebe Čápa (2001, s. 247-248).

Podle Pelikána (1995) v knize *Výchova jako teoretický problém* je výchova definována jako systematické a cílevědomé formování samotné osobnosti, jejímž cílem je dosažení trvalejších změn v osobnosti jedince a to především v jeho jednání a chování (Pelikán, 1995, s. 33).

Pelikán (2007) zároveň v knize *Hledání těžiště výchovy* shledává těžiště výchovy v systému vytváření optimálních podmínek pro příznivý vývoj osobnosti mladého člověka, s cílem dosáhnout pozitivní změny v kvalitách osobnosti (Pelikán, 2007, s. 12).

Mladý člověk by měl adekvátní sebereflexí pochopit svoje možnosti, měl by se stát samostatnou osobností a aktivně zaujmout svou životní pozici. Dalším úkolem výchovy je zaměření se na utváření charakteru osobnosti, které spočívá ve vnitřně přijatých hodnotových preferencích a ve vedení jedince k utvoření osobního světového názoru. Dalším důležitým úkolem výchovy je také rozvíjení pozitivní emocionality, jež je postupně vytvářena získáním nadhledu dospělého nad běžnými problémy, jeho schopností pozitivně vnímat okolní svět, což umožňuje člověku řešit i velmi složité životní situace. Podstatným úkolem výchovy je vychovat jedince se smyslem pro odpovědnost, což je podmíněno ochotou vychovatele poskytnout jedinci dostatek svobody v rozhodování. Zároveň by měla výchova vést k rozvoji citovosti a citlivosti k ostatním lidem, spočívající v toleranci k druhým, v přátelském přístupu, ale i v prosociálním jednání a vzájemné pomoci (Pelikán, 2007, s. 30-31).

6.3 Rodinná výchova

Matějček (1994) ve své knize *O rodině vlastní nevlastní a náhradní* popisuje výchovu v rodině z pohledu dítěte a citových vztahů v rodině. Rodina je pro dítě místem trvalých a hlubokých emocionálních vztahů, a pokud jsou tyto vztahy povrchní a krátkodobé, blíží se takováto rodinná výchova výchově nerodinné, se všemi svými důsledky. V normálně fungující rodině se citové projevy přetváří a vyvíjí podle toho, jak děti vyrůstají, ale nikdy úplně nevymizí (Matějček, 1994, s. 30-31).

V normální fungující rodině s dětmi nejde jen o výchovu v klasickém duchu, tj. o jednosměrné cílené působení aktivního vychovatele na pasivního vychovávaného, protože moudřejší a zkušenější dospělý v roli vychovatele je současně ovlivňován svým nevypělým a zatím nezkušeným dítětem. Dále při výchově v rodině je podle autora výchovné působení matky, otce i kohokoliv dalšího, kdo se podílí na osudu dítěte, místně i časově neomezeno. Důležitým a podstatným činitelem ve výchově dítěte je citová angažovanost vychovatele. Podle autora jde především o vzájemné předávání emočních podnětů a vzájemné emoční zaujetí. Rodinný vychovatel je vtažen do interakce s dítětem a každý projev dítěte v něm vyvolává libost nebo nelibost, kterou vychovatel nějakým způsobem projeví. Může nad úspěchy svého dítěte prožívat hrdost nebo naopak zklamání z jeho neúspěchů. Zároveň si rodiče do svého vztahu k dítěti přenášejí mnoho z toho, co kdysi sami jako děti zažili ve vztazích se svými rodiči (Matějček, 1994, s. 40 a 42).

Největší hybnou silou rodinné výchovy je to, že jeden druhého máme rádi. Bez tohoto prostého faktu by rodina nebyla rodinou, ale jen profesionální výchovnou institucí (Matějček, 1994, s. 46).

6.4 Způsoby výchovy v rodině

Čáp (2001, s. 304) v knize *Psychologie pro učitele* všeobecně rozlišuje tři způsoby:

Při autoritativním (dominantním) vedení, vychovatel málo respektuje přání a potřeby dětí, naopak hodně rozkazuje, hrozí a trestá. Dětem je málo poskytována samostatnost a iniciativa.

Při liberálním (slabém) vedení, vychovatel dítě málo řídí, nebo je vůbec neřídí, požadavky neklade přímo, a pokud požadavek vůči dítěti vznesl, nepožaduje jeho důsledné splnění a nekontroluje, zda byl požadavek splněn.

Při demokratickém vedení, vychovatel působí na dítě spíše příkladem než hojnými tresty a zákazy a podporuje jeho iniciativu.

Helus (2015, s. 243-244) v knize *Sociální psychologie pro pedagogy* přebírá rozdělení výchovných stylů od Baumrindové (1989,1991). Autoritářský styl se vyznačuje tím, že rodiče s dítětem příliš nekomunikují, k prosazování požadavků na poslušnost dítěte uplatňují příkazy a zákazy a významnou roli ve výchově hraje fyzické i psychické

trestání. Rodiče uplatňují striktní zásadu „*mlč a dělej, co ti říkám*“. Oproti tomu povolující styl poskytuje dítěti maximální volnost, kdy výchovné omezování a požadavky jsou minimální i trestání je víceméně eliminováno. Rodič se řídí zásadou „*ať se dítě samo rozhodne a pak uvidí, k čemu to vede*“. Při výchovném stylu, který je opřený o autoritu, rodiče s dítětem komunikují a pomocí zásad a principů mu pomáhají rozpoznat, co je správné a co ne. Dbají na to, aby dítě jasně porozumělo všem jejich požadavkům a aby vědělo, k čemu slouží a proč platí nekompromisně. Rodiče jsou dítěti nápomocni při plnění těchto požadavků a taktéž jsou jeho vzorem a autoritou hodnou následování.

Podobně způsoby výchovy rozděluje i Procházka (2012, s. 108-109), který v *autoritářské výchově* shledává výrazný vliv a moc dospělého na dítě, od něhož vyžaduje poslušnost ve formě plnění příkazů a dodržování zákazů, aniž by byly brány ohledy na potřebu dítěte samostatně se rozhodovat, nést za své jednání zodpovědnost a svobodně projevovat svou spontaneitu. V komunikaci s dítětem převládá strohá nízko emocionální interakce a převládá zde spíše manipulativní výchova prostřednictvím odměn a trestů, kdy často dochází k lámání osobnosti. Dítě tak trpí frustrací seberealizačních potřeb a v důsledku toho se stává apatickým se slepou poslušností nebo naopak impulsivním s výskytem záchvatů vzteku a agresivní nenávisti.

Opakem autoritářské výchovy je *výchova volná tzv. liberální*, kdy je dítě vnímáno jako samostatná osobnost, která postupným osobnostním vývojem postupně sama dozraje ke správnému cíli. Rodiče se snaží nezasahovat do potenciálu dítěte a své výchovné působení směřují k utváření nejvhodnějších podmínek pro jeho vývoj. Tento výchovný styl však velmi umocňuje ego dítěte, což vyvolává řadu konfliktů mezi morálními požadavky okolní společnosti. Na jednu stranu u dítěte podporuje svobodu a kreativitu, na druhou stranu vede ke konfliktu s autoritami, s nastavenými pravidly různých činností ve škole, ale i při výkonu povolání.

Optimální výchovou se jeví *výchova demokratická*, postavená na systému pravidel, která jsou srozumitelně, ale pevně nastavena mezi rodičem a dítětem. Další důležitou komponentou výchovy je nezpochybnitelná podpora dítěte, vzájemná důvěra a přirozená rodičovská autorita, spočívající ve schopnosti rodiče být autorem vlastní rodiny, práce a celého života.

6.5 Výchovné chyby

Biddulph (2012) zmiňuje, že mladí lidé vyrůstají pod vlivem určitého naprogramování, které svým potomkům bezděčně předávají jejich rodiče a to z generace na generaci. Hovoří o „*proroctví, které se samo naplní*“, neboť děti obvykle žijí podle našeho očekávání. Proto pokud dítěti rodič velmi často opakuje, že je neschopné, že z něj nikdy nic pořádného nevyroste, stane se to většinou skutečností (Biddulph, 2012, s. 12).

Biddulph (2012) dále uvádí, že rodiče často své děti při výchově různě ponižují a tyto výroky začínají slovy: ty jsi. Jako příklad uvádí: ty jsi sobec, lenoch, nebo jsi k ničemu. Prokázalo se, že tyto negativní komentáře nevyvolávají pouze to, že se dítě cítí v dané chvíli dotčeně, ale toto ponižování na něho účinkuje hypnoticky dál, bez našeho vědomí a postupně v jeho mysli spoluvytvářejí obraz, který má dítě samo o sobě a případně se mohou stát i jeho skutečnými osobnostními rysy (Biddulph, 2012, s. 13).

Pozitivní i negativní řečové modely, které rodič při mluvě se svým dítětem používá, jsou uloženy v jeho mozku, protože byly vysloveny v dětství, tedy v době, kdy dítě ještě není plně schopné zkoumat jejich pravdivost. Informace, které o sobě dítě dostává, na něho působí v rovině vědomí a podvědomí a záleží na tom, jak s dítětem mluvíme. Pokud rodič dítěti ve vypjaté situaci jasně sdělí, co právě k dítěti cítí, když zlobí a nechce si uklidit hračky, a co přesně po dítěti chce, aby udělalo, a kdy to má udělat, nemusí se pak obávat trvalých následků. Může mu například říci: „Zlobím se na tebe, protože neposloucháš a žádám tě, aby sis hned teď uklidil hračky!“ Pokud mu však pod vlivem negativních emocí řekne: „Ty líný spratku, proč nikdy neuděláš, co se po tobě žádá?“ a toto opakuje pokaždé, když tato situace nastane, je jasné, že je dítě zmatené a podvědomě si myslí, že je špatné a že ho máma s tátou nemají rádi (Biddulph, 2012, s. 16).

Osobnost dítěte a jeho sebedůvěru neovlivňují pouze chvála a kritika, ale i jaké jim dáváme pokyny a příkazy. Velice záleží na výběru slov a vyplatí se používat spíše pozitivní formulace, neboť dítě vnitřně řídí a organizuje svůj život podle toho, jakými slovy na něho působíme my dospělí. Takže pokud dítěti například řekneme „Nespadni z prolézačky“, dítě myslí na dvě věci: „ne“ a „spadnout z prolézačky“ a na co myslí, to automaticky zkouší. Proto bychom měli své pokyny formulovat pozitivně: „Drž se té prolézačky pevně“. Pokud budou děti vědět, co dělat, a nebudou se zbytečně zabývat

tím, co dělat nemají, naučí se tak pozitivně myslet a jednat v nejrůznějších životních situacích (Biddulph, 2012, s. 33).

Při výchově dětí má rodič vždy na vybranou ze čtyř základních možností: může své dítě vychovávat jako *asertivní rodič*, který se nebojí konfliktu, nastavuje hranice, určuje pravidla a vyvozuje důsledky. Klade nekompromisní a jasné požadavky a příkazy a své dítě pozitivně stimuluje. Oproti tomu *agresivní rodič* na své dítě útočí a jako výchovný prostředek používá zákazy, příkazy, ponižování a tělesné tresty. *Manipulativní rodič* při výchově své dítě neustále s někým srovnává a tím v dítěti vzbuzuje nepřiměřené pocity viny, že je horší než ten druhý. Anebo si může vybrat roli *pasivního rodiče*, který dítěti ustupuje, vše mu dovolí a toleruje jeho špatné chování (Biddulph, 2012, s. 79).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 Deskriptivní výzkumný problém:

Jak adolescenti vidí v budoucí perspektivě svou roli muže a ženy v partnerském/manželském vztahu s ohledem na výchovu svých dětí.

7.1 Metoda a technika výzkumu:

V praktické části byla použita deskriptivní kvantitativní metodologie a ke sběru dat bylo využito internetového dotazníkového šetření. Pro účel dotazníkového šetření byl vytvořen nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce, který byl administrován ve formě elektronického dotazníku prostřednictvím přímého odkazu na internetovou stránku. Respondenti byli osloveni dvěma způsoby a to přímo na e-mailovou adresu nebo prostřednictvím přátel na facebooku.

Dotazník je nejvíce se vyskytující metodou ke zjišťování velkého množství údajů, pomocí písemného kladení otázek a písemných odpovědí (Gavora, 2010, s. 121). Technika dotazníku byla zvolena proto, že jím lze při malé časové investici získat od poměrně nemalé skupiny respondentů, rozsáhlé množství informací. Adolescenti v roli respondentů odpovídají na písemné otázky a získané odpovědi lze pak snadno kvantifikovat a statisticky zpracovat. Otázky jako jednotlivé prvky dotazníku jsou srozumitelně a jasně formulované, aby byly pro respondenta snadno pochopitelné. Zároveň nabízené odpovědi jsou formulovány tak, aby respondenta v jeho volbě neovlivňovaly, tudíž aby v něm předem neevokovaly danou odpověď.

Hlavním nedostatkem anonymního dotazníkového sběru dat v dostupném výběru je pravděpodobnost velkého zkreslení získaných výsledků, neboť respondent může poskytnout nepravdivé či neúplné informace a v případě nejasností je pak znemožněna následná zpětná vazba na respondenta. Další výzkumnou překážkou je poměrně vysoká neochota respondentů věnovat část svého volného času na vyplnění dotazníku a zároveň i velké množství nedokončených dotazníků.

Výhodou anonymního internetového dotazníkového sběru dat je jeho finanční nenáročnost, poměrně snadné získání rozsáhlého množství informací v krátkém čase od velké skupiny respondentů a rychlé a přehledné vyhodnocování získaných dat.

Dotazník obsahuje celkem 37 otázek a byl rozdělen do čtyř částí:

V úvodní části dotazníku byly od respondentů zjišťovány základních identifikační údaje jako pohlaví a věk.

Poté následovaly otázky, které zjišťovaly:

- jak hodnotí mladí lidé vliv mužské a ženské role na výchovu dětí ve své primární rodině.
- jakým způsobem se mladí lidé chtějí podílet na výchově svých dětí ve své budoucí rodině.
- otázky, směřující k hodnocení významu manželství, rodiny a dětí v životě mladého respondenta.

Cíl výzkumu:

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak mladí lidé hodnotí vliv mužské a ženské role na výchovu dětí v rodině, jakým způsobem vnímají svou budoucí perspektivní roli v rodině a jaký typ soužití upřednostňují.

Stanovení výzkumných otázek a předpokladů:

O1 Jak hodnotí mladí lidé vliv mužské a ženské role na výchovu dětí ve své primární rodině.

O2 Jakým způsobem se mladí lidé chtějí podílet na výchově svých dětí ve své budoucí rodině.

O3 Jaký typ soužití mladí lidé upřednostňují a zda vůbec do budoucna uvažují o potomstvu.

Zdůvodnění stanovených otázek O1 a O2:

Již od útlého dětství se od dívek a chlapců očekává odlišný způsob jednání, chování, hodnotových orientací, postojů i životních cílů, který je v dětech umocňován přístupem dospělých, tedy především jejich nejbližšími - rodiči. Podle tradičního nastavení chlapec jako budoucí živitel a ochránce rodiny, má být průbojný, aktivní, bez zbytečných emočních ohledů a projevů. Dívka má být poddajná, hodná, citlivá,

empatická a především pečující, která sebe samu obětuje dětem i manželovi, popřípadě širší rodině (Čáp, 2001, s. 179).

Taktéž Matoušek (1993) vidí k roli muže a ženy v rodině především biologickou rozdílností muže a ženy. Žena a muž nevnímají okolní svět a lidi stejně. Jdou-li spolu například na procházku, žena si především všímá blízkého okolí, vnímá lidi, které potkávají. Mužovu pozornost však přitahují stavby nebo technické výtvoř. Rozdílně se matka a otec chovají i ke svému dítěti např. na hřišti otec dítě pobízí, aby vylezlo na skluzavku, a povzbuzuje jej, i když se dítě bojí; matka je ve svém jednání opatrnější, a když vidí, že je dítě nejisté, raději ho na skluzavce přidržuje (Matoušek, 1993, s. 27).

Na základě výzkumných otázek O1 a O2 byly stanoveny tyto předpoklady:

Lze tedy předpokládat, že u mladých lidí stále převažuje názor, že při výchově dítěte je a má být žena/matka především pečující, láskyplnou a ochrannou osobou a muž/otec má být především praktickým, důsledným a rozhodným. Zároveň však lze podle postupného vývoje ve společnosti předpokládat, že u mladých lidí bude převažovat názor, že by se měli oba rodiče rovným dílem spolupodílet na výchově svého dítěte a na dělbě práce v rodině.

Zdůvodnění stanovené otázky O3:

Rodina podle Matějčka (1994) není jedinou institucí, která o dítě pečuje, ale právě rodina je tou první institucí, která přímo ovlivňuje vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Její důležitou funkcí je přirozeně a vydatně upokořovat základní psychické potřeby dítěte a zároveň je modelem interpersonálních vztahů, který si dítě ponese svým životem a podle něhož bude poměřovat všechny své další vztahy. V neposlední řadě by rodina měla pro dítě znamenat základní životní jistotu a to je podle autora ten nejlepší vklad, který může rodič dítěti dát (Matějček, 1994, s. 16-17).

Dále Matějček (1994) význam rodiny spojuje především s domovem, o kterém říká, že je pro nás místem, kde jsou naši lidé, tedy ti, kdo k nám patří a k nimž patříme my. Domov je místem, kde jsme přijímáni a chápáni takoví, jací jsme. Kde nesmíme nic předstírat, kde se nemusíme přetvařovat a z vědomí, že jsme přijímáni, pak plyne pocit jistoty a bezpečí. Domov je stabilním přístavem klidu a odpočinku, kam se můžeme

vracet z našich dobrodružných výprav do neznámého světa. Zároveň Matějček pokládá rodinu za nejstarší lidskou společenskou instituci (Matějček, 1994, s. 11 a s. 15).

Na základě výzkumné otázky O3 byl stanoven tento předpoklad:

Lze tedy předpokládat, že současní mladí lidé pokládají rodinu za stále velmi významnou instituci v životě člověka a převážná část mladých lidí uvažuje do budoucna o manželském soužití a vlastním potomstvu.

7.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořili respondenti z oblasti Vimperska. Jednalo se o mládež (chlapce a dívky) ve věku od 15 do 22 let, kteří bydlí ve Vimperku, dojíždějí sem do školy nebo zaměstnání nebo žijí v obcích do 15 km od města Vimperk. Vzorek respondentů byl získán metodou dostupného výběru, a to prostřednictvím distribuce internetového odkazu na elektronický dotazník.

Předvýzkum:

Před hlavní distribucí dotazníku byl proveden předvýzkum a to na malém dostupném souboru 6 respondentů. Provedením předvýzkumu bylo sledováno, zda dotazník jako výzkumný nástroj funguje, tj. zda respondenti správně a věcně pochopili otázky a položky zadané v dotazníku a zda se vůbec setkáme s ochotou mladých lidí věnovat se vyplňování předmětného dotazníku.

Původním záměrem bylo ve výzkumu uplatnit formu terénního sběru informací v podobě dotazníku v papírové podobě. Avšak v předvýzkumu bylo zjištěno, že mladí respondenti v současné době preferují před papírovou formou dotazníku především formu elektronického dotazníku. Počítač a mobil je pro dnešní mládež nezbytnou součástí jejich života a životního stylu a neslouží jim pouze jako prostředek k plnění školních a pracovních úkolů, ale slouží hlavně jako prostředek komunikace a zábavy. Proto byl ve výzkumu nakonec zvolen internetový sběr informací prostřednictvím elektronického dotazníku.

Na základě zjištění v předvýzkumu byly provedeny korektury v těchto výzkumných otázkách:

V otázce č. 1

Uved'te, v jakém typu rodiny vyrůstáte/jste vyrůstali?

Byly, pro zjištění přesnějších údajů o typu rodiny, doplněny možnosti

- v úplné rodině, kde je vlastní pouze jeden z rodičů
- s někým jiným, uved'te s kým

Otázky č. 3 a 4

Kdo ve Vaší rodině zabezpečuje každodenní chod domácnosti (nákup, vaření, praní, úklid)?

Kdo ve Vaší rodině vykonává běžné opravy a práce spojené s údržbou bytu, domu nebo zahrady?

Byly z důvodu stanovení posuzovaného životního období respondenta pozměněny:

Kdo ve Vašem dětství zabezpečoval každodenní chod domácnosti (nákup, vaření, praní, úklid)?

Kdo ve Vašem dětství vykonával běžné opravy a práce spojené s údržbou bytu, domu nebo zahrady?

V otázce č. 5 a 6

Kdo Vám v dětství pomáhal s přípravou na vyučování?

Kdo Vám v dětství četl pohádky nebo vyprávěl příběhy?

Byla doplněna možnost

- oba rovným dílem

Otázky č. 16 a 17

Seřad'te podle významu od 1 do 8, jaké vlastnosti charakterizují Vaší matku?

Seřad'te podle významu od 1 do 8, jaké vlastnosti charakterizují Vašeho otce?

Starostlivost, rozhodnost, odvážnost, praktičnost, trpělivost, důslednost, citlivost,
jemnost

Tyto otázky byly pro svoji neurčitost upraveny a sestaveny takto:

Seřadte podle významu do 1 do 6 (1 je nejméně vystihující a 6 je nejvíce vystihující),
jaké vlastnosti charakterizují Vaši matku?

Seřadte podle významu do 1 do 6 (1 je nejméně vystihující a 6 je nejvíce vystihující),
jaké vlastnosti charakterizují Vašeho otce?

Také byl zredukován výčet vlastností na tyto: starostlivost, rozhodnost, praktičnost,
trpělivost, laskavost, důslednost

7.3 Výsledky výzkumu, zodpovězení výzkumných otázek a předpokladů

Elektronický dotazník byl vytvořen na veřejně přístupném internetovém portálu
<https://my.surveio.com/V4I8W2X6A9X9G8T4A2C9/designer>, pod názvem: Výchova
v rodině.

Z celkové statistiky dotazníku vyplynulo, že dotazník navštívilo celkem 313
respondentů, z toho 161 (51,44 %) respondentů dotazník nedokončilo a 152 (48,56%)
dotazník zdárně vyplnilo a odeslalo. Výzkumu se tedy zúčastnilo celkem 152
respondentů. Z tohoto počtu bylo dále vyřazeno 10 dotazníků z důvodu chybějících
odpovědí na některé otázky. Ve výzkumu bylo tedy použito 142 vyplněných dotazníků.

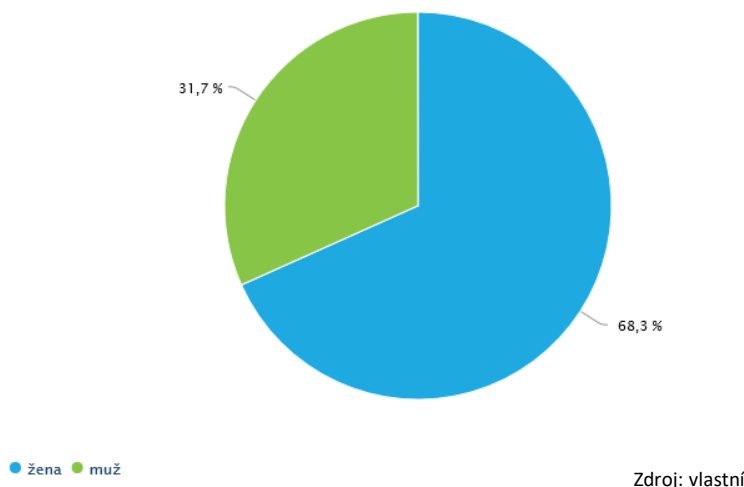
8 Tabulky a grafy

Tabulka č. 1 Respondenti odpovídali na otázku č. 1: Pohlaví

Pohlaví respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Dívky	97	68,3
Chlapci	45	31,7
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 1 Respondenti odpovídali na otázku č. 1: Pohlaví

Zdroj: vlastní

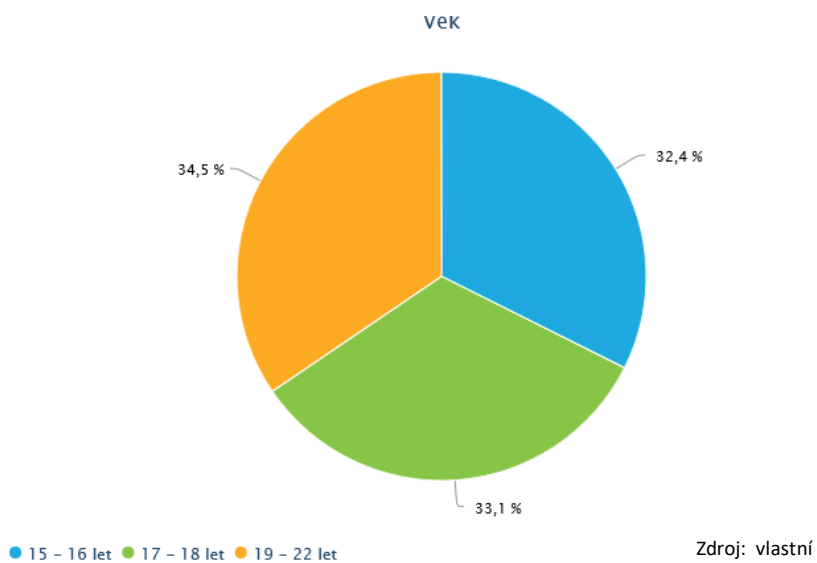
Z celkového počtu 142 respondentů bylo 97 (68,3%) dívek a 45 (31,7%) chlapců ve věku 15 až 22 let.

Tabulka č. 2 Respondenti odpovídali na otázku č. 2: Věk

Věk respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
15 - 16 let	46	32,4
17 - 18 let	47	33,1
19 - 22 let	49	34,5
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 2 Respondenti odpovídali na otázku č. 2: Věk

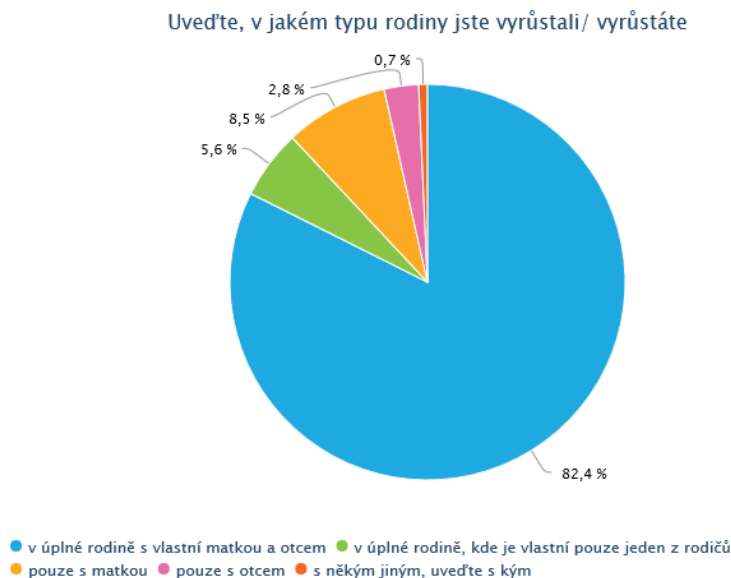
Z celkového počtu 142 respondentů bylo 46 (32,4%) respondentů ve věku 15 – 16 let, 47 (33,4%) respondentů ve věku 17 – 18 let a 49 (34,5%) respondentů ve věku 19 – 22 let.

Tabulka č. 3 Respondenti odpovídali na otázku č. 3: Uveďte, v jakém typu rodiny vyrůstáte/jste vyrůstali

Typ rodiny	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
v úplné rodině s vlastní matkou a otcem	117	82,4
v úplné rodině, kde je vlastní pouze jeden z rodičů	8	5,6
pouze s matkou	12	8,5
pouze s otcem	4	2,8
s někým jiným, uveďte s kým	1	0,7
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 3 Respondenti odpovídali na otázku č. 3: Uveďte, v jakém typu rodiny vyrůstáte/jste vyrůstali

Zdroj: vlastní

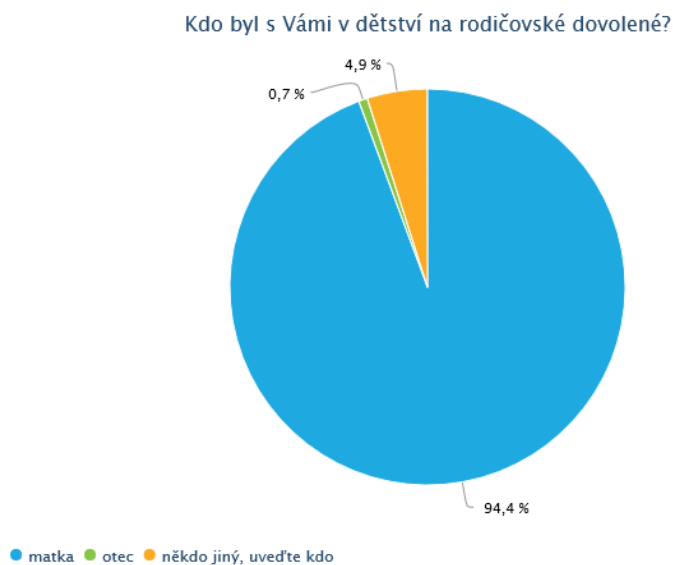
Z tabulky a grafu vyplývá, že **v úplné rodině s vlastní matkou a otcem vyrůstalo nebo vyrůstá 117 respondentů (82,4%)**, v úplné rodině, kde je vlastní pouze jeden z rodičů vyrůstalo 8 respondentů (5,6%), v rodině pouze s matkou vyrůstalo 12 respondentů (8,5%), v rodině pouze s otcem vyrůstali 4 respondenti (2,8%) a pouze 1 (0,7%) respondent vyrůstal ve střídavé péči.

Tabulka č. 4 Respondenti odpovídali na otázku č. 4: Kdo byl s Vámi v dětství na rodičovské dovolené?

Rodičovská dovolená	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	134	94,4
otec	1	0,7
někdo jiný, uveďte kdo	7	4,9
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 4 Respondenti odpovídali na otázku č. 4: Kdo byl s Vámi v dětství na rodičovské dovolené?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že **na rodičovské dovolené byla matka ve 134 (94,4%) případech**, v 1 (0,7%) případě otec a v 7 (4,9%) případech prarodiče.

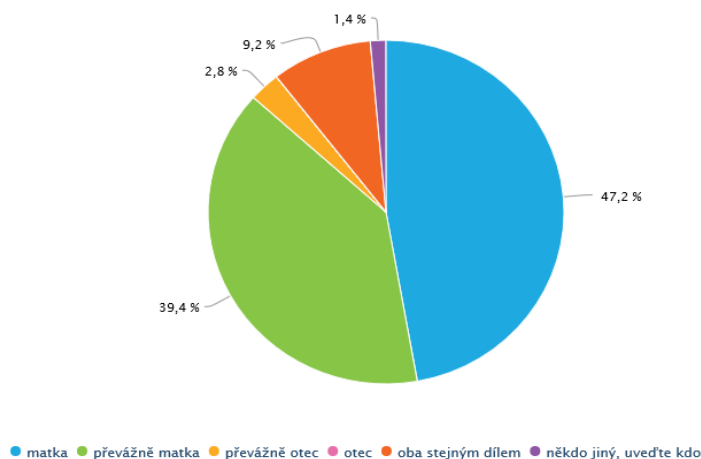
Tabulka č. 5 Respondenti odpovídali na otázku č. 5: Kdo ve Vašem dětství zabezpečoval každodenní chod domácnosti v rodině (vaření, praní, úklid)?

Zabezpečení chodu domácnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	67	47,2
převážně matka	56	39,4
převážně otec	4	2,8
otec	0	0
oba stejným dílem	13	9,2
někdo jiný, uveďte kdo	2	1,4
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 5 Respondenti odpovídali na otázku č. 5: Kdo ve Vašem dětství zabezpečoval každodenní chod domácnosti v rodině (vaření, praní, úklid)?

Kdo ve Vašem dětství zabezpečoval každodenní chod domácnosti v rodině (vaření, praní, úklid)?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že **každodenní chod domácnosti v rodině (vaření, praní, úklid)** v **67 (47,2%)** případech zabezpečovala **matka**, v **56 (39,4%)** případech **převážně matka**, ve 4 (2,8%) případech převážně otec, v 0 případech otec a ve 2 (1,4%) babička.

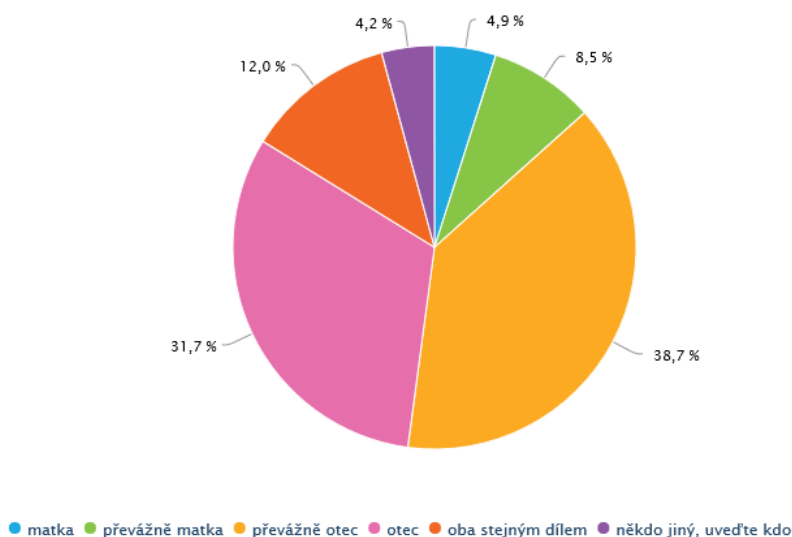
Tabulka č. 6 Respondenti odpovídali na otázku č. 6: Kdo ve Vašem dětství vykonával běžné opravy a práce spojené s údržbou bytu, domu nebo zahrady?

Údržba bytu, domu nebo zahrady	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	7	4,9
převážně matka	12	8,5
převážně otec	55	38,7
otec	45	31,7
oba stejným dílem	17	12
někdo jiný, uveďte kdo	6	4,2
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 6 Respondenti odpovídali na otázku č. 6: Kdo ve Vašem dětství vykonával běžné opravy a práce spojené s údržbou bytu, domu nebo zahrady?

Kdo ve Vašem dětství vykonával běžné opravy a práce spojené s údržbou bytu, domu nebo zahrady?

Zdroj: vlastní

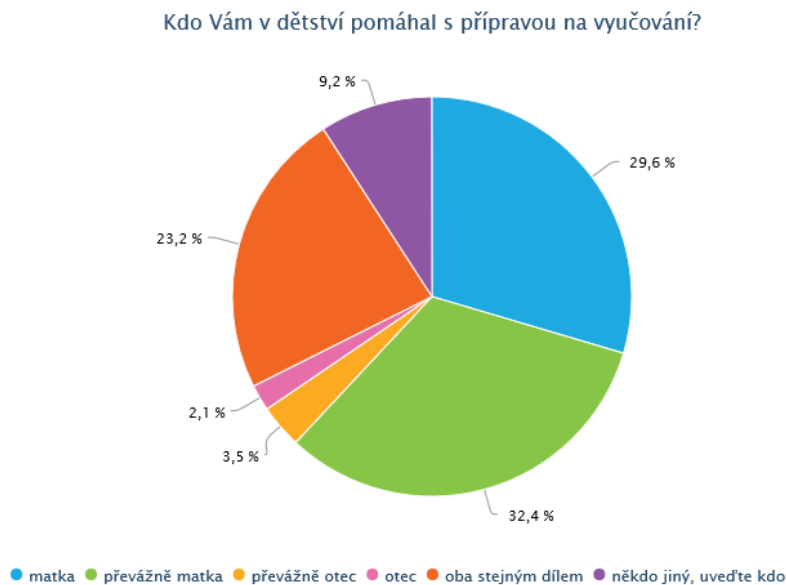
Z tabulky a grafu vyplývá, že u 7 (4,9%) respondentů vykonávala **běžné opravy a práce spojené s údržbou bytu, domu nebo zahrady** matka, u 12 (8,5%) převážně matka, u 55 (38,7%) převážně otec, u 45 (31,7%) otec, u 17 (12%) oba stejným dílem a u 6 (4,2%) dědeček.

Tabulka č. 7 Respondenti odpovídali na otázku č. 7: Kdo Vám v dětství pomáhal s přípravou na vyučování?

Pomoc s přípravou na vyučování	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	42	29,6
převážně matka	46	32,4
převážně otec	5	3,5
otec	3	2,1
oba stejným dílem	33	23,2
někdo jiný, uveďte kdo	13	9,2
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 7 Respondenti odpovídali na otázku č. 7: Kdo Vám v dětství pomáhal s přípravou na vyučování?

Zdroj: vlastní

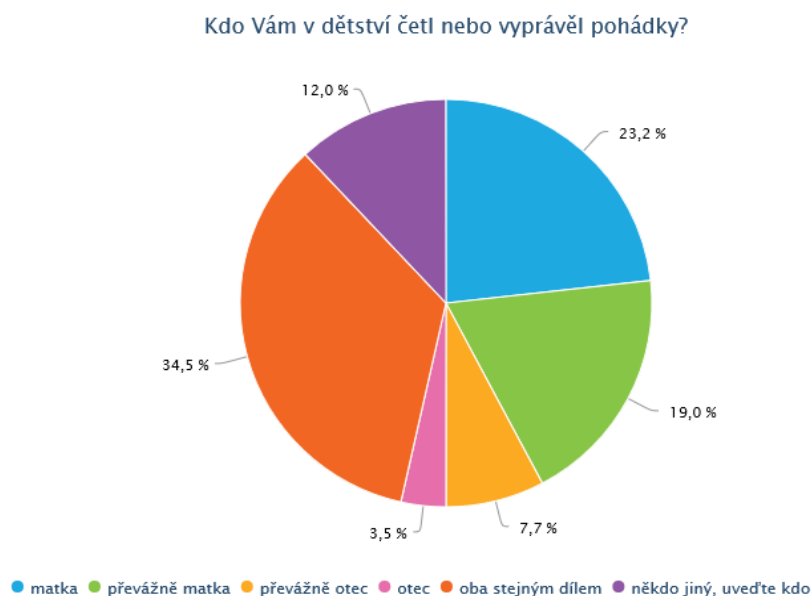
Z tabulky a grafu vyplývá, že u 42 (29,6%) respondentů pomáhala s přípravou na vyučování matka, u 46 (32,4%) převážně matka, u 5 (3,5%) převážně otec, u 3 (2,1%) otec, u 33 (23,2%) oba stejným dílem a u 13 (9,2%) někdo jiný, kdy ve 4 případech pomáhala babička, v 7 případech se učili sami, v 1 případě sestra a v 1 případě teta.

Tabulka č. 8 Respondenti odpovídali na otázku č. 8: Kdo Vám v dětství četl nebo vyprávěl pohádky?

Čtení pohádek v dětství	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	33	23,3
převážně matka	27	19
převážně otec	11	7,7
otec	5	3,5
oba stejným dílem	49	34,5
někdo jiný, uveďte kdo	17	12
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 8 Respondenti odpovídali na otázku č. 8: Kdo Vám v dětství četl nebo vyprávěl pohádky?

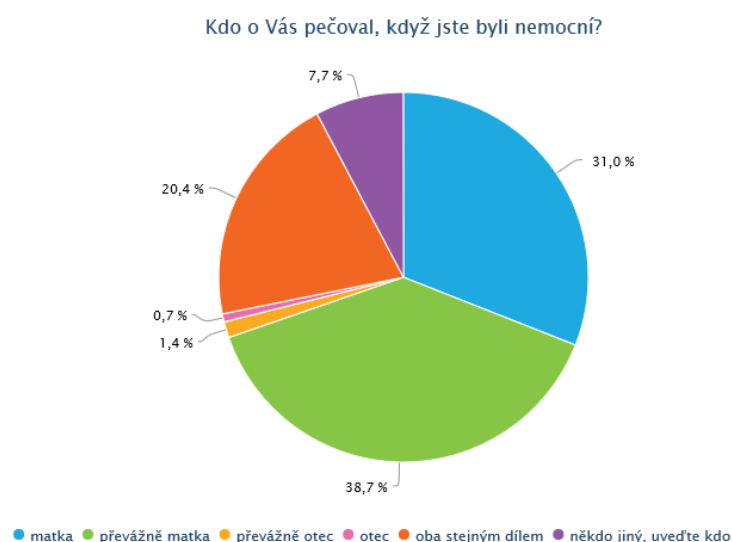
Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že u 33 (23,2%) respondentů četla nebo vyprávěla pohádky matka, u 27 (19%) převážně matka, u 11 (7,7%) převážně otec, u 5 (3,5%) otec. Zároveň však u 49 (34,5%) respondentů četli pohádky oba rodiče a u 17 (12%) někdo jiný. Ve volbě někdo jiný, respondenti v 9 případech uvedli, že jim četla babička, ve 3 případech dědeček, ve 3 případech si četli sami a v 1 případě uvedli sourozenec a v 1 případě audiokniha.

Tabulka č. 9 Respondenti odpovídali na otázku č. 9: Kdo o Vás pečoval, když jste byli nemocní?

Péče v nemoci	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	44	31
převážně matka	55	38,7
převážně otec	2	1,4
otec	1	0,7
oba stejným dílem	29	20,4
někdo jiný, uveďte kdo	11	7,7
Celkem	142	100

Graf č. 9 Respondenti odpovídali na otázku č. 9: Kdo o Vás pečoval, když jste byli nemocní?

Zdroj: vlastní

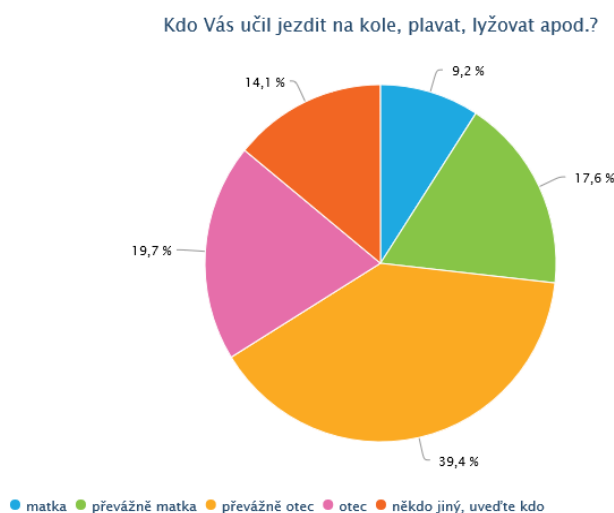
Z tabulky a grafu vyplývá, že **o 44 (31%) respondentů v době nemoci pečovala matka, 55 (38,7%) převážně matka**, o 2 (1,4%) převážně otec, o 1 (0,7%) otec, o 29 (20,4%) oba stejným dílem a u 11 (7,7%) někdo jiný. Ve volbě někdo jiný, respondenti v 8 případech uvedli, že o ně pečovala babička, ve 2 případech prarodiče a v 1 případě nikdo.

Tabulka č. 10 Respondenti odpovídali na otázku č. 10: Kdo Vás učil jezdit na kole, plavat, lyžovat apod.?

Učení jízdy na kole, plavání, lyžování	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	13	9,2
převážně matka	25	17,6
převážně otec	56	39,4
otec	28	19,7
někdo jiný, uveďte kdo	20	14,1
Celkem	142	100

Zdroj:

Graf č. 10 Respondenti odpovídali na otázku č. 10: Kdo Vás učil jezdit na kole, plavat, lyžovat apod.?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že **respondenty jezdit na kole, plavat, lyžovat apod.** ve 13 (9,2%) případech učila matka, v 25 (17,6%) případech převážně matka, v **56 (39,4%) převážně otec**, v 28 (19,7%) případech otec, v 20 (14,1%) případech někdo jiný. Ve volbě někdo jiný, respondenti v 6 případech uvedli, že je učil děda, v 6 případech oba rodiče stejně, ve 3 případech sestřenice nebo bratranec, ve 2 případech prarodiče, v 1 případě lektor, v 1 případě přítel a v 1 případě babička

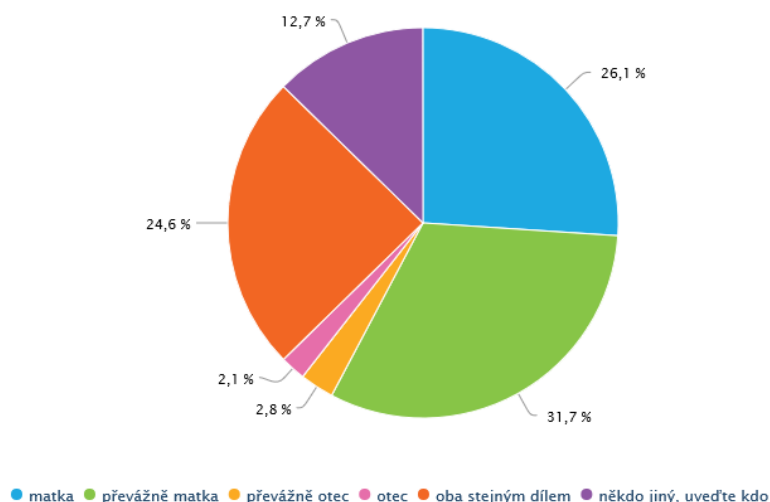
Tabulka č. 11 Respondenti odpovídali na otázku č. 11: Kdo s Vámi nejčastěji v rodině sdílí (probírá) Vaše každodenní slasti a strasti, které život přináší?

Sdílení každodenních slastí a strastí	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	37	26,1
převážně matka	45	31,7
převážně otec	4	2,8
otec	3	2,1
oba stejným dílem	35	24,6
někdo jiný, uveďte kdo	18	12,7
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 11 Respondenti odpovídali na otázku č. 11: Kdo s Vámi nejčastěji v rodině sdílí (probírá) Vaše každodenní slasti a strasti, které život přináší?

Kdo s Vámi nejčastěji v rodině sdílí (probírá) Vaše každodenní slasti a strasti, které život přináší?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že s respondenty jejich starosti a radosti sdílí v 37 (26,1%) případech matka, v 45 (31,7%) případech převážně matka, ve 4 (2,8%) převážně otec, ve 3 (2,1%) případech otec, v 5 (24,6%) oba stejným dílem, v 18 (12,7%) případech někdo jiný. Ve volbě někdo jiný, respondenti v 8 případech uvedli, že s nimi jejich radosti a starosti nesdílí nikdo, ve 2 případech babička, ve 3 případech kamarádi, ve 3 případech sourozenci, v 1 případě sestřenice a v 1 případě byl uveden jako důvěrník pes.

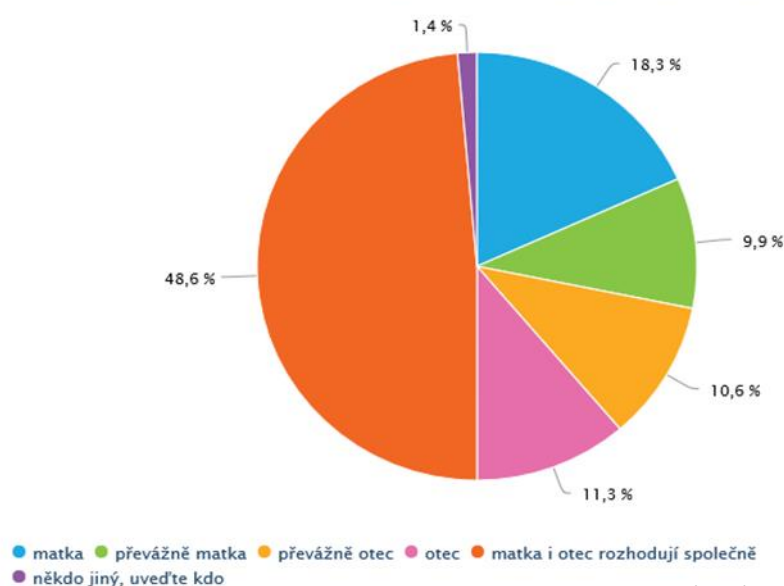
Tabulka č. 12 Respondenti odpovídali na otázku č. 12: Kdo ve Vaší rodině má rozhodující slovo v důležitých nebo závažných věcech:

Rozhodující slovo v důležitých nebo závažných věcech	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	26	18,3
převážně matka	14	9,9
převážně otec	15	10,6
otec	16	11,3
oba stejným dílem	69	48,6
někdo jiný, uveďte kdo	2	1,4
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 12 Respondenti odpovídali na otázku č. 12: Kdo ve Vaší rodině má rozhodující slovo v důležitých nebo závažných věcech:

Kdo ve Vaší rodině má rozhodující slovo v důležitých nebo závažných věcech:

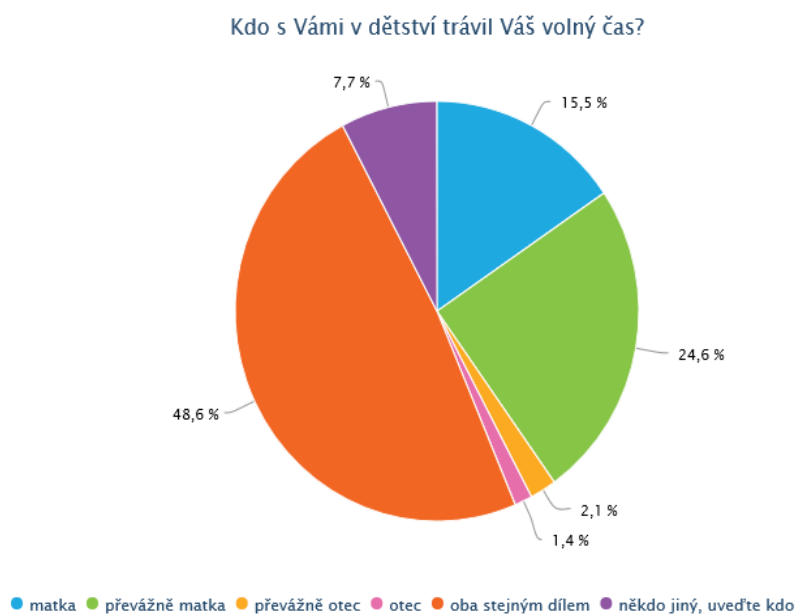
Z tabulky a grafu vyplývá, že podle respondentů **rozhodující slovo v rodině má** v 26 (18,3%) případech matka, ve 14 (9,9%) případech převážně matka, v 15 (10,6%) převážně otec, v 16 (11,3%) případech otec, v **69 (48,6%) případech matka i otec rozhodují společně** a ve 2 (1,4%) respondenti uvedli, že neví.

Tabulka č. 13 Respondenti odpovídali na otázku č. 13: Kdo s Vámi v dětství trávil Váš volný čas?

Kdo s respondenty trávil volný čas v dětství	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	22	15,5
převážně matka	35	24,6
převážně otec	3	2,1
otec	2	1,4
oba stejným dílem	69	48,6
někdo jiný, uveďte kdo	11	7,7
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 13 Respondenti odpovídali na otázku č. 13: Kdo s Vámi v dětství trávil Váš volný čas?

Zdroj: vlastní

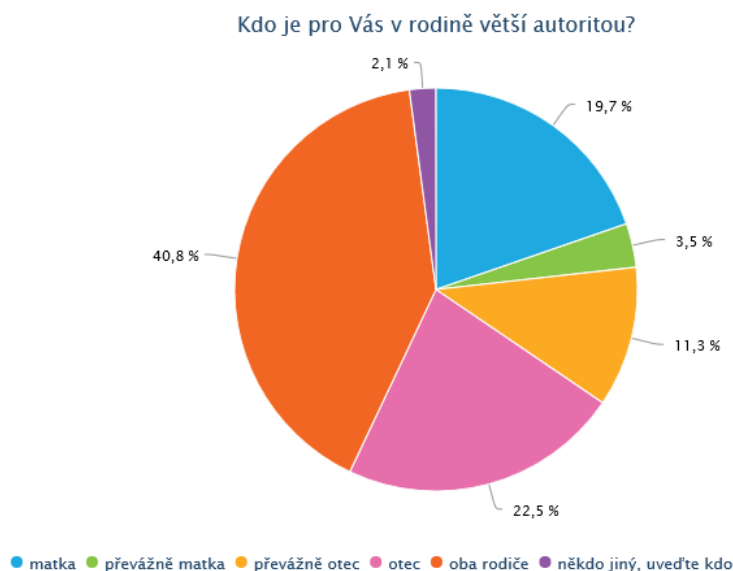
Z tabulky a grafu vyplývá, že **podle respondentů s nimi trávili volný čas:** v 22 (15,5%) případech matka, v 35 (24,6%) případech převážně matka, ve 3 (2,1%) převážně otec, ve 2 (1,4%) případech otec, v **69 (48,6%) případech oba rodiče stejným dílem** a v 11 (7,7%) respondenti uvedli, že někdo jiný a to v 1 případě respondent uvedl, že do 15 let s ním trávili jeho volný čas oba rodiče, pak se ale rozvedli, ve 2 případech uvedli babička a v 1 případě prarodiče, ve 2 případech sourozenec (sestra), ve 2 případech nikdo a ve 3 případech kamarádi.

Tabulka č. 14 Respondenti odpovídali na otázku č. 14: Kdo je pro Vás v rodině větší autoritou?

Kdo je v rodině větší autoritou	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	28	19,7
převážně matka	5	3,5
převážně otec	16	11,3
otec	32	22,5
oba rodiče	58	40,8
někdo jiný, uveďte kdo	3	2,1
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 14 Respondenti odpovídali na otázku č. 14: Kdo je pro Vás v rodině větší autoritou?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že podle respondentů je v rodině větší autoritou: ve 28 (19,7%) případech matka, v 5 (3,5%) případech převážně matka, v 16 (11,3%) převážně otec, ve 32 (22,5%) případech otec. Zároveň respondenti uvedli, že v 58 (40,8%) případech jsou to oba rodiče. Dále ve 3 (2,1%) respondenti uvedli, že někdo jiný a to v 1 případě respondent uvedl, že babička ve 2 případech respondent uvedl, že největší autoritou v rodině je on sám.

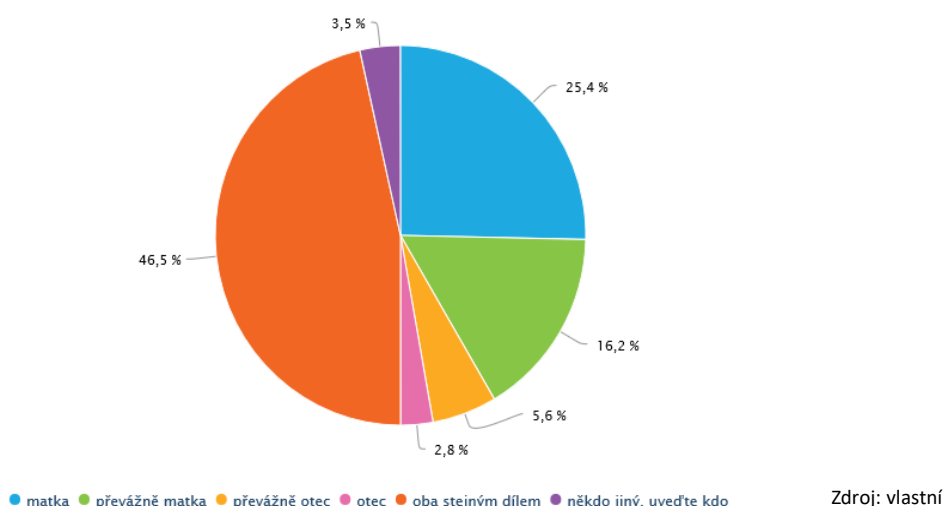
Tabulka č. 15 Respondenti odpovídali na otázku č. 15: Kdo z rodiny má nebo měl větší vliv na jejich výchovu?

Kdo má nebo měl větší vliv na výchovu respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	36	25,4
převážně matka	23	16,2
převážně otec	8	5,6
otec	4	2,8
oba stejným dílem	66	46,5
někdo jiný, uveďte kdo	5	3,5
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

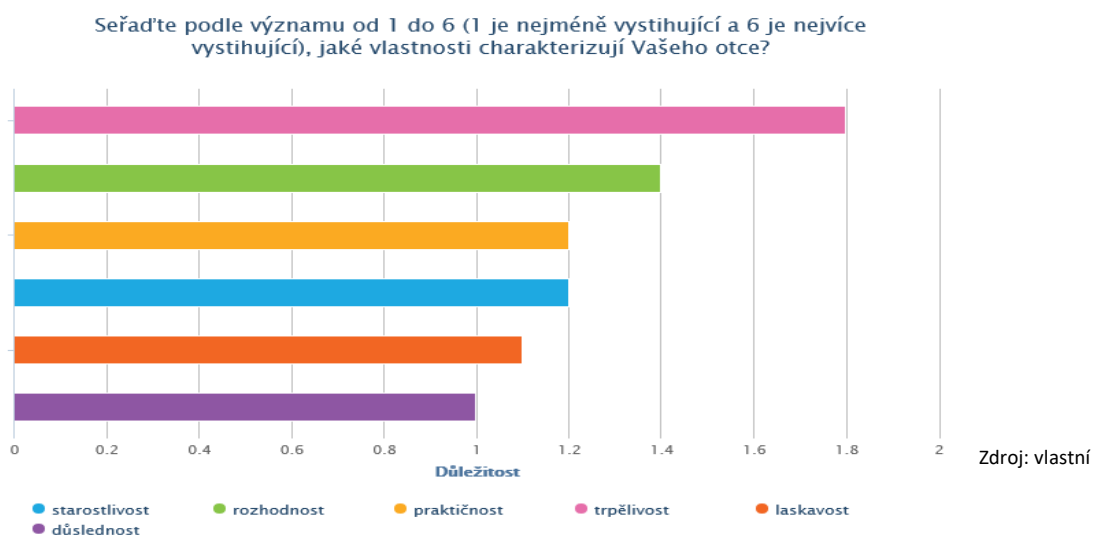
Graf č. 15 Respondenti odpovídali na otázku č. 15: Kdo z rodiny má nebo měl větší vliv na jejich výchovu?

Kdo z rodiny má nebo měl větší vliv na Vaši výchovu?

Z tabulky a grafu vyplývá, že podle respondentů **měli větší vliv na výchovu**: v 36 (25,4%) případech matka, v 23 (16,2%) případech převážně matka, v 8 (5,6%) případech převážně otec, ve 4 (2,8%) případech otec, v **66 (46,5%) oba rodiče stejným dílem** a ve 5 (3,5%) respondenti uvedli, že někdo jiný a to v 1 případě respondent uvedl, že do 13 let ho vychovávala více matka, pak otec, v 1 případě nikdo, v 1 případě starší bratr, v 1 případě kamarádi a v 1 případě prarodiče.

Graf č. 16 Respondenti řadili podle významu od 1 do 6, jaké vlastnosti charakterizují jejich otce. Řazení probíhalo podle kritérií: 1 nejméně vystihující a 6 nejvíce vystihující.

Tabulka č. 16 Respondenti řadili podle významu od 1 do 6, jaké vlastnosti charakterizují jejich otce. Řazení probíhalo podle kritérií: 1 nejméně vystihující a 6 nejvíce vystihující.

#	Možnosti odpovědí	Důležitost
1	trpělivost	1,8
2	rozhodnost	1,4
3	praktičnost	1,2
4	starostlivost	1,2
5	laskavost	1,1
6	důslednost	1

Zdroj: vlastní

Respondenti podle významu seřadili vlastnosti charakterizující jejich otce podle důležitosti takto: Nejvíce vystihující vlastností u otců byla trpělivost s hodnotou důležitosti 1,8, pak následovala rozhodnost s hodnotou 1,4, na stejné místo respondenti zařadili praktičnost a starostlivost s hodnotami 1,2, pak následovala laskavost s hodnotou 1,1 a na posledním místě byla důslednost s hodnotou 1.

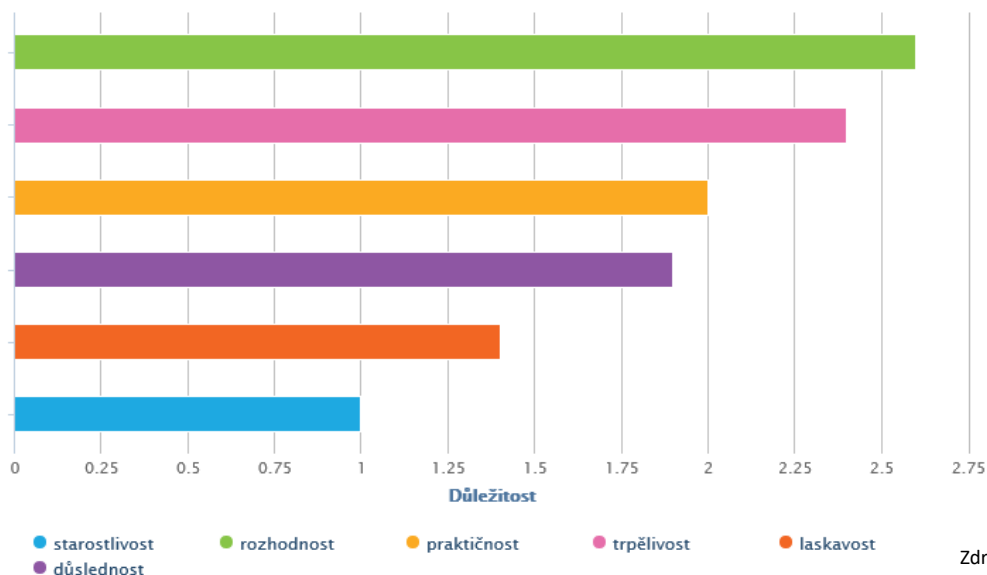
Tabulka č. 17 Respondenti řadili podle významu od 1 do 6, jaké vlastnosti charakterizují jejich matku. Řazení probíhalo podle kritérií: 1 nejméně vystihující a 6 nejvíce vystihující.

#	Možnosti odpovědí	Důležitost
●	rozhodnost	2,6
●	trpělivost	2,4
●	praktičnost	2,0
●	důslednost	1,9
●	laskavost	1,4
●	starostlivost	1

Zdroj: vlastní

Graf č. 17 Respondenti řadili podle významu od 1 do 6, jaké vlastnosti charakterizují jejich matku. Řazení probíhalo podle kritérií: 1 nejméně vystihující a 6 nejvíce vystihující.

Seřadte podle významu od 1 do 6 (1 je nejméně vystihující a 6 je nejvíce vystihující), jaké vlastnosti charakterizují Vaší matku?

Respondenti podle významu seřadili vlastnosti charakterizující jejich matku podle důležitosti takto: Nejvíce vystihující vlastností u matek byla rozhodnost s hodnotou důležitosti 2,6, pak následovala trpělivost s hodnotou 2,4, další v pořadí byla

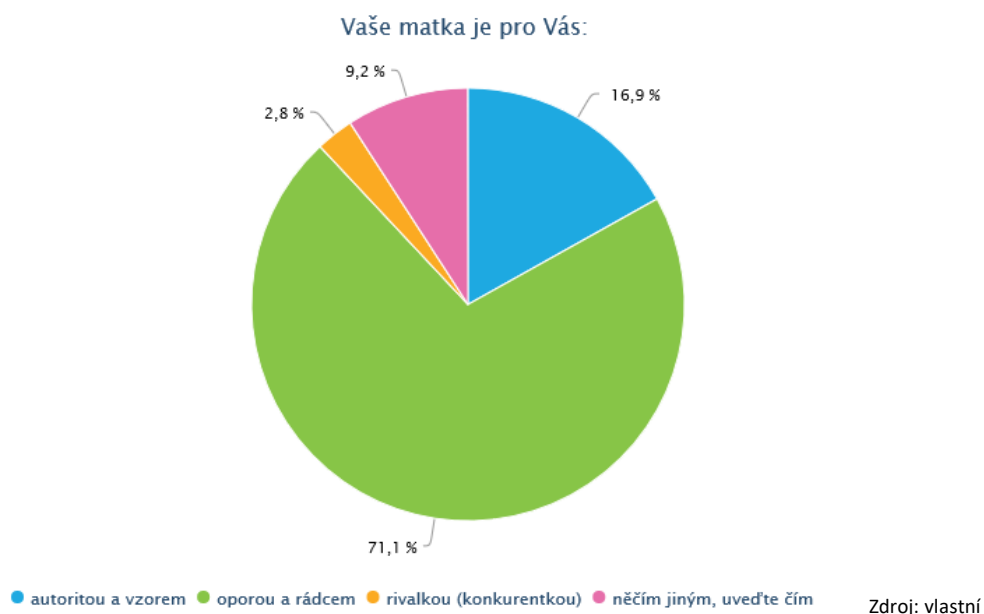
praktičnost s hodnotou 2,0, pak následovala důslednost s hodnotou 1,9, po ní laskavost s hodnotou 1,4 a na posledním místě byla starostlivost s hodnotou 1.

Tabulka č. 18 Respondenti odpovídali na otázku č. 18: Vaše matka je pro Vás:

Matka je pro respondenta	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
autoritou a vzorem	24	16,9
oporou a rádcem	101	71,1
rivalkou (konkurentkou)	4	2,8
někým jiným, uveďte kým	13	9,2
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 18 Respondenti odpovídali na otázku č. 18: Vaše matka je pro Vás:

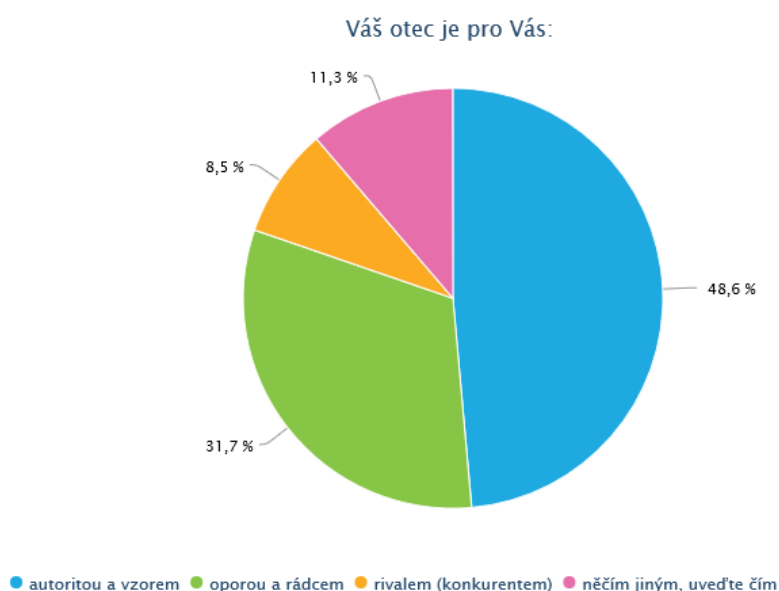
Z tabulky a grafu vyplývá, že respondentům je jejich matka: ve 24 (16,9%) případech autoritou a vzorem, **ve 101 (71,1%) případech oporou a rádcem**, ve 4 (2,8%) případech rivalkou (konkurentkou) a ve 13 (9,2%) případech někým jiným. Respondenti pod volbou někým jiným uvedli, že matka je pro ně ve 4 případech kombinací autority, vzoru, opory a rádce, ve 2 případech kamarádkou, v 1 případě zklamáním, v 1 případě egoistkou, ve 2 případech pouhou živitelkou a v 1 případě dokonce ostudou.

Tabulka č. 19 Respondenti odpovídali na otázku č. 19: Váš otec je pro Vás:

Otec je pro respondenta	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
autoritou a vzorem	69	48,6
oporou a rádčem	45	31,7
rivalem (konkurentem)	12	8,5
někým jiným, uveďte kým	16	11,3
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 19 Respondenti odpovídali na otázku č. 19: Váš otec je pro Vás:

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že respondentům je jejich otec: **v 69 (48,6%) případech autoritou a vzorem**, ve 45 (31,7%) případech oporou a rádčem, ve 12 (8,5%) případech rivalem (konkurentem) a v 16 (11,3%) případech někým jiným. Respondenti ve volbě někým jiným uvedli, že otec je pro ně v 1 případě kombinací autority, vzoru, opory a rádce, ve 2 případech kombinací vzoru a rivala, v 1 případě pouhým biologickým otcem, v 1 případě cizím člověkem, ve 4 případech kamarádem, v 1 případě živitelem, ve 3 případech tátou a ve 3 případech dokonce nikým.

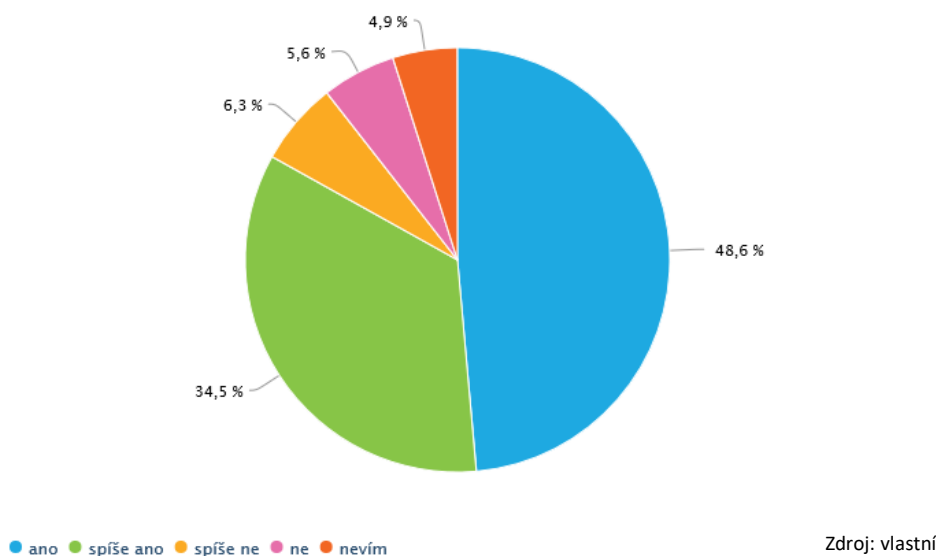
Tabulka č. 20 Respondenti odpovídali na otázku č. 20: Je pro Vás otec představitelem mužské role v rodině (typické mužské vlastnosti, mužské práce a čínorodost)?

Otec jako představitel mužské role v rodině	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	69	48,6
spíše ano	49	34,5
spíše ne	9	6,3
ne	8	5,6
nevím	7	4,9
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 20 Respondenti odpovídali na otázku č. 20: Je pro Vás otec představitelem mužské role v rodině (typické mužské vlastnosti, mužské práce a čínorodost)?

Je pro Vás otec představitelem mužské role v rodině (typické mužské vlastnosti, mužské práce a čínorodost)?

Z tabulky a grafu vyplývá, že pro respondenty je **otec představitelem mužské role v rodině** v tomto poměru: **v 69 (48,6%) případech ano**, **ve 49 (34,5%) případech spíše ano**, **v 9 (6,3%) spíše ne**, **v 8 (5,6%) případech ne** a **v 7 (4,9%) případech odpověděli nevím**.

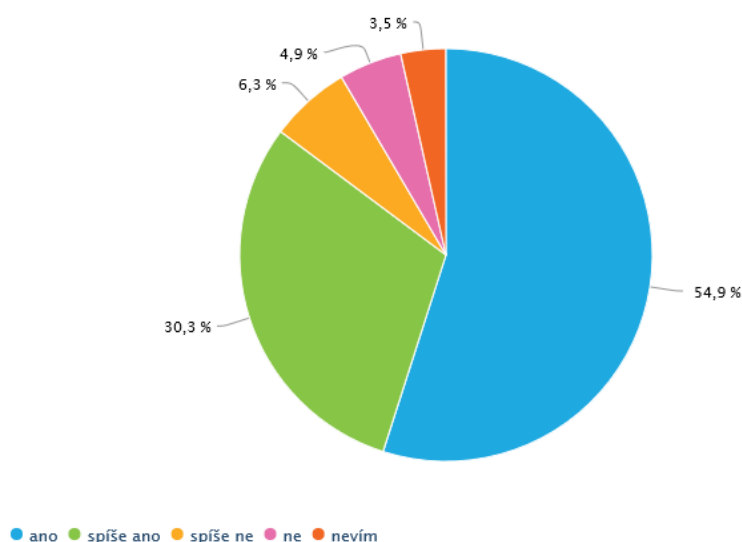
Tabulka č. 21 Respondenti odpovídali na otázku č. 21: Je pro Vás matka představitelkou ženské role v rodině (typické ženské vlastnosti, ženské práce

Matka jako představitelka ženské role v rodině	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	78	54,9
spíše ano	43	30,3
spíše ne	9	6,3
ne	7	4,9
nevím	5	3,5
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 21 Respondenti odpovídali na otázku č. 21: Je pro Vás matka představitelkou ženské role v rodině (typické ženské vlastnosti, ženské práce a čínorodost)?

Je pro Vás matka představitelkou ženské role v rodině (typické ženské vlastnosti, ženské práce a čínorodost)?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že pro respondenty je **matka představitelkou ženské role v rodině** v tomto poměru: **v 78 (54,9%) případech ano**, **ve 43 (30,3%) případech spíše ano**, **v 9 (6,3%) spíše ne**, **v 7 (4,9%) případech ne** a **v 5 (3,5%) případech odpověděli nevím**.

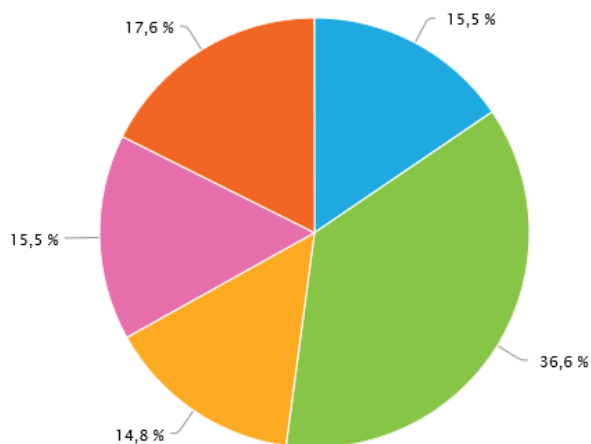
Tabulka č. 22 Respondenti odpovídali na otázku č. 22: Měl/a by Váš partner/ka mít stejné vlastnosti a uznávat stejné hodnoty jako Váš otec/matka? (partner – otec, partnerka – matka)

Zda by budoucí partner/ka měl/a mít stejné vlastnosti a stejné hodnoty jako otec/matka	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	22	15,5
spíše ano	52	36,6
spíše ne	21	14,8
ne	22	15,5
nevím	25	17,6
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 22 Respondenti odpovídali na otázku č. 22: Měl/a by Váš partner/ka mít stejné vlastnosti a uznávat stejné hodnoty jako Váš otec/matka? (partner – otec, partnerka – matka)

Měl by Váš budoucí partner/partnerka mít stejné vlastnosti a uznávat stejné hodnoty jako Váš otec/matka? (partner – otec, partnerka – matka)

● ano ● spíše ano ● spíše ne ● ne ● nevím

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že pro respondenty by měl jejich budoucí partner mít stejné vlastnosti a uznávat stejné hodnoty jako jejich otec/matka, za předpokladu, že partner by měl být jako otec a partnerka jako matka v tomto poměru: ve 22 (15,5%) případech ano, v 52 (36,6%) případech spíše ano, ve 21 (14,8%) spíše ne, ve 22 (15,5%) případech ne a v 25 (17,6%) případech odpověděli nevím.

Respondentům bylo pro upřesnění jejich názoru umožněno odpovídat na tři otevřené otázky č. 23, 24 a 25:

Otázka č. 23 – Pokud jste na otázku č. 22 odpověděl/la spíše ne, nebo ne, uveďte, v čem by měl být Váš partner/partnerka jiný?

Odpověď ne, nebo spíše ne uvedlo na otázku č. 22, která zněla (Měl/a by Váš partner/ka mít stejné vlastnosti a uznávat stejné hodnoty jako Váš otec/matka? Partner – otec, partnerka – matka), celkem 43 respondentů a odpovědi byly rozděleny do těchto kategorií:

Více se podílet na domácích pracích – 4 respondenti

Více zodpovědnosti – 5 respondentů

Více vzájemného respektu – 3 respondenti

Více se věnovat rodině – 3 respondenti

Více tolerance a starostlivosti – 7 respondentů

Více trpělivosti, chápavosti a opory – 6 respondentů

Více společných zájmů – 2 respondenti

Méně dominance – 6 respondentů

Méně vztahovačnosti – 3 respondenti

Opak rodiče – 4 respondenti

Otázka č. 24 – Uveďte, jaké práce a jakou výchovnou funkci v rodině by měla podle Vás vykonávat žena (matka)?

Odpovědi na tuto otázku se různě prolínaly. Respondenti v některých případech uváděli pouze práci v domácnosti, bez uvedení výchovné funkce v rodině, někteří zase preferovali funkci matky v rodině, bez uvedení práce v domácnosti.

Respondenti nejvíce zmiňovali domácí práce (vaření, žehlení, úklid apod.), kdy tuto odpověď uvedlo 46 respondentů, pak následovala skutečnost, že by matka měla být

oporou a rádcem a měla by u dítěte rozvíjet jeho citovou stránku, kdy tuto odpověď uvedlo 37 respondentů. Stejný podíl na chodu domácnosti a výchově u matky a otce uvedlo 20 respondentů a 13 respondentů uvedlo, že vždy záleží na domluvě v páru. Jako univerzální kategorii - celkovou péči o rodinu uvedlo 27 respondentů.

Otázka č. 25 – Uveďte jaké práce a jakou výchovnou funkci v rodině by měl podle Vás vykonávat muž (otec):

Odpovědi na tuto otázku se také různě prolínaly. Respondenti v některých případech uváděli pouze práci v domácnosti, bez uvedení výchovné funkce v rodině, někteří zase preferovali funkci otce v rodině, bez uvedení práce v domácnosti. Nejčastěji respondenti odpovídali, že hlavní činností otce v rodině jsou opravy věcí a práce spojená s údržbou bydlení a zahrady, což uvedlo 41 respondentů. Za nejdůležitější funkci otce respondenti považují finanční zabezpečení rodiny, tuto odpověď zvolilo 29 respondentů. Péči o domácnost a děti stejně jako matka zvolilo 17 respondentů. Pomoci dětem poznávat svět a podporovat je v osamostatnění uvedlo 14 respondentů. Pro 13 respondentů by otec měl představovat autoritu a vzor v rodině. Otce jako hlavu rodiny uvedlo 12 respondentů a ochraňovat rodinu zvolilo 7 respondentů. Podle volby 9 respondentů záleží při práci a výchovné funkci v rodině vždy na domluvě partnerů. Pomáhat se školou a vést děti ke sportu se shodně objevilo u 3 respondentů.

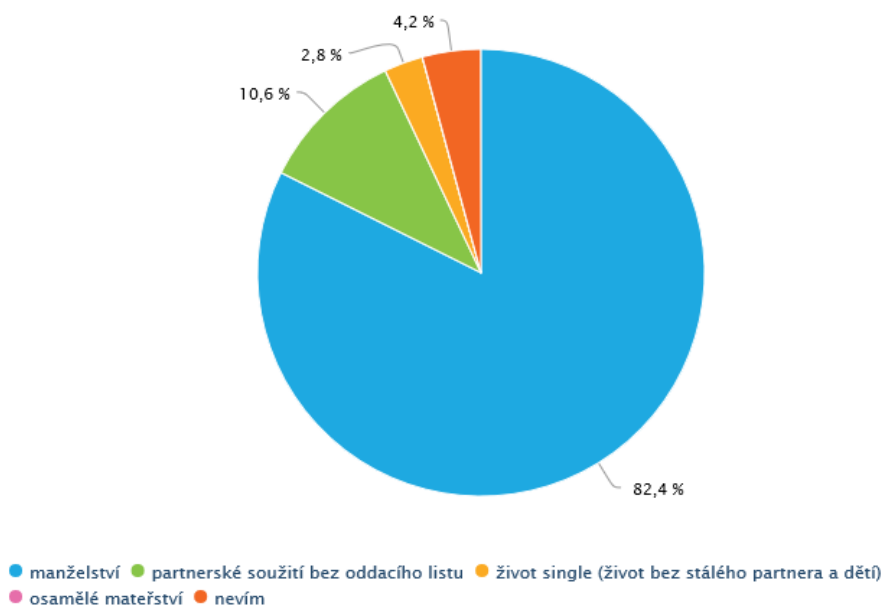
Tabulka č. 23 Respondenti odpovídali na otázku č. 26: Vyberte, která z variant soužití je pro Vás v budoucnu perspektivní?

Která z uvedených variant soužití je pro respondenta v budoucnu perspektivní	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
manželství	117	82,4
partnerské soužití bez oddacího listu	15	10,6
život single (bez stálého partnera a dětí)	4	2,8
osamělé mateřství	0	0
nevím	6	4,2
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 23 Respondenti odpovídali na otázku č. 26: Vyberte, která z variant soužití je pro Vás v budoucnu perspektivní?

Vyberte, která z variant soužití je pro Vás v budoucnu perspektivní?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že respondenti zvolili **jako perspektivní variantu pro soužití** toto: **ve 117 (82,4%) případech manželství**, v 15 (10,6%) případech partnerské soužití bez oddacího listu, ve 4 (2,8%) případech život singl bez partnera a dětí a v 6 (4,2%) případech zvolili variantu nevím.

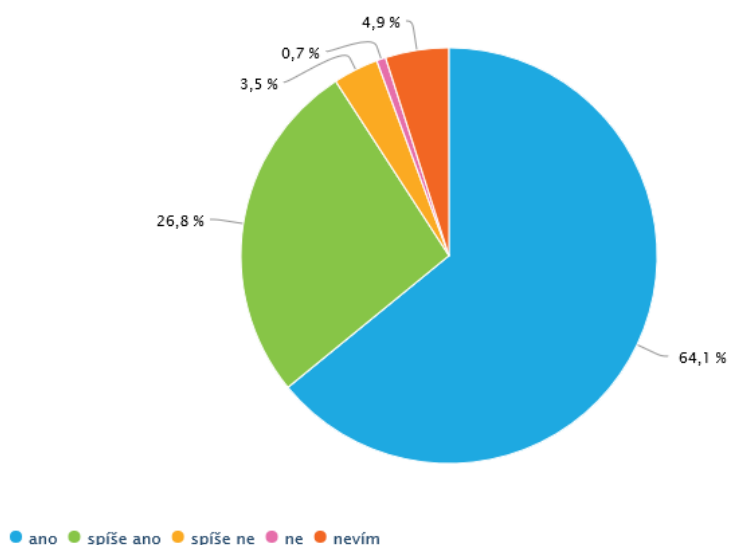
Tabulka č. 24 Respondenti odpovídali na otázku č. 27: Považujete rodinu jako instituci za jednu z nejdůležitějších věcí ve svém životě?

Zda je rodina pro respondenta jedna z nejdůležitějších věcí v jeho životě	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	91	64,1
spíše ano	38	26,8
spíše ne	5	3,5
ne	1	0,7
nevím	7	4,9
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 24 Respondenti odpovídali na otázku č. 27: Považujete rodinu jako instituci za jednu z nejdůležitějších věcí ve svém životě?

Považujete rodinu jako instituci za jednu z nejdůležitějších věcí ve svém životě?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že **respondenti pohlížejí na rodinu jako na jednu z nejdůležitějších věcí ve svém životě** následovně: **91 (64,1%)** respondentů odpověděla **ano**, **38 (26,8%)** odpovědělo **spíše ano**, **5 (3,5%)** odpovědělo **spíše ne**, **1 (0,7%)** respondent odpověděl **ne** a **7 (4,9%)** odpovědělo **nevím**.

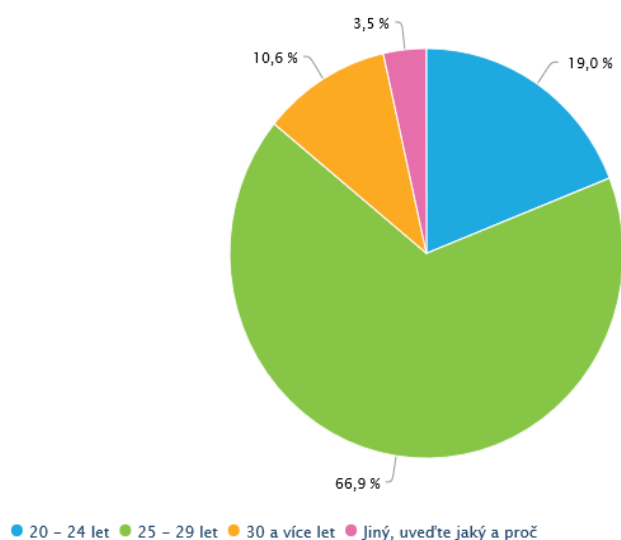
Tabulka č. 25 Respondenti odpovídali na otázku č. 28: Jaký je podle Vás ideální věk pro vstup do manželství/partnerského soužití?

Ideální věk pro vstup do manželství/partnerského soužití?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
20 - 24 let	27	19
25 -29 let	95	66,9
30 a více let	15	10,6
Jiný, uveďte jaký a proč	5	3,5
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 25 Respondenti odpovídali na otázku č. 28: Jaký je podle Vás ideální věk pro vstup do manželství/partnerského soužití?

Jaký je podle Vás ideální věk pro vstup do manželství/partnerského soužití?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že podle respondentů je **ideální věk pro vstup do manželství/partnerského soužití** následovný: 27 (19%) ve věku 20 – 24 let, **95 (66,9%) ve věku 25 – 29 let**, 15 (10,6%) 30 a více let a jiný věk uvedlo 5 (3,5%) respondentů. Z pěti respondentů, kteří zvolili možnost - jiný věk a proč: 2 respondenti uvedli, že nejsou zastáncem manželství, 1 respondent uvedl věk 19 -21 let, 2 respondenti uvedli, že je to jedno v jaké věku, záleží na situaci.

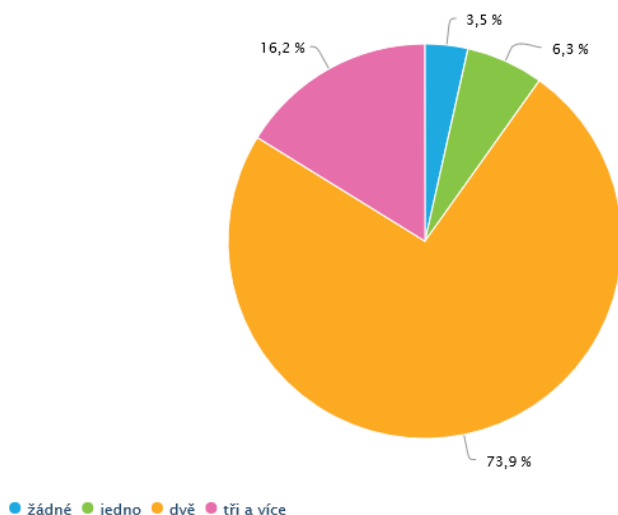
Tabulka č. 26 Respondenti odpovídali na otázku č. 29: Uveďte, kolik dětí byste chtěli vychovávat ve své budoucí rodině?

Kolik dětí by chtěl respondent vychovávat v budoucí rodině	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
žádné	5	3,5
jedno	9	6,3
dvě	105	73,9
tři a více	23	16,2
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 26 Respondenti odpovídali na otázku č. 29: Uveďte, kolik dětí byste chtěli vychovávat ve své budoucí rodině?

Uveďte, kolik dětí byste chtěli vychovávat ve své budoucí rodině?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že **respondenti by chtěli ve své rodině vychovávat: v 5 (3,5%) případech žádné dítě, v 9 (6,3%) případech jedno dítě, ve 105 (73,9%) případech dvě děti a překvapivě ve 23 (16,2%) případech tři a více dětí.**

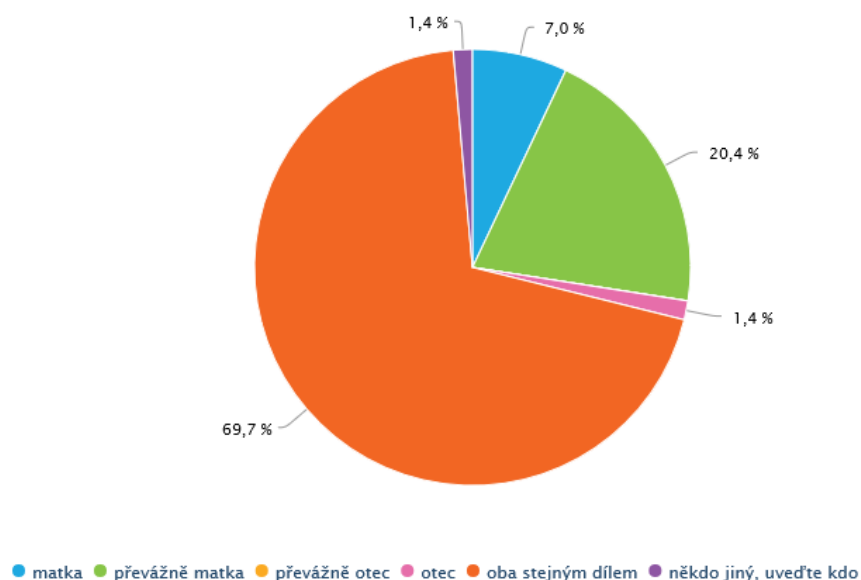
Tabulka č. 27 Respondenti odpovídali na otázku č. 30: Kdo má podle Vás o dítě v rodině pečovat a zajišťovat jeho základní potřeby?

Kdo má v rodině o dítě pečovat a zajišťovat jeho potřeby	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	10	7
převážně matka	29	20,4
převážně otec	0	0
otec	2	1,4
oba stejným dílem	99	69,7
někdo jiný, uveďte kdo	2	1,4
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 27 Respondenti odpovídali na otázku č. 30: Kdo má podle Vás o dítě v rodině pečovat a zajišťovat jeho základní potřeby?

Kdo má podle Vás o dítě v rodině pečovat a zajišťovat jeho základní potřeby?

Z tabulky a grafu vyplývá, že respondenti odpovídali na otázku: **kdo má v rodině o dítě pečovat a zajišťovat jeho základní potřeby** následovně: 10 (7%) respondentů zvolilo matku, 29 (20,4%) převážně matku, nikdo nezvolil variantu převážně otec, 2 (1,4%) zvolili otec, **99 (69,7%) oba rodiče stejným dílem** a 2 (1,4%) respondenti zvolili někdo jiný, uveďte kdo, z toho 1 uvedl, že záleží na věku dítěte a 1 uvedl, že neví.

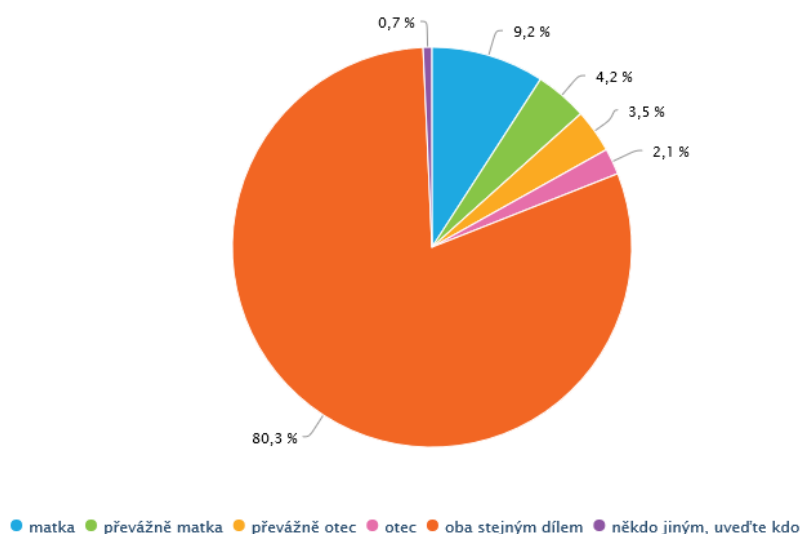
Tabulka č. 28 Respondenti odpovídali na otázku č. 31: Kdo má podle Vás dítě v rodině vychovávat (k zodpovědnosti, slušnosti, lidskosti, smyslu pro povinnost, k dodržování společenských norem apod.)?

Kdo má dítě vychovávat k zodpovědnosti, slušnosti, lidskosti, smyslu pro povinnost apod.	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	13	9,2
převážně matka	6	4,2
převážně otec	5	3,5
otec	3	2,1
oba stejným dílem	114	80,3
někdo jiný, uveďte kdo	1	0,7
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 28 Respondenti odpovídali na otázku č. 31: Kdo má podle Vás dítě v rodině vychovávat (k zodpovědnosti, slušnosti, lidskosti, smyslu pro povinnost, k dodržování společenských norem apod.)?

Kdo má podle Vás dítě v rodině vychovávat (k zodpovědnosti, slušnosti, lidskosti, smyslu pro povinnost, k dodržování společenských norem apod.)?

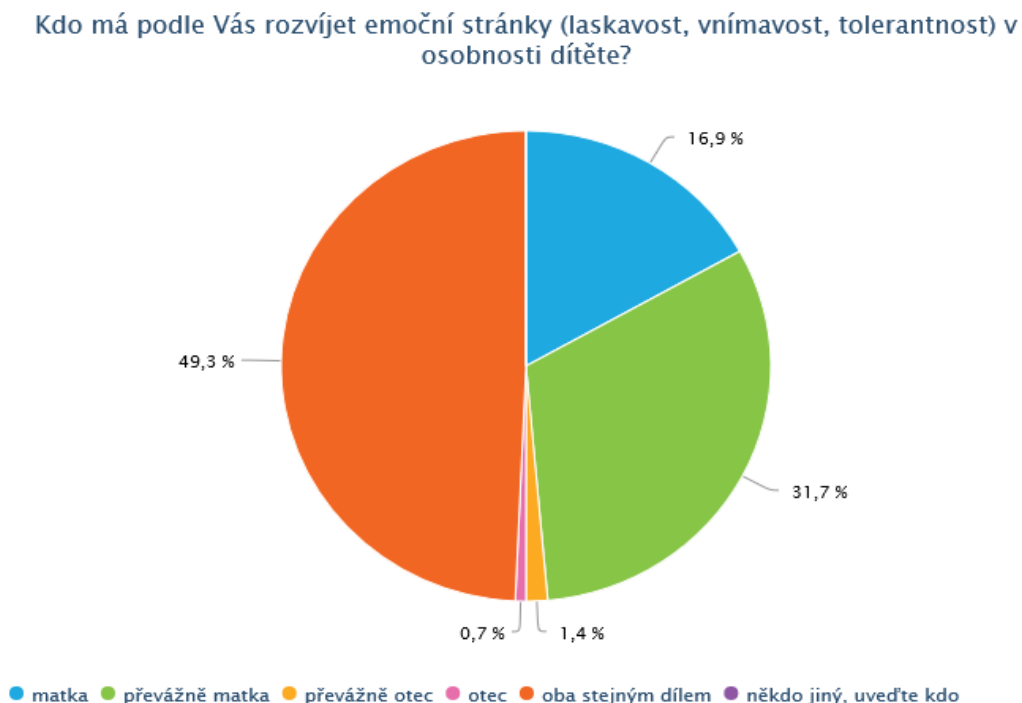
Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že respondenti odpovídali na otázku: kdo má podle Vás dítě v rodině vychovávat (k zodpovědnosti, slušnosti, lidskosti, smyslu pro povinnost, k dodržování společenských norem apod.) následovně: 13 (9,2%) matka, 6 (4,2%) převážně matka, 5 (3,5%) převážně otec, 3 (2,1,4%) otec, **114 (80,3%) oba rodiče stejným dílem** a 1 (0,7%) respondent uvedl někdo jiný, uveďte kdo, kdy uvedl: kdokoliv, kdo má čas.

Tabulka č. 29 Respondenti odpovídali na otázku č. 32: Kdo má podle Vás rozvíjet emoční stránky (laskavost, vnímavost, tolerantnost) v osobnosti dítěte?

Kdo má rozvíjet emoční stránky v osobnosti dítěte	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	24	16,9
převážně matka	45	31,7
převážně otec	2	1,4
otec	1	0,7
oba stejným dílem	70	49,3
někdo jiný, uveďte kdo	0	0
Celkem	142	100

Graf č. 29 Respondenti odpovídali na otázku č. 32: Kdo má podle Vás rozvíjet emoční stránky (laskavost, vnímavost, tolerantnost) v osobnosti dítěte?

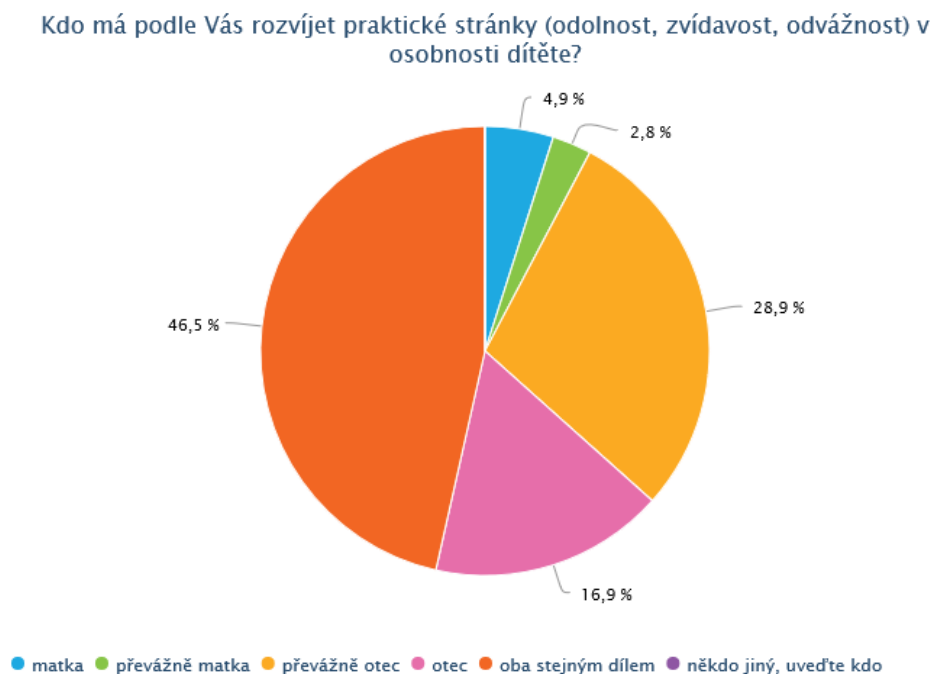
Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že respondenti odpovídali na otázku: kdo má podle Vás rozvíjet emoční stránky (laskavost, vnímavost, tolerantnost) v osobnosti dítěte následovně: **24 (16,9%) matka**, **45 (31,7%) převážně matka**, 2 (1,4%) převážně otec, 1 (0,7%) otec, **70 (49,3%) oba rodiče stejným dílem** a variantu: někdo jiný, uvedte kdo, ne zvolil nikdo s respondentů.

Tabulka č. 30 Respondenti odpovídali na otázku č. 33: Kdo má podle Vás rozvíjet praktické stránky (odolnost, zvědavost, odvážnost) v osobnosti dítěte?

Kdo má rozvíjet praktické stránky v osobnosti dítěte	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	7	4,9
převážně matka	4	2,8
převážně otec	41	28,9
otec	24	16,9
oba stejným dílem	66	46,5
někdo jiný, uveďte kdo	0	0
Celkem	142	100

Graf č. 30 Respondenti odpovídali na otázku č. 33: Kdo má podle Vás rozvíjet praktické stránky (odolnost, zvědavost, odvážnost) v osobnosti dítěte?

Zdroj: vlastní

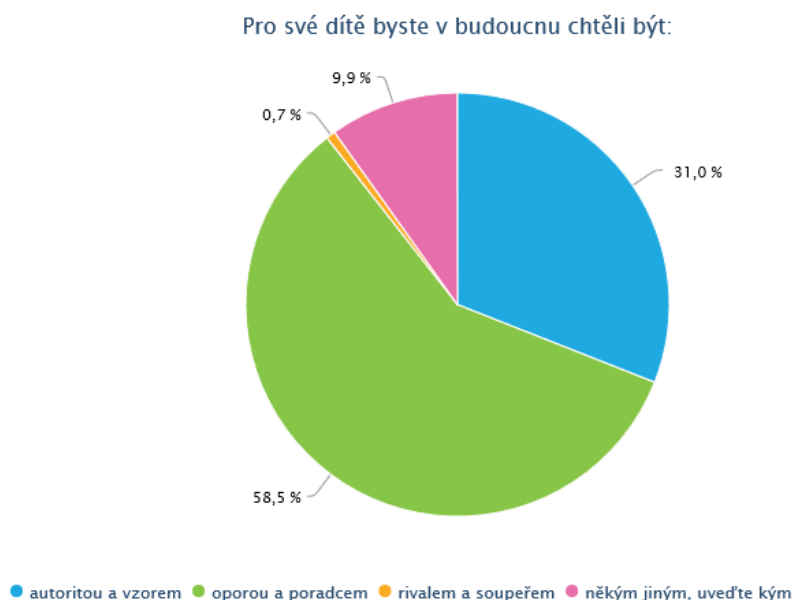
Z tabulky a grafu vyplývá, že respondenti odpovídali na otázku: **Kdo má podle Vás rozvíjet praktické stránky (odolnost, zvědavost, odvážnost) v osobnosti dítěte následovně: 7 (4,9%) matka, 4 (2,8%) převážně matka, 41 (28,9%) převážně otec, 21 (16,9%) otec, 66 (46,5%) oba rodiče stejným dílem** a variantu: někdo jiný, uveďte kdo, nezvolil nikdo s respondentů.

Tabulka č. 31 Respondenti odpovídali na otázku č. 34: Pro své dítě byste v budoucnu chtěli být?

Pro své dítě chcete být	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
autoritou a vzorem	44	31
oporou a rádcem	83	58,5
rivalem a soupeřem	1	0,7
někým jiným, uveďte kým	14	9,9
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 31 Respondenti odpovídali na otázku č. 34: Pro své dítě byste v budoucnu chtěli být?

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že respondenti odpovídali na otázku: **pro své dítě byste v budoucnu chtěli být** následovně: 44 (31%) autoritou a vzorem, **83 (58,5%) oporou a poradcem**, 1 (0,7%) rivalem a soupeřem, 14 (9,9%) někým jiným, uveďte kým. Respondenti v možnosti někým jiným volili takto: 9 respondentů chce být pro své dítě kombinací autority, vzoru, opory a poradce; 2 respondenti, chtějí být kombinací autority, vzoru, opory, poradce, rivala a soupeře; 3 respondenti odpověděli, že nikým, protože děti nechtějí.

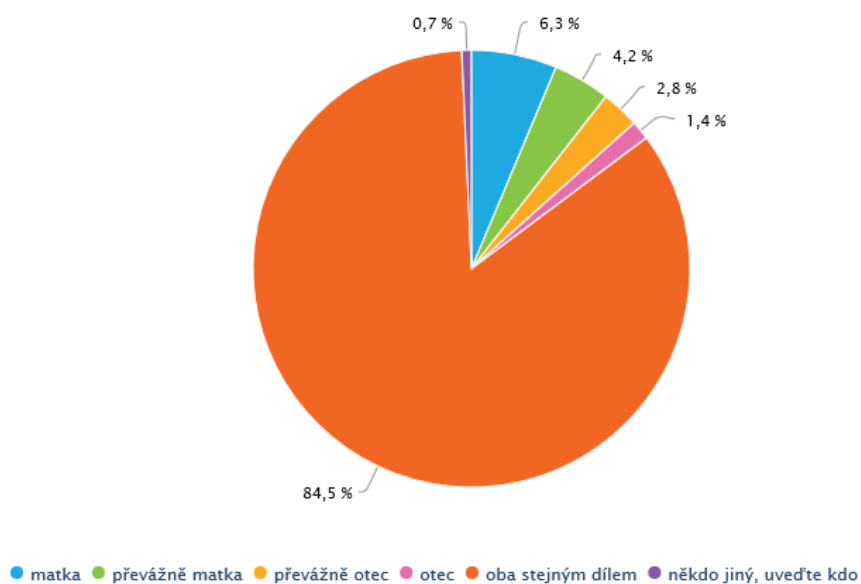
Tabulka č. 32 Respondenti odpovídali na otázku č. 35: Kdo je podle Vás pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte v rodině důležitý?

Pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte je důležitý	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	9	6,3
převážně matka	6	4,2
převážně otec	4	2,8
otec	2	1,4
oba stejným dílem	120	84,5
někdo jiný, uveďte kdo	1	0,7
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 32 Respondenti odpovídali na otázku č. 35: Kdo je podle Vás pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte v rodině důležitý?

Kdo je podle Vás pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte v rodině důležitý?

Zdroj: vlastní

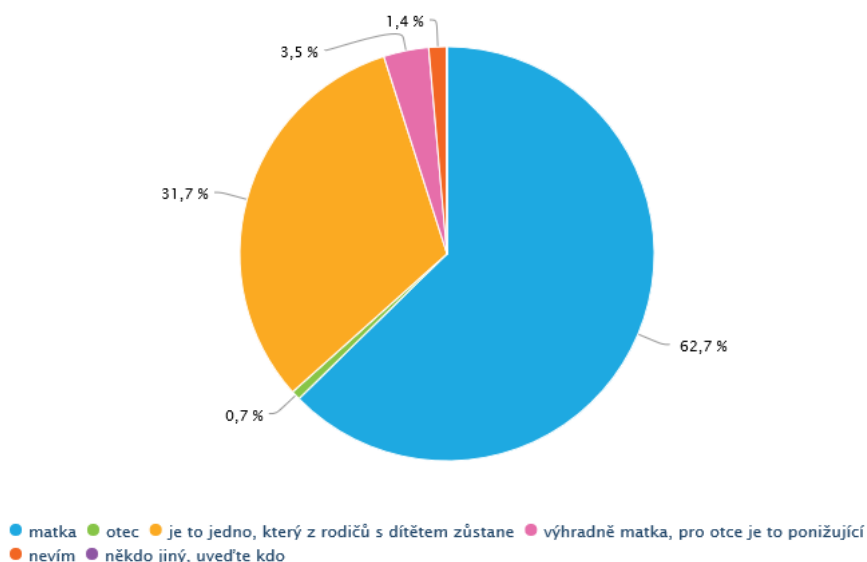
Z tabulky a grafu vyplývá, že respondenti odpovídali na otázku: **Kdo je podle Vás pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte v rodině důležitý** následovně: 9 (6,3%) matka, 6 (4,2%) převážně matka, 4 (2,8%) převážně otec, 2 (1,4%) otec, **120 (84,5%) oba rodiče stejným dílem** a variantu: někdo jiný, uveďte kdo, zvolil 1 (0,7%) respondent, kdy uvedl, že pes.

Tabulka č. 33 Respondenti odpovídali na otázku č. 36: Kdo by podle Vás měl s dítětem zůstat na rodičovské dovolené?

Kdo má být s dítětem na rodičovské dovolené	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
matka	89	62,7
otec	1	0,7
je jedno, který s rodičů s dítětem zůstane	45	31,7
výhradně matka, pro otce je to ponižující	5	3,5
nevím	2	1,4
někdo jiný, uveďte kdo	0	0
Celkem	142	100

Graf č. 33 Respondenti odpovídali na otázku č. 36: Kdo by podle Vás měl s dítětem zůstat na rodičovské dovolené? Zdroj: vlastní

Kdo by podle Vás měl s dítětem zůstat na rodičovské dovolené?

Zdroj: vlastní

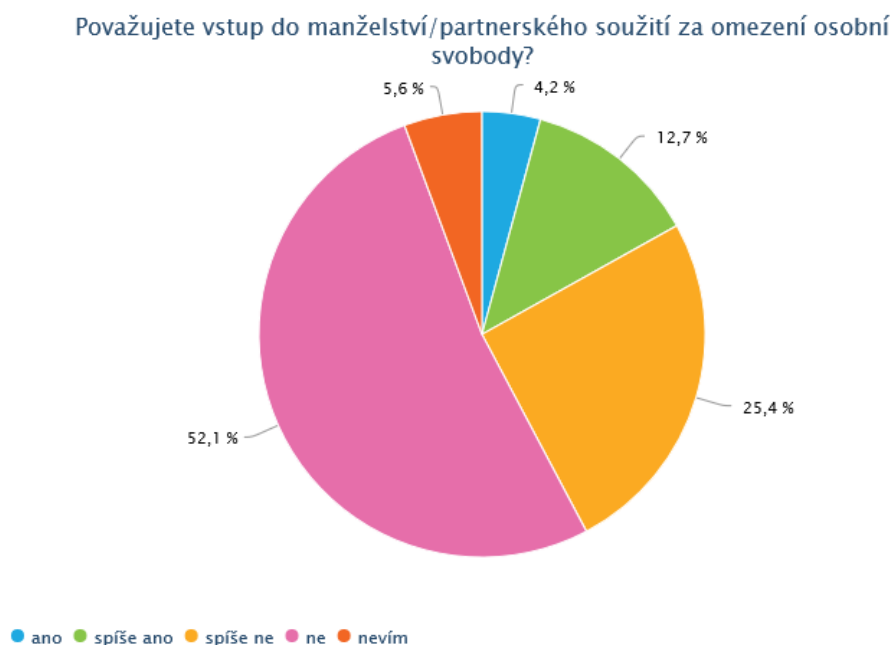
Z tabulky a grafu vyplývá, že respondenti odpovídali na otázku: **Kdo by podle Vás měl s dítětem zůstat na rodičovské dovolené** následovně: **89 (62,7%)** respondentů uvedlo, že **matka**, 1 (0,7%) otec, **45 (31,7%)** je to jedno, který z rodičů s dítětem zůstane, 5 (3,5%) výhradně matka, pro otce je to ponižující, 2 (1,4%) nevím a variantu: někdo jiný, uveďte kdo, nezvolil žádný respondent.

Tabulka č. 34 Respondenti odpovídali na otázku č. 37: Považujete vstup do manželství/partnerského soužití za omezení osobní svobody?

Vstup do manželství/partnerského soužití versus omezení osobní svobody	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	6	4,2
spíše ano	18	12,7
spíše ne	36	25,4
ne	74	52,1
nevím	8	5,6
Celkem	142	100

Zdroj: vlastní

Graf č. 34 Respondenti odpovídali na otázku č. 37: Považujete vstup do manželství/partnerského soužití za omezení osobní svobody?

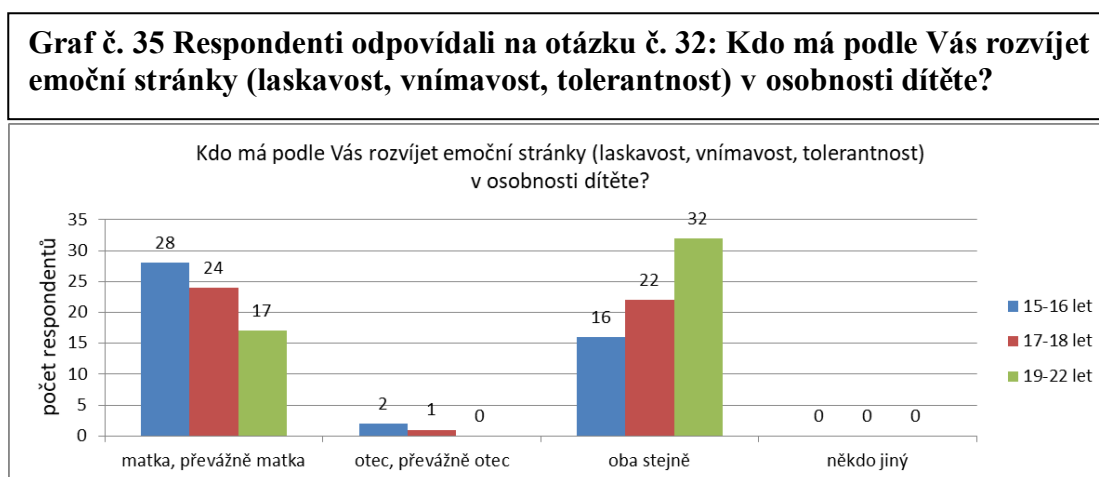

Zdroj: vlastní

Z tabulky a grafu vyplývá, že respondenti uvažují o skutečnosti, zda **vstup do manželství/partnerského soužití má nějaký vliv na omezení osobní svobody** následovně: 6 (4,2%) respondentů odpovědělo ano, 18 (12,78%) odpovědělo spíše ano, **36 (25,4%) odpovědělo spíše ne**, **74 (52,1%) odpovědělo ne** a 8 (5,6%) odpovědělo nevím.

Vzhledem k tomu, že cílem výzkumné práce bylo zjistit, jak si adolescenti v budoucnu představují roli otce a matky s ohledem na výchovu svých dětí, byly pro podrobnější srovnání vybrány tři otázky vztahující se právě na budoucí výchovu dětí v rodině. Tyto otázky byly vyhodnoceny z pohledu věku respondentů, kdy byly mezi sebou porovnány věkové skupiny 15-16 let (celkem 46 respondentů), 17-18 let (celkem 47 respondentů) a 19- 22 let (celkem 49 respondentů) ke zjištění, zda věk má nějaký výrazný vliv na odpovědi respondentů.

Otázka č. 32 – Kdo má podle Vás rozvíjet emoční stránky (laskavost, vnímavost, tolerantnost) v osobnosti dítěte?

Zdroj: vlastní

Z grafu č. 35 vyplynulo, že rozvíjet emoční stránky v osobnosti dítěte má podle respondentů:

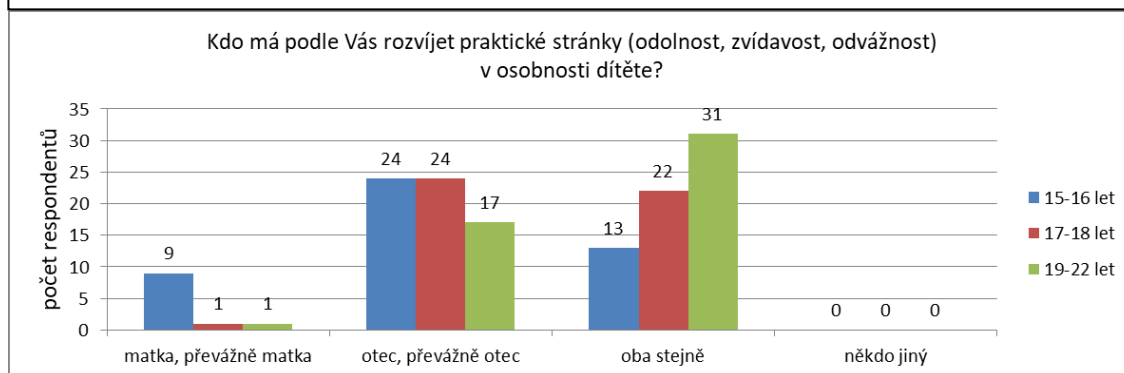
Ve věkové skupině 15-16 let (46 respondentů), především matka nebo převážně matka, neboť tuto variantu zvolilo v součtu 28 (60,9 %) respondentů.

Ve věkové skupině 17-18 let (47 respondentů), převažovala především matka nebo převážně matka, neboť tuto variantu zvolilo v součtu 24 (51,1 %) respondentů. Avšak v těsném závěsu respondenti zvolili variantu oba rodiče stejně, kdy tuto variantu zvolilo 22 (46,8%) respondentů.

Ve věkové skupině 19-22 let (49 respondentů), respondenti zvolili variantu oba rodiče stejně, neboť tuto variantu zvolilo v součtu 32 (65,3 %) respondentů.

Otázka č. 33 – Kdo má podle Vás rozvíjet praktické stránky (odolnost, zvědavost, odvážnost) v osobnosti dítěte?

Graf č. 36 Respondenti odpovídali na otázku č. 33: Kdo má podle Vás rozvíjet praktické stránky (odolnost, zvědavost, odvážnost) v osobnosti dítěte?

Zdroj: vlastní

Z grafu č. 36 vyplynulo, že rozvíjet praktické stránky v osobnosti dítěte mají podle respondentů:

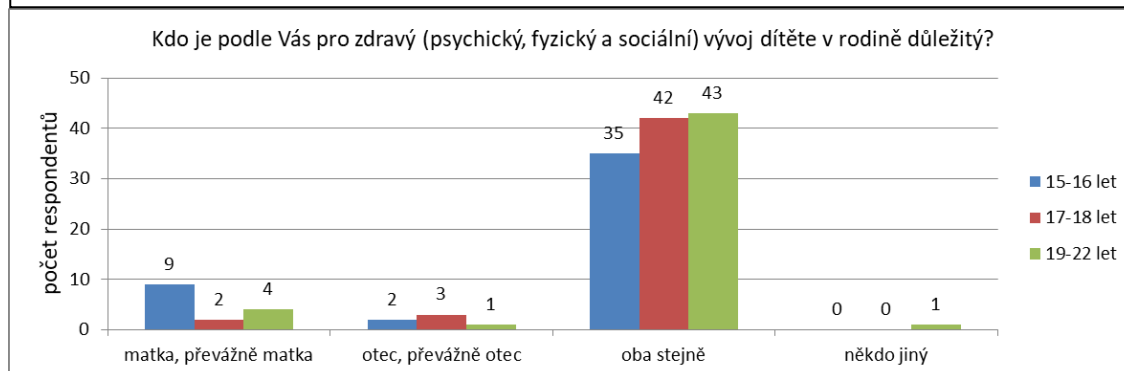
Ve věkové skupině 15-16 let (46 respondentů), především otec nebo převážně otec, neboť tuto variantu zvolilo v součtu 24 (52,2 %) respondentů.

Ve věkové skupině 17-18 let (47 respondentů), převažoval otec nebo převážně otec, neboť tuto variantu zvolilo v součtu 24 (51,1 %) respondentů. Avšak v těsném závěsu respondenti zvolili variantu oba stejně, kdy tuto variantu zvolilo 22 (46,8%) respondentů.

Ve věkové skupině 19-22 let (49 respondentů), respondenti zvolili variantu oba rodiče stejně, neboť tuto variantu zvolilo v součtu 31 (63,3 %) respondentů.

Otázka č. 35 – Kdo je podle Vás pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte v rodině důležitý?

Graf č. 37 Respondenti odpovídali na otázku č. 35: Kdo je podle Vás pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte v rodině důležitý?

Zdroj: vlastní

Z grafu č. 37 vyplynulo, že pro zdravý vývoj dítěte v rodině jsou podle respondentů:

Ve věkové skupině 15-16 let (46 respondentů), především oba rodiče stejně, neboť tuto variantu zvolilo 35 (76,1 %) respondentů.

Ve věkové skupině 17-18 let (47 respondentů), respondenti zvolili také především oba rodiče stejně, neboť tuto variantu zvolilo 42 (89,4 %) respondentů.

Ve věkové skupině 19-22 let (49 respondentů), respondenti zvolili opět variantu oba rodiče stejně, neboť tuto variantu zvolilo 43 (87,6 %) respondentů.

Dále bylo provedeno srovnání u tří otázek z pohledu typu rodiny, ve které respondent vyrůstal, kdy byly porovnány odpovědi pro zjištění, zda typ rodiny nějakým výrazným způsobem ovlivňuje rozhodování respondenta v jeho budoucí vizi o rodině a výchově dětí.

Rozdělení podle typu rodiny:

Otázka č. 32 – Kdo má podle Vás rozvíjet emoční stránky (laskavost, vnímavost, tolerantnost) v osobnosti dítěte?

Tabulka č. 35 – Kdo má podle Vás rozvíjet emoční stránky (laskavost, vnímavost, tolerantnost) v osobnosti dítěte?

Kdo má podle Vás rozvíjet emoční stránky (laskavost, vnímavost, tolerantnost) v osobnosti dítěte?					
Typ rodiny	Pouze s matkou	Pouze s otcem	Střídavá péče	V úplné rodině s vlastní matkou a otcem	V úplné rodině, kde je vlastní pouze jeden z rodičů
Odpovědi 142 respondentů na otázku	oba stejným dílem 6x	matka 2x	oba stejným dílem 1x	oba stejným dílem 56x	oba stejným dílem 6x
	matka 3x	převážně otec 1x	x	převážně matka 41x	matka 1x
	převážně matka 3x	oba stejným dílem 1x	x	matka 18x	převážně matka 1x
	x	x	x	otec 1x	x
	x	x	x	převážně otec 1x	x

Zdroj: vlastní

Z tabulky č. 35 vplynuly, určité rozdíly v tom, kdo má rozvíjet emoční stránky v osobnosti dítěte:

Respondenti, kteří byli vychováni v úplné rodině s vlastními rodiči, bylo zjištěno, že v součtu 59 odpovědělo, že by to měla být matka nebo převážně matka a těsném závěsu v 56 případech odpovědělo, že by to měli být oba rodiče stejně.

V úplné rodině, kde je vlastní pouze jeden z rodičů a ve střídavé péči, kde lze u těchto typů rodin také předpokládat působení obou rodičů na výchovu dětí, převažovala jednoznačně odpověď oba rodiče stejným dílem.

V rodině pouze s matkou byla respondenty shodně zvolena varianta: oba rodiče stejným dílem (6x) a matka nebo převážně matka (v součtu také 6x).

V rodině pouze s otcem, byla ve dvou případech zvolena varianta matka a po jednom případě převážně otec a oba stejným dílem.

Tabulka č. 36 – Kdo má podle Vás rozvíjet praktické stránky (odolnost, zvědavost, odvážnost) v osobnosti dítěte?

Kdo má podle Vás rozvíjet praktické stránky (odolnost, zvědavost, odvážnost) v osobnosti dítěte?					
Typ rodiny	Pouze s matkou	Pouze s otcem	Střídavá péče	V úplné rodině s vlastní matkou a otcem	V úplné rodině, kde je vlastní pouze jeden z rodičů
Odpovědi 142 respondentů na otázku	oba stejným dílem 6x	oba stejným dílem 4x	oba stejným dílem 1x	oba stejným dílem 55x	matka 3x
	otec 5x	x	x	převážně otec 39x	otec 3x
	převážně otec 1x	x	x	otec 16x	převážně matka 1x
	x	x	x	matka 4x	převážně otec 1x
	x	x	x	převážně matka 3x	x

Zdroj: vlastní

Z tabulky č. 36 kdo má rozvíjet praktické stránky v osobnosti dítěte, byly zjištěny tyto výsledky:

Respondenti, kteří byli vychováni v úplné rodině s vlastními rodiči, bylo zjištěno, že v součtu 55 odpovědělo, že by to měl být otec nebo převážně otec a shodně v 55 případech odpovědělo, že by to měli být oba rodiče stejně.

U respondentů, kteří byli vychováni v rodině pouze s otcem a ve střídavé péči, převažovala jednoznačně odpověď oba rodiče stejným dílem.

V rodině pouze s matkou byla respondenty shodně zvolena varianta oba rodiče stejným dílem (6x) a u varianty otec nebo převážně otec (v součtu také 6x).

V úplné rodině, kde je vlastní pouze jeden z rodičů, byly zjištěny shodné výsledky u variant matka a převážně matka (v součtu 4x) a otec a převážně otec (v součtu také 4x).

Tabulka č. 37 – Kdo je podle Vás pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte v rodině důležitý?

Kdo je podle Vás pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte v rodině důležitý?					
Typ rodiny	Pouze s matkou	Pouze s otcem	Střídavá péče	V úplné rodině s vlastní matkou a otcem	V úplné rodině, kde je vlastní pouze jeden z rodičů
Odpovědi 142 respondentů na otázku	oba stejným dílem 11x	oba stejným dílem 3x	oba stejným dílem 1x	oba stejným dílem 98x	oba stejným dílem 7x
	matka 1x	převážně otec 1x	x	matka 7x	matka 1x
	x	x	x	převážně matka 6x	x
	x	x	x	převážně otec 3x	x
	x	x	x	otec 2x	x
	x	x	x	někdo jiný 1x	x

Z tabulky č. 37 kdo je pro zdravý vývoj v rodině důležitý, byly zjištěny tyto výsledky:

U respondentů jednoznačně vyplynulo, že pro zdravý vývoj dítěte v rodině jsou důležití oba rodiče stejným dílem a to bez ohledu na to, v jakém typu rodiny respondenti vyrůstali.

Zodpovězení výzkumných otázek a předpokladů:

O1: Jak hodnotí mladí lidé vliv mužské a ženské role na výchovu dětí ve své primární rodině.

Odpovědi na tuto výzkumnou otázku lze nalézt ve vyhodnocení dotazníkových otázek od č. 4 do č. 21. Odpovědi byly roztrženy podle vlivu ženské a mužské role na výchovu dětí.

Role ženy:

Z dotazníkového šetření u celkem 142 respondentů jednoznačně vyplynulo, že rodičovská dovolená byla v primárních rodinách respondentů doménou matky, kdy tuto variantu uvedlo 134 respondentů. Z uvedeného plyne, že převážně matka byla první osobou, která v raném věku výrazně ovlivňovala výchovu a socializaci dítěte v původní rodině respondentů. Dále ze šetření vyplynulo, že typicky ženskou rolí v rodině bylo zajišťování každodenního chodu domácnosti, kdy respondenti v součtu 123 případů uvedli, že tuto činnost zajišťovala matka nebo převážně matka. Také s přípravou na vyučování respondentům pomáhala v součtu 88 případů matka nebo převážně matka, nelze však opomenout, že ve 33 případech se na přípravě podíleli oba rodiče stejně. Zajímavé výsledky šetření byly zjištěny u čtení a vyprávění pohádek, tedy u rozvíjení představivosti a fantazie u dítěte, kdy respondenti uvedli, že u 49 z nich jim četli pohádky oba rodiče stejně a v součtu 60 respondentů uvedlo, že jim četla matka nebo převážně matka. Za pečující osobu v době nemoci byla jednoznačně označena v součtu 99 případů matka nebo převážně matka. Zároveň se matka projevila jako empatická a naslouchající osoba, neboť v součtu 82 případů převážně matka nebo matka byla tím, kdo s respondenty sdílel jejich každodenní slasti a strasti. Dále bylo zjištěno, že matka nebo převážně matka v součtu 59 odpovědí má nebo měla větší vliv na výchovu respondentů, avšak zároveň v 66 případech byla respondenty zvolena varianta oba rodiče stejným dílem, tedy 66 respondentů uvedlo, že byli nebo stále jsou pod vlivem výchovy obou rodičů rovnoměrně. Překvapivé výsledky byly zjištěny u vlastností, které charakterizovaly matku, neboť podle respondentů nejvíce vystihující vlastností u matek byla rozhodnost s hodnotou důležitosti 2,6, pak následovala trpělivost s hodnotou 2,4, další v pořadí byla praktičnost s hodnotou 2,0, pak následovala důslednost s hodnotou 1,9, po ní laskavost s hodnotou 1,4 a na posledním místě byla starostlivost s hodnotou 1.

Dále bylo zjištěno, že matka je pro respondenty především oporou a rádcem, kdy tuto variantu zvolilo 101 respondentů. Na otázku, zda je pro respondenta jeho matka typickou představitelkou ženské role v rodině, respondenti v součtu 121 odpovědí zvolili variantu ano a spíše ano.

Role muže:

Ze šetření vyplynulo, že běžné opravy a práce spojené s údržbou domu, bytu nebo zahrady jsou především doménou mužů, kdy respondenti uvedli, že opravy zajišťoval v součtu 100 případů otec nebo převážně otec. Za další typicky mužskou činnost v rodině bylo naučit děti jezdit na kole, plavat, lyžovat apod., kdy tuto činnost v součtu 84 případů vykonával převážně otec nebo otec. Zajímavý výsledek byl zjištěn u otázky, kdo z rodičů je pro respondenta větší autoritou, neboť v 58 případech byla zvolena varianta oba rodiče a pak následoval otec nebo převážně otec v součtu 48 odpovědí. Překvapivé výsledky byly zjištěny u vlastností, které charakterizovaly otce, neboť podle respondentů nejvíce vystihující vlastností u otců byla trpělivost s hodnotou důležitosti 1,8, pak následovala rozhodnost s hodnotou 1,4, na stejné místo respondenti zařadili praktičnost a starostlivost s hodnotami 1,2, pak následovala laskavost s hodnotou 1,1 a na posledním místě byla důslednost s hodnotou 1. Dále bylo zjištěno, že otec je pro respondenty v 69 případech autoritou a vzorem a pak oporou a rádcem, kdy tuto variantu zvolilo 45 respondentů. Na otázku, zda je pro respondenta jeho otec typickým představitelem mužské role v rodině, respondenti v součtu 118 odpovědí zvolili variantu ano a spíše ano.

Dále bylo zjištěno, že pokud u respondentů v primární rodině šlo o rozhodování v důležitých nebo závažných věcech, nešlo vůbec o to, zda jste matkou nebo otcem, neboť v 69 případech šlo o společné rozhodování obou rodičů. Taktéž na otázku, kdo s respondentem v dětství trávil jejich volný čas, respondenti v 69 případech uvedli oba rodiče stejně a pak následovala v součtu 55 případů matka nebo převážně matka.

O2: Jakým způsobem se mladí lidé chtějí podílet na výchově svých dětí ve své budoucí rodině.

Odpovědi na tuto výzkumnou otázku lze nalézt ve vyhodnocení dotazníkových otázek od č. 22 do č. 25 a od č. 30 do č. 36.

Prvotně bylo v dotazníkovém šetření u respondentů zjišťováno, zda by měl jejich budoucí partner/partnerka mít stejné vlastnosti a uznávat stejné hodnoty jako jejich rodiče, neboť osobnost rodiče a jeho přijatý hodnotový systém má přímo vliv na výchovu dětí. V součtu 74 odpovědí byla respondenty zvolena varianta ano nebo spíše ano, v součtu 43 odpovědí byla zvolena varianta ne nebo spíše ne a ve 25 případech byla zvolena odpověď nevím. Na tuto otázku navazovala otevřená otázka, ve které respondenti uváděli, v čem by měl být jejich partner nebo partnerka jiný. Respondenti nejčastěji zmiňovali vlastnosti mužů a žen a to více zodpovědnosti, tolerance, chápavosti, vzájemného respektu a méně dominance a vztahovačnosti.

V dalších otevřených otázkách, týkající se názoru respondentů jaké práce a výchovnou funkci v rodině by měla zastávat žena – matka a muž – otec, respondenti u ženy nejvíce zmiňovali domácí práce (vaření, žehlení, úklid apod.) a celkovou péči o rodinu, kdy tuto odpověď v součtu uvedlo 73 respondentů, pak následovala skutečnost, že by matka měla být oporou a rádcem a měla by u dítěte rozvíjet jeho citovou stránku.

U muže respondenti nejčastěji uváděli, že hlavní činností otce v rodině jsou opravy věcí a práce spojená s údržbou bydlení a zahrady. Tato odpověď se objevila u 41 respondentů. Za nejdůležitější funkci otce respondenti považují finanční zabezpečení rodiny, tuto odpověď zvolilo 29 respondentů. Pak následovala péče o domácnost a děti celkem u 17 respondentů. Pomoci dětem poznávat svět a podporovat je v osamostatnění uvedlo 14 respondentů a pro 13 respondentů by měl otec představovat autoritu a vzor v rodině.

Dále bylo zjištěno, že podle dotázaných mají v rodině o dítě pečovat a zabezpečovat jeho základní potřeby oba rodiče stejně, kdy tuto variantu zvolilo 99 respondentů ze 142 dotázaných. Podobně dopadlo vyhodnocení dotazu na výchovu dítěte k zodpovědnosti, slušnosti, smyslu pro povinnost apod., kdy 114 respondentů uvedlo, že na výchově se mají podílet oba rodiče stejným dílem.

Dále podle názoru respondentů má emoční stránky v osobnosti dítěte rozvíjet v součtu 69 odpovědí matka nebo převážně matka, ale zároveň i oba rodiče stejným dílem, neboť tuto odpověď zvolilo 70 dotázaných. Podobně byl vyhodnocen názor respondentů na rozvoj praktických stránek v osobnosti dítěte, kdy variantu otec nebo převážně otec zvolilo 65 respondentů a variantu oba rodiče stejným dílem, zvolilo 66 respondentů.

Podle názoru respondentů by chtěli v budoucnu pro své dítě být v 83 případech především oporou a poradcem a ve 44 případech autoritou a vzorem.

Na otázku, kdo je v rodině důležitý pro zdravý psychický, fyzický a sociální vývoj dítěte, respondenti zvolili variantu oba rodiče stejným dílem a to dokonce u 120 případů.

Zajímavým zjištěním byly odpovědi na otázku týkající se rodičovské dovolené, kdy 89 respondentů odpovědělo, že na rodičovské dovolené by s dítětem měla zůstat matka a dalších 5 respondentů uvedlo, výhradně matka, protože pro otce je to ponižující. Zároveň 45 respondentů uvedlo, že je to jedno, který z rodičů s dítětem doma zůstane.

Dále byly zvoleny porovnávací otázky zaměřené do budoucnosti a to podle věku respondentů, ke zjištění, zda věk má nějaký výrazný vliv na odpovědi respondentů a dále z pohledu typu rodiny, pro zjištění, zda typ rodiny nějakým výrazným způsobem ovlivňuje rozhodování respondenta a bylo zjištěno následující:

Z pohledu věku respondentů bylo zjištěno, že věk respondenta je důležitým kritériem, který ovlivňuje jeho rozhodování, neboť odpovědi se podle věkových skupin od sebe výrazně lišily viz. grafy č. 35,36 a 37. Toto může být způsobeno tím, že čím je jedinec mladší, tím spíše se jeho pozornost ubírá k němu samotnému, k jeho osobnosti, a žije přítomností. Čím je jedinec starší, tím více se zajímá o své okolí a přemýšlí nad svou budoucností, tedy i o svém budoucím rodinném životě.

Z pohledu typu rodiny bylo zjištěno, že skutečně záleží na tom, v jakém typu rodiny je jedinec vychováván viz. výsledky uvedené v tabulkách č. 35,36 a 37. Avšak je potřeba uvést, že respondenti z rodin, kde byla pouze matka nebo pouze otec a ve střídavé péči, byli v tomto výzkumu zastoupeni ve velmi malé míře, takže zjištěné výsledky mohou být z tohoto důvodu zkreslené.

8.1 Zhodnocení předpokladů

Na základě výzkumných otázek byly stanoveny tyto předpoklady:

Lze předpokládat, že u mladých lidí stále převažuje názor, že při výchově dítěte má být žena/matka především pečující, láskyplnou a ochrannou osobou a muž/otec má být především praktickým, důsledným a rozhodným. Zároveň lze předpokládat, že u mladých lidí převažuje názor, že by se měli oba rodiče rovným dílem spolupodílet na výchově svého dítěte.

Z retrospektivního pohledu respondentů na roli muže a ženy a výchovu dětí v jejich původní rodině bylo skutečně prokázáno, že matka je pro ně osobou, která pečuje o blaho rodiny a o každodenní chod domácnosti. Dále je empatickou a naslouchající osobou, která se svými dětmi probírá jejich úspěchy i problémy a dokáže být svému dítěti oporou a v případě potřeby i dobrým rádcem. Zároveň však bylo zjištěno, že dnešní matky již nejsou tak poddajné a obětující se manželovi a dětem, neboť u dnešních matek z pohledu jejich dětí dominuje rozhodnost, praktičnost a důslednost. Otec z pohledu dnešních mladých lidí vykonává v rodině především praktické činnosti, jako jsou běžné opravy a práce spojené s údržbou domu, bytu nebo zahrady. Zároveň se svým potomkům věnuje v oblasti rozvoje jejich sportovních dovedností (jízda na kole, lyžování nebo plavání). Šetřením bylo potvrzeno, že dnešní otcové jsou především rozhodní, praktičtí, ale i trpěliví a starostliví. Avšak je potřeba také zmínit, že na posledním místě ve výčtu vlastností byla u otců shledána tak důležitá vlastnost jako je důslednost. Dále bylo zjištěno, že otec je pro respondenty především autoritou a vzorem a poté oporou a rádcem. Dále pokud u respondentů v primární rodině šlo o rozhodování v důležitých nebo závažných věcech, nešlo vůbec o to, zda jste matkou nebo otcem, ale o společné rozhodování obou rodičů.

Z pohledu respondentů na jejich roli muže a ženy a na jejich výchovu dětí v budoucí rodině bylo zjištěno, že by měl jejich budoucí partner/partnerka mít povětšinou stejné vlastnosti a uznávat stejné hodnoty jako jejich rodiče. V případě, že by měl být v něčem jiný, měl by být více zodpovědný, tolerantní, chápavý, vzájemně se respektující a méně dominantní a vztahovačný. Žena v roli matky by se měla starat o chod domácnosti a o celkovou péči o rodinu. Dále by měla být svému dítěti oporou a rádcem a měla by u dítěte rozvíjet jeho emoční stránku. U muže respondenti nejčastěji uváděli, že hlavní činností otce v rodině jsou opravy věcí a práce spojená s údržbou bydlení a zahrady. Za

jednu z důležitých funkcí otce respondenti považují finanční zabezpečení rodiny. Rozvoj praktických stránek v osobnosti dítěte, by měl být doménou obou rodičů a také otce. Dále bylo zjištěno, že podle dotázaných mají v rodině o dítě pečovat a zabezpečovat jeho základní potřeby oba rodiče stejně, a taktéž stejně se mají podílet na výchově dítěte k zodpovědnosti, slušnosti a smyslu pro povinnost. Zároveň bylo zjištěno, že oba rodiče jsou stejně důležití pro zdravý psychický, fyzický a sociální vývoj dítěte. Dále by mladí lidé chtěli v budoucnu pro své dítě být především oporou a poradcem, ale také autoritou a vzorem. Zajímavým zjištěním byly odpovědi na otázku týkající se rodičovské dovolené, kdy většina respondentů sice uvedla, že na rodičovské dovolené by s dítětem měla zůstat matka, ale zároveň nezanedbatelná část z nich (45 respondentů) připustila, že je to jedno, který z rodičů s dítětem doma zůstane. Z tohoto názoru je patrné, že péče o dítě a domácnost již není pouze doménou ženy, neboť dnešní mladí lidé považují za zcela normální, že se o dítě a o domácnost stejně dobře dokáže postarat i muž. Zřejmě bude při posuzování toho, kdo zůstane doma s dítětem, záležet na více okolnostech, kdy se dá předpokládat, že jedním z důležitých posuzovacích hledisek bude vyšší finanční výdělek jednoho z rodičů.

Dále byly mezi sebou porovnány věkové skupiny 15-16 let, 17-18 let a 19-22 let ke zjištění, zda věk má nějaký výrazný vliv na odpovědi respondentů a z pohledu typu rodiny, pro srovnání, zda typ rodiny nějakým výrazným způsobem ovlivňuje rozhodování respondenta v jeho budoucí vizi o výchově.

Z pohledu věku respondentů bylo zjištěno, že věk má jednoznačně vliv na rozhodování respondenta. Z pohledu typu rodiny bylo také zjištěno, že záleží na tom, v jakém typu rodiny jedinec vyrůstá.

Na základě zjištěných skutečností lze tedy uzavřít, že se provedeným šetřením potvrdil výzkumný předpoklad, že u mladých lidí stále převažuje názor, že při výchově dítěte má být žena/matka především pečující, láskyplnou a ochrannou osobou, která u dítěte rozvíjí emoční stránky v jeho osobnosti a která v rodině zabezpečuje její každodenní chod. Zároveň se potvrdilo, že muž/otec má v rodině vykonávat především praktické činnosti, jako jsou běžné opravy a práce a zároveň má u svých potomků rozvíjet především praktické stránky v jejich osobnosti. Šetřením bylo potvrzeno, že dnešní otcové jsou především rozhodní, praktičtí, ale i trpěliví a starostliví, ale bohužel málo důslední.

Dále se na základě zjištěných skutečností provedeným šetřením prokázalo, že u mladých lidí převažuje demokratický názor, že by se měli oba rodiče rovným dílem spolupodílet na celkové péči a výchově svého dítěte. Zároveň lze připustit, že na vize respondentů o jejich budoucí výchově dětí v rodině a rodinném fungování muže a ženy mají určitý vliv jak věk respondenta, tak skutečnost, v jakém typu rodiny respondent vyrůstal, tudíž kým byl prioritně při vlastní výchově ovlivňován.

O3: Jaký typ soužití mladí lidé upřednostňují a zda vůbec do budoucna uvažují o potomstvu.

Odpovědi na tuto výzkumnou otázku lze nalézt ve vyhodnocení dotazníkových otázek č. 26 až 29 a č. 37.

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že mladí lidé do budoucna jako perspektivní variantu upřednostňují manželství, neboť tuto variantu zvolilo 117 dotázaných a na druhém místě volili partnerské soužití bez oddacího listu. Dále bylo zjištěno, že respondenti považují rodinu za jednu z nejdůležitějších věcí ve svém životě, neboť variantu ano a spíše ano v součtu zvolilo 129 dotázaných. Za ideální věk pro vstup do manželství respondenti pokládají věk 25 až 29 let, kdy tuto variantu zvolilo 95 dotázaných. Na počtu dětí, které by chtěli respondenti vychovávat ve své budoucí rodině, se také respondenti celkem shodli, kdy ve 105 případech uvedli, že ideální jsou dvě děti a ve 23 případech respondenti uvedli tři a více. Zajímavý výsledek byl zjištěn u posuzování vlivu manželského nebo partnerského soužití na osobní svobodu jedince. Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že dotázaní nepokládají vstup do manželství nebo partnerského soužití za omezení osobní svobody, kdy variantu ne a spíše ne zvolilo v součtu 110 dotázaných ze 142 respondentů.

Na základě výzkumné otázky byl stanoven tento předpoklad:

Lze tedy předpokládat, že současní mladí lidé pokládají rodinu za stále velmi významnou instituci v životě člověka a převážná část mladých lidí uvažuje do budoucna o manželském soužití a vlastním potomstvu.

Na základě zjištěných skutečností lze tedy uzavřít, že se provedeným šetřením potvrdil výzkumný předpoklad, že pro dnešní mladé lidi je rodina, ale i manželství jednou

z nejdůležitějších institucí v jejich životě. Většina dotázaných do budoucna uvažuje o manželském soužití, kdy za ideální věk pro vstup do manželství považují 25 až 29 let a v rodině by chtěli vychovávat většinou dvě děti. Ovšem je potřeba také zmínit, že nemalá část dotázaných uvedla tři a více dětí, což je pozitivní vize pro naši stárnoucí populaci.

9 Závěr

Téma práce – Jak adolescenti vidí v budoucí perspektivě svou roli muže a ženy v partnerském/manželském vztahu a to s ohledem na plánování a výchovu svých dětí, jsem si vybrala proto, že mám k tomuto období blízko, neboť jsem sama matkou dvou dcer, které v současné době právě procházejí adolescentním obdobím. Zároveň se domnívám, že právě toto období je velmi důležité v životě člověka, neboť právě v adolescenci se člověk nachází na rozcestí, kdy se rozhoduje o tom, kam bude v životě směřovat, jak se bude dále vyvíjet jeho hodnotová orientace a v čem bude spatřovat svůj smysl života.

Ve své práci jsem vycházela z toho, že aby byl člověk v životě šťastný a spokojený, potřebuje k tomu čtyři základní věci: zdraví, rozvinuté zájmy a koníčky a uspokojivý pracovní a rodinný život. A právě proto se do popředí mého zájmu dostaly otázky, jak si adolescenti vůbec představují svůj budoucí rodinný život, zda pro ně rodina, domov, děti a manželství něco znamenají a zda přemýšlejí o tom, co role muže a ženy v rodině znamená.

Nejprve jsem se v teoretické části snažila objasnit základní pojmy jako adolescence, proces dospívání a budování vlastní identity. Poté jsem postupně objasňovala charakteristiku role muže a ženy a utváření rolí v rodině, vzájemnou komunikaci a její vliv na výchovu a formování dětí. Dalším vysvětleným pojmem byli rodiče, kteří pro své dítě v rodinném prostředí představují doplňující se model chování a jeho význam pro zdravý vývoj dítěte. Dále jsem pojednala o manželském a partnerském soužití a rozsáhlou kapitolu v této práci pak představovala rodina jako místo pro život, její funkce, charakteristické znaky a typy dnešních rodin. Další oblastí byla výchova v rodině, způsoby výchovy a výchovné chyby.

V úvodu práce jsem si kladla otázky, na které jsem se snažila najít odpovědi v praktické části této práce a to prostřednictvím nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce. Kladla jsem si otázky typu: Platí i dnes, že matka při výchově působí na dítě pouze v emocionální rovině a představuje především ženu v domácnosti, která vykonává roli starostlivé pečovatelky? Představují rodiče pro své děti spíše autoritu nebo oporu? Jsou stále ostře vymezeny hranice mezi rolí muže a ženy, nebo se role podle potřeby rodiny vzájemně prolínají a v průběhu života i různě dominují?

Z provedeného průzkumu bylo zjištěno, že pro dnešní adolescenty je převážně matka první osobou, která v raném věku výrazně ovlivňovala výchovu a socializaci respondentů, neboť rodičovská dovolená byla právě její doménou. Dále ze šetření vyplynulo, že typicky ženskou rolí v primární rodině bylo zajišťování každodenního chodu domácnosti. Zajímavé výsledky šetření byly zjištěny u čtení a vyprávění pohádek, tedy u rozvíjení představivosti a fantazie u dítěte, kdy nejvíce četla nebo vyprávěla pohádky či příběhy matka, avšak v těsném závěsu respondenti uvedli, že jim četli pohádky oba rodiče stejně. Taktéž matka byla nejčastěji uváděna jako empatická a naslouchající osoba, neboť ona s respondenty sdílela jejich každodenní slasti a strasti a v době nemoci byla tou pečující osobou, která s dítětem zůstala doma. V otázce většího vlivu na výchovu respondentů, byla nejčastější odpovědí varianta oba rodiče stejným dílem, což znamená, že respondenti byli nebo stále jsou pod vlivem výchovy obou rodičů rovnoměrně. Překvapivé výsledky byly zjištěny u vlastností, které charakterizovaly matku, neboť podle respondentů nejvíce vystihující vlastností u matek byla rozhodnost, pak následovala trpělivost, další v pořadí byla praktičnost, důslednost, laskavost a na posledním místě byla starostlivost. Zároveň také respondenti uváděli, že s přípravou na vyučování jim nejčastěji pomáhala právě matka. Dále bylo zjištěno, že matka je pro respondenty především oporou a rádcem. Na otázku, zda je pro respondenta jeho matka typickou představitelkou ženské role v rodině, respondenti nejvíce volili variantu ano a spíše ano.

Z uvedeného plyne, že převážně matka je tou, která pečuje o blaho rodiny a o každodenní chod domácnosti. Dále je empatickou a naslouchající osobou, která se svými dětmi probírá jejich úspěchy i problémy a dokáže být svému dítěti oporou a v případě potřeby i dobrým rádcem. Zároveň však bylo zjištěno, že dnešní matky již nejsou pouhé pečovatelky a strážkyně rodinného krbu, neboť u dnešních matek z pohledu jejich dětí dominuje rozhodnost, praktičnost a důslednost, tudíž spíše mužské vlastnosti, které jsou často dnešní společností tak žádané.

Další otázkou, na kterou jsem hledala odpovědi, byla: Je otec jen pouhým živitelem rodiny, který je přísný, nepřístupný a rozvíjí především praktické stránky u dítěte, nebo je schopen plnohodnotně nahradit ženu v domácnosti a v péči o dítě?

Ze šetření vyplynulo, že běžné opravy a práce spojené s údržbou domu, bytu nebo zahrady jsou především doménou mužů. Za další typicky mužskou činnost v rodině

bylo naučit děti jezdit na kole, plavat, lyžovat apod. Zajímavý výsledek byl zjištěn u otázky, kdo z rodičů je pro respondenta větší autoritou, neboť převažovala odpověď oba rodiče, a poté otec. Překvapivé výsledky byly zjištěny u vlastností, které charakterizovaly otce, neboť podle respondentů nejvíce vystihující vlastností u otců byla trpělivost, pak následovala rozhodnost a praktičnost, pak starostlivost, laskavost a na posledním místě byla v současné době tolik potřebná důslednost. Dále bylo zjištěno, že otec je pro respondenty především autoritou a vzorem a pak oporou a rádcem. Na otázku, zda je pro respondenta jeho otec typickým představitelem mužské role v rodině, respondenti nejčastěji volili odpověď ano. Dále bylo zjištěno, že pokud u respondentů v primární rodině šlo o rozhodování v důležitých nebo závažných věcech, nešlo vůbec o to, zda jste matkou nebo otcem, neboť nejčastěji respondenti uváděli, že rodiče o těchto věcech rozhodují společně, a to po vzájemné domluvě. Taktéž na otázku, kdo s respondentem v dětství trávil jejich volný čas, respondenti nejčastěji uvedli oba rodiče stejně.

Jak vyplývá z výše uvedeného otec v dnešní době, pro dítě již nepředstavuje pouze autoritu a morální vzor přísnosti a nepřístupnosti, jako tomu bylo v první polovině minulého století. Současný otec je pro své děti oporou i vzorem, a dokáže se o jejich potřeby postarat stejně dobře jako jejich matka.

Dále jsem se v praktické části zabývala otázkou, jak si adolescenti představují v budoucí perspektivě svou roli muže/ženy v manželském/partnerském soužití s ohledem na výchovu svých dětí.

Nejprve bylo v průzkumu zjištěno, že by měl jejich budoucí partner/partnerka mít povětšinou stejné vlastnosti a uznávat stejné hodnoty jako jejich rodiče. V případě, že by měl být v něčem jiný, měl by být více zodpovědný, tolerantní, chápavý, vzájemně se respektující a méně dominantní a vztahovačný. Žena v roli matky by se měla starat o chod domácnosti a o celkovou péči o rodinu. Dále by měla být svému dítěti oporou a rádcem a měla by u dítěte rozvíjet jeho emoční stránku. U muže respondenti nejčastěji uváděli, že hlavní činností otce v rodině jsou opravy věcí a práce spojená s údržbou bydlení a zahrady. Za jednu z důležitých funkcí otce respondenti považují finanční zabezpečení rodiny. Rozvoj praktických stránek v osobnosti dítěte, by měl být doménou obou rodičů a také otce. Dále bylo zjištěno, že podle dotázaných mají v rodině o dítě

pečovat a zabezpečovat jeho základní potřeby oba rodiče stejně, a taktéž stejně se mají podílet na výchově dítěte k zodpovědnosti, slušnosti a smyslu pro povinnost. Zároveň bylo zjištěno, že oba rodiče jsou stejně důležití pro zdravý psychický, fyzický a sociální vývoj dítěte. Dále by mladí lidé chtěli v budoucnu pro své dítě být především oporou a poradcem, ale také autoritou a vzorem. Zajímavým zjištěním byly odpovědi na otázku týkající se rodičovské dovolené, kdy většina respondentů sice uvedla, že na rodičovské dovolené by s dítětem měla zůstat matka, ale zároveň nezanedbatelná část z nich (45 respondentů) připustila, že je to jedno, který z rodičů s dítětem doma zůstane. Z tohoto názoru je patrné, že péče o dítě a domácnost již není pouze doménou ženy, neboť dnešní mladí lidé považují za zcela normální, že se o dítě a o domácnost stejně dobře dokáže postarat i muž. Zřejmě bude při posuzování toho, kdo zůstane doma s dítětem, záležet na více okolnostech, kdy se dá předpokládat, že jedním z důležitých posuzovacích hledisek bude vyšší finanční výdělek jednoho z rodičů.

Na základě zjištěných skutečností se provedeným šetřením prokázalo, že u mladých lidí převažuje demokratický názor, že by se měli oba rodiče rovným dílem spolupodílet na celkové péči a výchově svého dítěte.

Dále jsem při hodnocení výsledků v praktické části své práce došla k závěru, že by bylo přínosné porovnat některé odpovědi respondentů mezi sebou podle věkové skupiny 15-16 let, 17-18 let a 19-22 let ke zjištění, zda věk má nějaký výrazný vliv na odpovědi respondentů a z pohledu typu rodiny, pro srovnání, zda typ rodiny nějakým výrazným způsobem ovlivňuje rozhodování respondenta v jeho budoucí vizi o výchově. Z výsledků šetření lze připustit, že na vize respondentů o jejich budoucí výchově dětí v rodině a rodinném fungování muže a ženy má určitý vliv věk respondenta. Osobně se domnívám, že rozdíly jsou způsobeny tím, že čím je jedinec mladší, tím spíše se jeho pozornost ubírá k němu samotnému, k jeho osobnosti, a žije přítomností. A čím je jedinec starší, tím více se zajímá o své okolí a přemýšlí nad svou budoucností, tedy i o svém budoucím rodinném životě. Taktéž z provedeného šetření lze připustit, že na rozhodování respondentů má vliv skutečnost, v jakém typu rodiny respondent vyrůstal, tudíž kým byl prioritně při vlastní výchově ovlivňován. Avšak je potřeba uvést, že respondenti z rodin, kde byla pouze matka nebo pouze otec a ve střídavé péči, byli v tomto výzkumu zastoupeni ve velmi malé míře, takže zjištěné výsledky mohou být z tohoto důvodu zkreslené.

Dalším tématem, kterým jsem se ve své práci zabývala, bylo: jaký typ soužití mladí lidé upřednostňují a zda vůbec do budoucna uvažují o potomstvu.

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že mladí lidé do budoucna jako perspektivní variantu upřednostňují především manželství, a na druhém místě volili partnerské soužití bez oddacího listu. Dále bylo zjištěno, že respondenti považují rodinu za jednu z nejdůležitějších věcí ve svém životě. Za ideální věk pro vstup do manželství respondenti pokládají věk 25 až 29 let. Na počtu dětí, které by chtěli respondenti vychovávat ve své budoucí rodině, se také respondenti celkem shodli, kdy uvedli, že ideální jsou dvě děti, avšak překvapivě nemalá část odpovědí byla tři děti a více, což je pozitivní vize pro naši stárnoucí populaci. Zajímavý výsledek byl zjištěn u posuzování vlivu manželského nebo partnerského soužití na osobní svobodu jedince. Tady bych se chtěla trošku zamyslet nad tím, co si lze představit pod pojmem omezení osobní svobody v partnerském/manželském soužití. Podle mého názoru jde především o to, že jedinec se již nerozhoduje pouze za sebe, za svojí osobu, ale má odpovědnost i za ostatní členy rodiny. Tudíž všechna rozhodnutí činí s ohledem na potřeby, práva a city svých nejbližších, a to já pokládám za částečné omezení osobní svobody. Z dotazníkového šetření však bylo zjištěno, že dotázaní nepokládají vstup do manželství nebo partnerského soužití za omezení osobní svobody, kdy variantu ne a spíše ne zvolilo v součtu 110 dotázaných ze 142 respondentů. Podle mého soudu respondenti zatím nemají moc zkušeností s touto oblastí, a možná časem na tuto záležitost budou pohlížet střízlivěji, i když bych si přála, aby jim jejich optimistické představy vydržely co nejdéle.

Domnívám se, že cíl, který jsem si v úvodu své práce zadala, jsem beze zbytku splnila, kdy se mi potvrdilo nemálo mých předpokladů, které jsem si stanovila na základě mých zkušeností z mé vlastní rodiny.

Seznam použité literatury:

BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otčovstvím, aneb, Bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-605-0.

BIDDULPH, Steve. *Mužství: jak zvládat všechny mužské role*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-209-6.

BIDDULPH, Steve. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Vyd. 5. Přeložil Jana PIŠTOROVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-864-7.

BRTNÍKOVÁ, Marta a ILUSTR. STANISLAV DUDA. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. Praha: Horizont, 1991. ISBN 8070120444.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-x.

FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-87-7.

GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.

HAŠKOVÁ, Hana. *Vlastní cestou?: životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-178-7.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy. 2.*, přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.

- MAŘÍKOVÁ, Hana a Marie ČERMÁKOVÁ, ed. *Proměny současné české rodiny: (rodina - gender - stratifikace)*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-93-1.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *o rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-x.
- PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium Servis, 1995. Dědictví Komenského (Amosium servis). ISBN 80-85498-27-8.
- PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. v Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1265-2.
- PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-124-7.
- ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.

TRAPKOVÁ, Ludmila a Vladislav CHVÁLA. *Rodinná terapie psychosomatických poruch: [rodina jako sociální děloha]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073675615.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Přílohy:

Dotazník

Vážená respondentko, vážený respondente

jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, oboru Sociální pedagogika a tímto Vás zdvořile žádám o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který bude výhradně sloužit k získání a k následnému zpracování informací pro pedagogický výzkum. Předmětný dotazník obsahuje 37 otázek a je zcela anonymní, proto Vás prosím o pravdivé a přesné odpovědi na všechny otázky. Vámi zvolenou pouze jednu možnou odpověď označte, popřípadě svou odpověď vypište. Zároveň Vás prosím o to, abyste si před vyplňováním dotazníku nejprve v klidu přečetli všechny otázky a prošli všechny možnosti, promysleli si je a pak na ně začali písemně odpovídat.

Děkuji Vám za ochotu a za Váš čas.

1. Pohlaví:

- žena
- muž

2. Věk:

- 15-16 let,
- 17-18 let,
- 19-22 let

3. Uveďte, v jakém typu rodiny jste vyrůstali/vyrůstáte:

- v úplné rodině s vlastní matkou a otcem
- v úplné rodině, kde je vlastní pouze jeden z rodičů
- pouze s matkou
- pouze s otcem
- s někým jiným, uveďte s kým.....

4. Kdo byl s Vámi v dětství na rodičovské dovolené?

- matka
- otec
- někdo jiný, uveďte kdo.....

5. Kdo ve Vašem dětství zabezpečoval každodenní chod domácnosti v rodině (vaření, praní, úklid)?

- matka
- převážně matka
- převážně otec
- otec
- oba stejným dílem
- někdo jiný, uveďte kdo.....

6. Kdo ve Vašem dětství vykonával běžné opravy a práce spojené s údržbou bytu, domu nebo zahrady?

- matka
- převážně matka
- převážně otec
- otec
- oba stejným dílem
- někdo jiný, uveďte kdo.....

7. Kdo Vám v dětství pomáhal s přípravou na vyučování?

- matka
- převážně matka
- převážně otec
- otec
- oba stejným dílem
- někdo jiný, uveďte kdo.....

8. Kdo Vám v dětství četl nebo vyprávěl pohádky?

- matka
- převážně matka
- převážně otec
- otec
- oba stejným dílem
- někdo jiný, uveďte kdo.....

9. Kdo o Vás pečoval, když jste byli nemocní?

- matka
- převážně matka
- převážně otec
- otec
- oba stejným dílem

někdo jiný, uveďte kdo.....

10. Kdo Vás učil jezdit na kole, plavat, lyžovat apod.?

matka

převážně matka

převážně otec

otec

někdo jiný, uveďte kdo.....

11. Kdo s Vámi nejčastěji v rodině sdílí (probírá) Vaše každodenní slasti a strasti, které život přináší?

matka

převážně matka

převážně otec

otec

oba stejným dílem

někdo jiný, uveďte kdo.....

12. Kdo ve Vaší rodině má rozhodující slovo v důležitých nebo závažných věcech:

matka

převážně matka

převážně otec

otec

matka a otec rozhodují společně

někdo jiný, uveďte kdo.....

13. Kdo s Vámi v dětství trávil Váš volný čas?

matka

převážně matka

převážně otec

otec

oba stejným dílem

někdo jiný, uveďte kdo.....

14. Kdo je pro Vás v rodině větší autoritou?

matka

převážně matka

převážně otec

otec

oba rodiče

někdo jiný, uveďte kdo.....

15. Kdo z rodiny má nebo měl větší vliv na Vaši výchovu?

matka

převážně matka

převážně otec

otec

oba stejným dílem

někdo jiný, uveďte kdo.....

16. Seřad'te podle významu od 1 do 6 (1 je nejméně vystihující a 6 je nejvíce vystihující), jaké vlastnosti charakterizují Vašeho otce?

starostlivost

rozhodnost

praktičnost

trpělivost

laskavost

důslednost

17. Seřad'te podle významu od 1 do 6 (1 je nejméně vystihující a 6 je nejvíce vystihující), jaké vlastnosti charakterizují Vaší matku?

starostlivost

rozhodnost

praktičnost

- trpělivost
- laskavost
- důslednost

18. Vaše matka je pro Vás:

- autoritou a vzorem
- oporou a rádcem
- rivalkou (konkurentkou)
- něčím jiným, uveďte čím.....

19. Váš otec je pro Vás:

- autoritou a vzorem
- oporou a rádcem
- rivalem (konkurentem)
- něčím jiným, uveďte čím.....

20. Je pro Vás otec představitelem mužské role v rodině (typické mužské vlastnosti, mužské práce a činnost)?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

21. Je pro Vás matka představitelkou ženské role v rodině (typické ženské vlastnosti, ženské práce a činnost)?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

22. Měl by Váš budoucí partner/partnerka mít stejné vlastnosti a uznávat stejné hodnoty jako Váš otec/matka? (partner - otec, partnerka - matka)

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

23. Pokud jste na otázku č. 22 odpověděl(a) spíše ne, nebo ne, uveďte, v čem by měl být Váš partner/partnera jiný:

.....

.....

24. Uveďte, jaké práce a jakou výchovnou funkci v rodině by měla podle Vás vykonávat žena (matka):

.....

.....

25. Uveďte, jaké práce a jakou výchovnou funkci v rodině by měl podle Vás vykonávat muž (otec):

.....

.....

26. Vyberte, která z variant soužití je pro Vás v budoucnu perspektivní?

- manželství
- partnerské soužití bez oddacího listu
- život single (život bez stálého partnera a dětí)
- osamělé mateřství
- nevím

27. Považujete rodinu jako instituci za jednu z nejdůležitějších věcí ve svém životě?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím

28. Jaký je podle Vás ideální věk pro vstup do manželství/partnerského soužití?

- 20 – 24 let
- 25 – 29 let
- 30 a více
- jiný, uveďte jaký a proč

29. Uveďte, kolik dětí byste chtěli vychovávat ve své budoucí rodině?

- žádné
- jedno
- dvě
- tři a více

30. Kdo má podle Vás o dítě v rodině pečovat a zajišťovat jeho základní potřeby?

- matka
- převážně matka
- převážně otec
- otec
- oba stejným dílem
- někdo jiný, uveďte kdo.....

31. Kdo má podle Vás dítě v rodině vychovávat (k zodpovědnosti, slušnosti, lidskosti, smyslu pro povinnost, k dodržování společenských norem apod.)?

- matka
- převážně matka
- převážně otec

- otec
- oba stejným dílem
- někdo jiný, uveďte kdo.....

32. Kdo má podle Vás rozvíjet emoční stránky (laskavost, vnímavost, tolerantnost) v osobnosti dítěte?

- matka
- převážně matka
- převážně otec
- otec
- oba stejným dílem
- někdo jiný, uveďte kdo.....

33. Kdo má podle Vás rozvíjet praktické stránky (odolnost, zvědavost, odvážnost) v osobnosti dítěte?

- matka
- převážně matka
- převážně otec
- otec
- oba stejným dílem
- někdo jiný, uveďte kdo.....

34. Pro své dítě byste v budoucnu chtěli být:

- autoritou a vzorem
- oporou a poradcem
- rivalem a soupeřem
- něčím jiným, uveďte čím.....

35. Kdo je podle Vás pro zdravý (psychický, fyzický a sociální) vývoj dítěte v rodině důležitý?

- matka
- převážně matka

- převážně otec
- otec
- oba stejným dílem
- někdo jiný, uveďte kdo.....

36. Kdo by podle Vás měl s dítětem zůstat na rodičovské dovolené?

- matka
- otec
- je to jedno, který z rodičů s dítětem zůstane
- výhradně matka, pro otce je to ponižující
- nevím
- někdo jiný, uveďte kdo.....

35. Považujete vstup do manželství/partnerského soužití za omezení osobní svobody?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- nevím